

ΔΗΛΩΣΙΣ (*)

Οι υπογεγραμμένοι δηλούμεν, ότι συμφωνοῦμεν πλήρως πρὸς τὸ περιεχόμενον τῆς δηλώσεως Ἑλλήνων ἐπιστημόνων, λογοτεχνῶν καὶ καλλιτεχνῶν, ἥτις ἐδημοσιεύθη ὡς παράρτημα τῆς διακηρύξεως τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων καὶ εἰς τὸ ὑπ' ἀρ. 61-62 τεύχος τοῦ περιοδικοῦ «Ἀκτίνες» καὶ προσυπογράφομεν ἀνεπιφυλάκτως τὴν δῆλωσιν αὐτήν.

- Γ. ΒΑΚΑΛΟΥΛΗΣ Διευθυντῆς Ἱατρὸς Σανατορίου Σωτηρία.
Μ. ΒΑΜΒΙΑΝΟΣ Ὑφηγητῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
Π. ΒΑΤΣΙΝΕΑΣ Διευθυντῆς Ἱατρὸς Εὐαγγελισμοῦ.
Τ. ΒΟΡΕΑΔΗΣ Ὑφηγητῆς Φυσικ. Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
Κ. ΓΕΩΡΓΙΚΟΠΟΥΛΟΣ Καθηγητῆς Ἐθνικοῦ Μετσοβείου Πολυτεχνείου.
Θ. ΓΑΡΟΦΑΛΙΔΗΣ Ὑφηγητῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς Πανεπ. Ἀθηνῶν.
Α. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ Παιδαγωγός-Διευθύντρια Ἀρσακείου.
Δ. ΔΑΛΜΑΣ Καθηγητῆς Φυσικ. Σχολῆς Πανεπιστ. Ἀθηνῶν.
Κ. ΔΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΣ Διευθυντῆς Ἱατρὸς Σανατορίου Μελισσίων.
Θ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ Καθηγητῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς Πανεπιστ. Ἀθηνῶν.
Σ. ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ Διευθυντῆς Ἀν. Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν. Ἀκαδημαϊκός.
ΠΕΡ. ΚΑΛΟΓΗΡΟΥ Διευθυντῆς Ἱατρὸς Νοσοκομείου Εὐαγγελισμός.
Α.Ε. ΚΟΝΤΑΡΓΥΡΗΣ Ὑφηγητῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
Ν. ΚΩΝΣΤΑΣ Ὑφηγητῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
Δ. ΜΑΓΚΡΙΩΤΗΣ Δημοσιολόγος.
Α.Ν. ΝΕΖΕΡΙΤΗΣ Μουσουργός.
Α.Ρ. ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΙΔΗΣ Διευθυντῆς Ἱατρὸς Εὐαγγελισμοῦ.
Δ.Ρ. ΠΛΑΜΠΟΥΚΗΣ Ὑφηγητῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
Κ. ΠΕΡΑΚΗΣ Διευθυντῆς Ἱατρὸς Γεν. Κρατικοῦ Νοσοκομείου.
Σ.Π. ΣΑΡΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ Καθηγητῆς Φυσικ. Σχολῆς Πανεπιστημ. Ἀθηνῶν.
Γ. ΣΚΛΑΒΟΥΝΟΣ Καθηγητῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἀκαδημαϊκός.
Θ. ΣΚΛΑΒΟΥΝΟΣ Καθηγητῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
Δ. ΣΥΜΒΟΥΛΙΔΗΣ Διευθυντῆς Ἱατρὸς Σισμανογλείου Ἰνστιτούτου.
Δ. ΤΟΥΛΙΑΤΟΣ Διευθυντῆς Ἱατρὸς Σανατορ. Σωτηρία, Ὑφηγητῆς Πανεπιστημίου.
Β. ΤΣΟΠΕΛΑΣ Ὑφηγητῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
Γ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ Ὑφηγητῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς Πανεπιστημ. Ἀθηνῶν.
Ν. ΤΩΜΑΔΑΚΗΣ Λογοτέχνης, Διευθυντῆς Ἀρχαίων Κρήτης.
Β. ΦΕΡΕΗΣ Λογοτέχνης.
Ι. ΧΑΡΑΜΗΣ Ὑφηγητῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
Σ.Π. ΧΑΡΟΚΟΠΟΣ Διευθυντῆς Ἱατρὸς Κλινικῆς Παίδων ε' Ἀγλ. Κυριακοῦ.

(*) Δημοσιεύοντες μετὰ χαρᾶς τὴν ἀνωτέρω δῆλωσιν, ἐπιθυμοῦμεν καὶ πάλιν νὰ τονώσωμεν, ὅτι μόνον ἐκ τεχνικῶν λόγων αἱ ἀνωτέρω ἐπογραφαὶ δὲν περιελήφθησαν εἰς τὸν πίνακα, ὅστις ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ πρῆγοῦσμον φύλλον τῶν «Ἀκτίνων». Ἀποτελοῦν, ὁμῶς, κατὰ πάντα ἐν ἀντικεινῶν κείμενον μετ' αὐτῶν.

ΜΙΑ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ ΜΕΡΑ

Α'

«Ήττηται και την ήτταν δηλολογῶ». Με μιὰς ήττας ευτυχησιμένης την χαρῶ-μενη δηλολογία θ' ἀρχίστη τὸν καινούργιο χρόνο ή στήλη τούτη, πὸς ξεκίνησε τὸν περασμένο χρόνο με μιὰ κραυγή ὀδύνης γιὰ τὸν πνευματικὸ λιμὸ πὸς περνᾶ ὁ λαὸς μας.

Πικρὰ λόγια εἶχε πῆ τούτη ή στήλη γιὰ τοὺς πνευματικὸς τροφῶδες τοῦ τόπου. Ἡ πίκρα τοῦ πνευματικὰ πεινασιμένου λαοῦ ξεχωνόταν σὲς γραμμές της. Τὸ παράπονο πὸς οἱ ὑπεύθυνοι γιὰ τὸν πνευματικὸ ἐπιστισμὸ ἐνὸς λαοῦ ευγενικοῦ κι' ἀνωτέρου, ὅπως εἶναι ὁ ἑλληνικὸς λαὸς, τὸν ἀφῆσαν μοναχὸ στήν προσπάθειά του νὰ βρῆ τὸν δρόμο του, γιὰτι αὐτοὶ ἄλλο τίποτε ἀπὸ τὴν ἀρνηση δὲν εἶχαν νὰ τοῦ προσφέρουν.

Κι' ήταν τὸ παράπονο αὐτὸ ὁ ἀντί-λαλος μιᾶς βοῆς, κοινῆς βοῆς, πὸς ἀκουόταν ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη στήν Ἑλλάδα. Νὰ τὸ πάρη ὁ λαὸς ἀπόφαση, νὰ μὴν περιμένῃ τίποτε, ἀπὸ κείνους πὸς δὲν εἶχαν νὰ τοῦ προσφέρουν τίποτε, ὅσους τίτλους κι' ἂν ἔχουν κι' ὅσα λεφτὰ κι' ἂν τοῦ κοστίζουν (1).

Και νὰ, τώρα, στὸ γύρισμα τοῦ χρόνου, στὸν καινούργιο χρόνο τὴν ἀνατολή, ή ἴδια τούτη στήλη ἐρχεται ν' ἀναγγεῖλη, γεμάτη χαρὰ, τὴν ήττα της, τὴν ήττα τοῦ ἀπαισιοδόξου παραπόνου.

Πολλές, βέβαια, και σπουδαίωτατες ἐκδηλώσεις ἔχει ή τριαμακάριστη αὐτή ήττα. Τὸ ἑξάπλωμα τοῦ χριστιανικοῦ ἔργου στήν Ἑλλάδα, με τρόπο πρωτοφάνερὸ σὲ γενεές, τὸ κήρυγμα, τὸ χριστιανικὸ ἔντυπο, τὸ κατηχητικὸ σχολεῖο, ή «Πρόνοια», οἱ τόσες ἄλλες ἐκδηλώσεις πνευματικῆς ζωῆς πὸς πλημμυρίζουν τὴν χώρα, δὲν ἔγιναν, βέβαια, χωρὶς ή ἀληθινῆ πνευματικῆ ἡγεσία τοῦ τόπου νὰ κάμη τὸ μέρος της. Κι' ἀκριβῶς αὐτοὶ οἱ καρποὶ-τόσο διαλεχτοὶ με και τόσο ἐφθονοὶ-ἔδειξαν, πὸς τὸ παράπονο μας ὄλο κι' ἔχανε τὴ δικαιολογία του. Μὰ, στὸν τομέα πὸς ἀφορᾶ εἰδικὰ σ' αὐτὴ λέγεται γενικώτερα-καὶ πρέπει νὰ λέγεται-«πνευματικῆ ἡγεσία» τοῦ τόπου, τοὺς Ἑλληνας ἐπιστήμονες, λογοτέχνες, καλλιτέχνες, τοὺς Ἑλληνας λογίους γενικά, τὴν ήττα τὴ χαρούμενη τοῦ παραπόνου τὴν ἐνσωματώνει, κι' ἀκριβῶς στὸ γύρισμα τοῦ χρόνου, ἕνα βιβλίο. Ἡ ἐκδόσή του και μόνο δείχνει πὸς τὸ παράπονο ὅτι οἱ διανοούμενοὶ μας, ή ἑλληνικῆ ἐπιστήμη, τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, ή ἑλληνικῆ τέχνη, δὲν κάνουν τὸ χρέος τοὺς γιὰ τὴν καθοδήγηση τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, πὸς τὸ παράπονο αὐτὸ, θὰ εἶναι πιά ἄδικο κι' ἄτοπο, τοῦλάχιστο στήν γενικότητα πὸς εἶχε πάρει στήν ἀρχή.

Δὲν θὰ μοῦ φανῆ παράξενο, ἂν βρεθοῦν ἀναγνώστες, πὸς θὰ ἐνοχληθοῦν κάπως με τὴν τέτοια σπουδαιότητα πὸς δίνω σ' ἕνα βιβλίο, ὀποιοδήποτε κι' ἂν εἶναι τὸ βιβλίο αὐτὸ, ὅσο καλογραμμένο κι' ἂν ὑποτεθῆ πὸς εἶναι. Θὰ τοὺς ἐνοχλήσω ἀκόμα περισσότερο. Θὰ πῶ,

(1) Ἴδε τὸ ἄρθρο μας «Πεινασμένος λαός», «Ἀκτίνες» 1946 σ. 34 ἔκ. Σχετικὰ με τὴν χρεωκοπία τῶν διανοουμένων μας στὸν καιρὸ της κατοχῆς, «Ἀκτίνες» 1946 σ. 244 ἔκ. 1945, σελ. 4 ἔκ.

πώς ή έκδοση του βιβλίου αυτού είναι ένα πνευματικό γεγονός, κάτι άκίμα: "Ένα από τὰ «κατ' έξοχήν» πνευματικά γεγονότα στην πνευματική ιστορία ενός λαού.

"Αν ο άναγιώστης μου δέν εθύμισε κι' άν έξακολουθή νά με διαβάξη, θά του πώ: Η έκδοση του βιβλίου αυτού είναι από τὰ γεγονότα εκείνα που για τόν λαό μας, τή ζωή του, τίς τύχες του, τή μέλλον του, έχουν μεγαλύτερη σπουδαιότητα, από τή διάφορα άλλα «γεγονότα» που μάρ τυραννοούν στις στήλες των έφημερίδων, μάρ κουράζουν τή νεύρα και δέν μάρ φωτίζουν ούτε στο παραμικρό σχετικά με τή μεγάλο μυστικό που λέγεται «τί τέχεται ή έπιούσα».

Β'

«Διά κάθε Έλληνα Διακήρυξης τής Χριστιανικής Ένώσεως Έπιστημόνων». Αύτός, βέβαια, και μόνος ο τίτλος, «Χριστιανική Ένωσις Έπιστημόνων» θά φαινόταν παράξενο, σκάνδαλο σωστό για μερικά σοφά μυαλά γενεών παρασιμένων πιά, που θεωρούσαν τόν Χριστιανισμό σαν κάτι τή άπρηχαιωμένο και μόνο για μίαν ένωση γραιδέων ή αναλφάβητων θά μπορούσαν νά νοήσουν τή έπιθέτο «χριστιανικός».

Ήσαν τὰ χρόνια, όπου ο κάθε «γυμνασιόπαις» σαν δείγμα τής γυμνασιακής του σοφίας έπρόβαλλε τήν περιφρόνηση πρós τόν Χριστό (ή τήν συγκαταβατική κατάταξη του σε κάποιο κατάλογο σπουδαίων άνδρων τής ιστορίας), κάθε φοιτητής μιλούσε για τήν αυτόματη γένεση που άπόδειξη τής είχε τήν πυρά που... έκάηκε ο Γαλιλαϊός (?) και κάθε γιατρός ή δικηγόρος θεωρούσε χρέος του νά άγορεύη στο

καρφενείο του χωριού του σαρκάζοντας ότι ήταν άνίκανος νά καταλάβη. Τότε που, μπαίνοντας στην εκκλησιά, έδλεπες μόνο άνθρώπους που δέν επάτησαν σε ένα άνώτερο κάπως εκπαιδευτήριο, τότε που ήταν «γεγονός», σε μίαν όμυλία με περιεχόμενο θρησκευτικό νά εμφανισθή για νά τήν τιμήση ένας εκπαιδευτικός λειτουργός!

Τὰ χρόνια εκείνα! Δέν είναι δά και τόσο παρασιμένα! Τά ζούμε, ακόμα, άπό μίαν άποψη, έχουμε ακόμα τὰ δείγματα τους, όπως περίπου έδω κι' εκεί εμφανίζεται ή έποχη που οι άνδρες φορούσαν σκληρό καπέλλο και όρθίο κολάρο. Η γενιά εκείνη έχει ακόμα τούς εκπροσώπους τής, που είναι και τώρα έτοιμοι νά ξαφνιαστούν, άμα δούν χριστιανικό έντυπο στα χέρια μορφομένου και πολύ περισσότερα, άμα ακούσουν νά γίνεται λόγος για μίαν «Χριστιανική Ένωσις Έπιστημόνων».

Μά, ύπότσο, αυτά έχουν περάσει. Πάνε δέκα περίπου χρόνια, από τότε που ή «Χριστιανική Ένωσις Έπιστημόνων» έπρωτοφανερώθηκε στην ελληνική κοινωνία και στον έπιστημονικό μας κόσμο, ύστε ο τίτλος αυτός έχει συνειθισθή, ότι ήταν όξόμυρο χθές, γίνεται συνειθισμένο σήμερα. Μά, τώρα, με τή βιβλίο τούτο, με τήν διακήρυξη, με τή χριστιανικό τής μανιφέστο, έρχεται ή «Χριστιανική Ένωσις Έπιστημόνων» και μιλά σε' όνομα των χιλίων και πλέον έπιστημόνων, μελών τής. Χίλιοι έπιστήμονες! Δέν έξέρω πόσο είναι οι έπιστήμονες στην Ελλάδα ή μάλλον ξέρω ότι δέν είναι λίγοι! Μά, όσο νάναι, χίλιοι τόσοι έπιστήμονες που όχι μόνο όμολογούν πίστη στο Χριστό, μά και συσσωματώνονται σε μίαν Ένωση που γίνεται ειδικά για τή σκοπό αυτό και' όλοι έμείς, σε' όνομα και ποιάς ξέρει πόσων όμολογών τους-κάποιαν ίδια ίσως μπο-

(2) Ίδε για τή θέμα «Ακτίνες» 1943 σ. 241 έτ., και 317-320, 1944 σ. 188. Έχω λόγο που θυμίζω τή πηγήμα τάχα!

ρεί να δώση το πλήθος των αναγνωστών του περιθωρίου-μλουθν στον ελληνικό λαό, Έ, πώς το θέλετε, είναι γ ε γ ο ν δ ς και γεγονός που, αν αυτό δεν είναι σημαντικό, αν αυτό δεν είναι σταθμός στην πνευματική ιστορία ενός τόπου, αν αυτό δεν είναι δείγμα μιας γενικότερης σωτηρίας στροφής, που ξεπερνάει το βιβλίο και γεμίζει την πνευματική μας ύπαρξη, αν αυτό δεν δείχνει την πνευματική κατεύθυνση που παίρνει ο λαός μας, την διαφορά που χωρίζει την καινούργια μέρα από της μέρες που πέρασαν, το πραγματικά νέο από το γέριχο και το παλιωμένο, Έ... τότε, ως μας πη, ποιος θέλει, τί άλλο θα μπορούσε να χαρακτηριστεί σαν τέτοιο πνευματικό γεγονός.

Γ'

Παλιό και σφρίγος της νεότητας γεμίζει την διακήρυξη αυτή. Γιατί είναι ένα γεγονός ολότελα νέο, τόσο νέο, που δεν μπορούμε ακόμα να το συνειθίσουμε. Μή μου πητε, πώς σε περασμένους αιώνες, στην τουρκοκρατία, ως πούμε, στο Βυζάντιο, στους χρυσούς αιώνες (τέταρτο, πέμπτο) της χριστιανικής διανοήσεως έλοι οι μορφωμένοι ήσαν χριστιανοί οδηγητές, οι πνευματικοί άνθρωποι με την έννοια του διανοουμένου, ήσαν και άνθρωποι πνευματικοί με την χριστιανική έννοια του δρου. Σωστό αυτό, βέβαια, μα δεν άναίρει το γεγονός; πώς δ,τι σήμερα γίνεται, είναι κάτι το ολότελα καινούργιο. Τιμή και σεβασμός κι' εδλαδικό προσκύνημα στους λογίους του Χριστιανισμού, πουδωσαν το άτιμητο σι' αλήθεια πνευματικό τους έργο, βάθρο πολύτιμο κι' άπαραίτητο για τους μεταγενέστερους. Μα δεν έχει νόημα ν' άρνηθθ κανείς πώς δ,τι τώρα γίνεται ξεχωρίζει σε τοδο από τα περασμένα, δτι δ σημερινός διανοού-

μενος, δ επιστήμων, δ λογοτέχνης, δ καλλιτέχνης, δ τραγουδιστής, για να πη τη χριστιανική του πεποίθηση χρειάστηκε να παλαίψη σκληρά πάλη ένάντια σε προκαταλήψεις. Νά διασχίση νέφος πυκνότατο μαύρης έμείχλης που την σχημάτισε δ φανατισμός και πείσμα κι' άμελετησιά και προχειρολογία κι' άστοχασιά του τί είναι επιστήμη άληθινή και τέχνη άληθινή, κι' ακόμα έλλειψη ώριμότητας του ανθρώπινου μυαλού, που άργησε πολύ ως που να μπορούη να ξεπεράση τον έλιγγο που φέρνει ή πρόσδος, να εκτιμήση, να έπεξεργασθθ μέσα του, να χωνέψη, το ύλικό που του δίνει ή πρόσδος στην έπιστήμη.

Κι' ύστερα από τα τόσα έμπόδια, τις τόσες προκαταλήψεις, ύστερα από τους διάφορους Μπύχνερ και τους κακοχωνεμένους δαρδινισμούς και φρονητισμούς, ύστερα από τις λαιδορίες και τα σκώμματα, να δής το μανιφέστο τοδο, σι' έννοια χίλιων τόσων Έλλήνων έπιστημόνων, Έ, δχι, δεν είχε γίνει ποτέ άλλοτε κάτι τέτοιο. Μπροστά μας έχομε κάτι που είναι ολότελα καινούργιο!

Θά προσθέσω και κάτι άλλο: Η εκδήλωση αυτή έχει και το χαρακτηριστικό, πώς παρουσιάζει μια χριστιανική δμολογία ολοκάθαρη, χωρίς καμιά, μα καμμιάν άνάμιξη ξένων στοιχείων. Και τοδο της δίνει ξεχωριστό χαρακτήρα. Το σωτήριο κήμα της πνευματικής στροφής που άρχίζει τώρα να κατακλύζει την οικουμένη, σαρώωντας την άποτυχημένη άρνητική νοοτροπία, έχει, βέβαια, άφθανα τα δείγματά του σ' άλλους, μεγάλους, λαούς. Όμως εκεί πολλές φορές ή χριστιανική πνευματική Άναγέννηση έχει προσμιθθ με στοιχεία δχι ολότελα πνευματικά, έχει άνακατευθθ με την πολιτική. Δεν θ' ασχοληθούμε περισσότερο με το θέμα, ή γραμμή μας έχει χαραχθθ με το σαφέ-

στερο τρόπο (3). Μά δὲν μπορούμε νὰ μὴν τονίσουμε τὸ γεγονός, πὼς ἐδῶ, στὸν τόπο μας, ἔχει χωρισθῆ μετὰ τὴν μεγαλύτερη ἐπιμέλεια καὶ συνέπεια κάθε τέτοια ἀνάμειξη. Ἡ ὀρθόδοξη παράδοση, τὸ ἑλληνικὸ πνευματικὸ κλῆμα, ταίριαζαν ἀρμονικὰ μετὰ τὸ σύνθημα τοῦ ὁλοκάθαρου Χριστιανισμοῦ ποῦ δὲν ἀνέχεται ξενικὰ στοιχεῖα. Κι' αἰσθάνεσαι τὴν εὐχάριστη ὀσμὴ τῆς καθαρότητος αὐτῆς, ἐγγύησθ πὼς ἡ πνευματικὴ αὐτῆ στροφή, στὴν αἰωνιότητα, ἔχει στίς σημερινὲς μικρότητες, ἔχει τίς πηγές μὰ καὶ τίς ἐκβολές τῆς.

Δ'

Καιρὸς ὅμως εἶναι νὰ προχωρήσουμε πέρα ἀπὸ τὴ διακήρυξη, στὸ «παράρημά» τῆς. Εἶναι ἡ πασίγνωστη πιά-δὲν μπορῶ νὰ φαντασθῶ Ἑλληνα πνευματικὸν ἄνθρωπο ποῦ νὰ μὴν τὴν ξερῆ-«ἠλώσις» Ἑλλήνων ἐπιστημόνων, λογοτεχνῶν καὶ καλλιτεχνῶν. Δὲν ξέρω πόσα τέτοια, τόσο βαρυσήμαντα, τόσο πολύτιμα νοκολλημένα γιὰ τὴν πνευματικὴ πορεία τοῦ λαοῦ μας ἔχομε. Ἐδῶ περὶ μιὰ ἀκριβῶς αὐτὸ ποῦ εἶναι ἡ πνευματικὴ ἠγεσία τοῦ τόπου. Ἡ δῆλωση αὐτὴ εἶναι μὰ ἀπὸ τίς σημαντικώτερες σελίδες τῆς πνευματικῆς μας ἱστορίας. Ἐχει ξεπεράσει τὰ πλαίσια ἐνός συνειθισμένου σχολιασμοῦ. Ἄλλο δὲν μένει γιὰ μᾶς ἐδῶ, ἀπὸ τὴν προτροπή, ἂν ὑποτεθῆ πὼς ὑπάρχει ἀναγνώστης τούτων τῶν γραμμῶν, ὅτι πεποιθήσεις κι' ἂν ἔχη, ποῦ δὲν ἐδιάβασε,

ἢ καλύτερα δὲν ἐμελέτησε μετὰ τὴ μεγαλύτερη προσοχή, τὴ δῆλωση αὐτῆ, νὰ ἀναπληρώσῃ ἀμέσως τὴν παράλειψή χωρὶς τὴν παραμικρὴν ἀναβολή. Ἐμεῖς ἐδῶ μιὰ φράση μόνον θὰ υπογραμμίσουμε ἀπὸ τὴν τόσο βαρυσήμαντη δῆλωση: εἶναι στὸ προοίμιό: «Θεωροῦμεν ὑποχρέωσιν μας νὰ διακηρύξωμεν καὶ δημοσίῃ τὴν πεπεδῆθησιν μας».

Καιρὸς, ἦταν, ἀλήθεια! Ἦταν πιά καιρὸς νὰ κάψῃ ἡ σιωπὴ ποῦ ἄφηνε ἐλεύθερη τὴν ἀνεύθυνη ἀσυνείδησι τῶν διαφόρων «ἐκκλητικῶν». Καιρὸς ἦταν νὰ μιλήσουν γιὰ τὴν ἐπιστήμη, ἐκείνοι ποῦ προορισμὸς τους εἶναι νὰ μιλοῦν στ' ὄνομα τῆς ἐπιστήμης. Βέβαια, ἡ σιωπὴ ὡς τώρα εἶχε κάποια ἐξήγησι. Οἱ ἐργάτες τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης ἔχουν συνειθίσει στὴν ἥσυχη ζωὴ τοῦ σπουδαστηρίου. Ἐκεῖ, ἢ, ἀκόμα περὶ μέσα, στῆς ψυχῆς τὰ κατάβαθα, διαμορφώνεται ὁ πνευματικὸς στοχασμὸς γιὰ τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς ζωῆς, ἐκεῖ γίνεται ὁ διάλογος, ὁ δραματικὸς κάποτε, ἐκεῖ ἀκούγονται καὶ τὰ συμπεράσματα, ἐκεῖ διορθώνεται ἡ γραμμὴ πλεύσεως καὶ προσαρμόζεται τῆς ζωῆς τὸ τιμὸν σ' αὐτήν. Ὡστόσο, ἡ ἀσύνδητη ἐπίκλησι τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης ἀπὸ τὴν ἀντιχριστιανικὴν ἀρνήσιν, εἶχε, ἀλήθεια, παραγίνει. Εἶχε φθάσει τὸ πρᾶγμα ἔτσι, ὥστε ἡ σιωπὴ, μπροστὰ σ' ἓνα λαὸ ποῦ με μύριους τρόπους ζητοῦσε μιὰν ἐκδήλωσι ἐπὶ τίς διανοητικὰ κορυφές τοῦ τόπου, ἡ σιωπὴ αὐτὴ ἢ ἐσήμαινε συμφωνία μετὰ τίς ἀρνητικὰς ἀσυνείδησις τῶν ὁρίμων ἢ ἦταν λιποταξία.

Καὶ ἡ λιποταξία δὲν ἔγινε. Οἱ ἐργάτες τῆς ἐπιστήμης, τῶν γραμμάτων, τῆς τέχνης, σὲ πλοῦσια μὰ καὶ δυναμικὴ ἐκπροσώπησι ἔκαμαν τὸ χρέος τους. Μίλησαν. Καὶ μίλησαν καθαρὰ, ξάστερα, χωρὶς περιστροφές. Καὶ μίλησαν, ἔχει πλέον «εἰς τὸ οὐδ». Στὴν ἀθρησκότητα

(3) Π. Μελίτη, Χριστιανισμὸς καὶ Πολιτικὴ, «Ἀκτίνες» 1945 σ. 162-169. Ἄπ' αὐτὸ βγαίνει καὶ πὼς δὲν ὑπάρχει μεγαλύτερο λάθος, ἀπὸ τὸ νὰ παραλληλίσῃ κανεὶς τὴν καθαρὰ πνευματικὴ-πολιτικὴν καὶ ὁλοτελεσθεὶς ἐξωπολιτικὴν τούτης προσπάθεια, μετὰ τὴν κινήσιν ὅπως εἶναι λόγου χάριν, τὸ Μ. Ρ. Ρ., ἢ πολιτικὴ κίνησι τῶν προοδευτικῶν καθολικῶν στὴ Γαλλία.

μίσσησαν, με την υπογραφή τους κάτω από ένα ντοκουμέντο προωρισμένο για τη δημοσιότητα.

Σταράτο κι' απεριφραστο το ντοκουμέντο αυτό είναι, ωστόσο, μετρημένο. Ο στοχαστικός αναγνώστης θα δει, πώς η δήλωση αυτή δεν έχει τίποτε το «κατά συνθήκην», από κείνα τα παχειά λόγια που μπαίνουν τόσες φορές στα στόματα άπιστων «μεγάλων», για να χάσουν την δύναμή τους, κι' όταν ακούονται από τα στόματα των πιστών. 'Ακόμα η δήλωση αυτή δεν είναι καν όμολογία πίστεως. Δεν ρωτήθηκαν για την πίστη τους, όσοι υπέγραψαν την δήλωση. Το έρωτημα και η απάντησή θέματα έχουν το συμπέρασμα που οι άνθρωποι αυτοί το σπουδαστηρίου και το εργαστηρίου απέκλιμσαν «από την αντικαμμενικήν και άμερόληπτον έρευναν της επιστήμης, από την έπαφην με την ζωή των γραμμάτων, της τέχνης, του πολιτισμού εν γενέει». 'Ακόμα θέμα τους έχουν «τα συμπεράσματα, εις τα όποια καταλήγει η σύγχρονος επιστημονική έρευνα, η όποια διεξάγεται εντός του όντως επιστημονικού πεδίου με άυστηρώς επιστημονικήν μέθοδον και με πνεύμα γνησίως επιστημονικόν», επάνω στις σχέσεις χριστιανικής πίστεως από τη μια μεριά, επιστήμης, τέχνης, πολιτισμού, σύγχρονων κοινωνικών προβλημάτων από την άλλη. Και τα συμπεράσματα αυτά είναι γραμμένα με τον σαφέστερο και καθαρώτερο τρόπο στη δήλωση.

Ε'

Καμμένο στο χνάρι της επιστημονικής παρρησίας μιά και της επιστημονικής υπεύθυνης άκριβολογίας, το περιεχόμενο του έγγράφου αυτού έχει τις υπογραφές μιάς έκπληκτικά μεγάλης μερίδας των κορυφαίων επιστημόνων μας

και δίπλα σ' αυτούς αντιπροσωπεύεται ό κόσμος των καλλιτεχνών και λογοτεχνών μας. Παράξενο δεν είναι, πώς στην αριθμητικήν εκπροσώπηση προηγούνται οι επιστήμονες και μάλιστα των θετικών, φυσικών και βιολογικών επιστημών. Σ' αυτών των επιστημών το πεδίο άρχισε η σύγχυση, έκει φυσικό ήταν ν' άρχισα και το ξεκαθάρισμα. Παράξενο, ακόμα, δεν είναι, πώς βρέθηκαν κι' εκείνοι που άρνήθηκαν να υπογράψουν. Κάθε σεδασιμός στις αντίθετες πεποιθήσεις τους, και ίσως-ίσως και στους διαταγμούς μπρός σε μιά δήλωση προωρισμένη για τη δημοσιότητα. 'Εκείνο που είναι έκπληκτικό, που προξενεί έκπληξη εύχάριστη κι' έλπιδοφόρα, είναι πώς μιά δήλωση τόσο κατηγορηματική, τόσο απεριφραστη, τόσο επαναστατική θα λέγαμε, συγκρίνοντάς την με το τί γινόταν ως τώρα, την υπογράφουν διακόσιοι πές επιστήμονες και λόγιοι, που έχουν στην διακόνσή μας τη θέση που έχουν εκείνοι που υπέγραψαν. Χωρίς καμιά προσυεννόηση, πολλές φορές χωρίς την παραμικρή προσωπική έπαφή με την Ένωσή που είχε την πρωτοβουλία, πρεσβύτες ακαδημαϊκοί, καθηγητές που με τ' όνομά τους έχει συνδεθή η επιστημονική παραγωγή του κλάδου τους και μαζί μ' αυτούς οι νεώτερες κλάσεις της στρατευομένης επιστήμης, η νεώτερη γενεά της επιστημονικής έρευνας και καλλιτεχνικής δημιουργίας, υπέγραψαν ένα δακτυλογραφημένο χαρτί που τους έδωσε από μέρος της Ένώσεως, ένα πρόσωπο άγνωστό τους πολλές φορές, ένιοτε ένας νεαρός πτυχιούχος, μαθητής ή μαθητριά τους, και το υπέγραψαν μόνο και μόνο γιατί στο χαρτί αυτό είχε διατυπωθή ό,τι ήταν και δική τους πεποίθηση, που καιρός ήταν πειά να γίνη εύρύτερα γνωστή.

Άς τονισθή και τοούτο: "Όπως η δια-

κήρυξη της Χριστιαν. Ενώσεως Ἐπιστημόνων, ἔτσι καὶ ἡ δῆλωση πού εἶναι στό παράρτημα κρατήθηκε μὲ κάθε ἀσχηρότητα ἔξω ἀπὸ τὴν πολιτική. Τοῦτο σημαίνει, πῶς ἔστιν ἕνας ἐπιστήμων, ἢ γενικώτερα λόγους, ἐδήλωσε συμφωνία στό περιεχόμενο τῆς δηλώσεως, δὲν τὸν ρωτούσαμε, οὔτε ἦταν νοητὸ πῶς θὰ τὸν ρωτούσαμε, γιὰ τὰ πολιτικά του φρονήματα. «Δεξιός», «ἀριστερός» καὶ τὰ τέτοια ἔμειναν ὀλότελα ἕξανα πρὸς μιά δήλωση, ἔπου θέση εἶχαν ἀποκλειστικά καὶ μόνο τὰ συμπέρασματα «εἰς τὰ ὅποια καταλήγει ἡ σύγχρονος ἐπιστημονικὴ ἔρευνα, ἡ ὁποία διεξάγεται ἐντὸς τοῦ ὄντως ἐπιστημονικοῦ πεδίου, μὲ αὐστηρῶς ἐπιστημονικὴν μέθοδον καὶ μὲ πνεῦμα γνησίως ἐπιστημονικόν» (1).

(4) Αὐτὸ ἄς εἶναι καὶ ἀπάντηση στό ἄρθρο τοῦ καθ. κ. Χρ. Θεοδορίδη, σὺν «Ἐλεύθερα Γράμματα» τῆς 15 Δεκεμβρίου 1946 (το εἶδα τὴν τελευταία πιά στιγμή). Ἐπιστημονικῆς γνώμης ἔκφραση ἢ δήλωση, μόνο μὲ ἐπιστημονικὰ ἀντικειμενικά κριτήρια μπορεῖ νὰ χρηθῆ καὶ μόνη νοητὴ στάση ἀπέναντί της εἶναι ἡ ἑκαθάριση διαφωνία ἢ ἀντίθετα, ἢ συμφωνία καὶ οἱ τὴ ἀναγνώριση, ὅτι τὸ περιεχόμενο τῆς δηλώσεως εἶναι σύμφωνο μὲ τὴν ἀληθινὰ ἐπιστημονικὴ θέση τοῦ ἀντικειμένου της. Ζητήματα πολιτικῆς ἢ προσωπικῆς κριτικῆς καὶ ἐλέγχου ἔχουν βέβαια τὴ θέση τους, ἀλλὰ οὐκ εἶναι ὀλοτελα ἔξω ἀπὸ τὸ καθαρὸ ἐπιστημονικὸ (ἢ καλλιτεχνικὸ) πεδίο ὅπου εὐρίσκειται τὸ θέμα μας.

Ἄλλως τε, τὶ νόημα μποροῦν νὰ ἔχουν οἱ διαμαρτυρίες καὶ οἱ ἐπικρίσεις; Ὅτι δὲν ἔπρεπε γὰ γίνῃ ἡ δῆλωση; Ὅχι, δηλαδή, ἔπρεπε νὰ συνεχίζεσαι τὸ ἔλεεινο κατάντημα, ὁ κάθε ἕνας πού μὲ χλίια βάσανα κατόφερε νὰ πάρῃ ἕνα πτυχίο (ὅταν τὸ κατόφερε κι' αὐτὸ) νὰ παρουσιάζεται σάν νάχη ἐντολή ἀπὸ τὴν ἐπιστῆμην ἐν personae, γιὰ νὰ χλιεῖται ἀπὸ τὸ πωρὶ ὡς τὸ βράδι κάθε ἑρῶ καὶ ὅσο στ' ὄνομα τῆς ἐπιστῆμης χωρὶς νὰ βυθίζεται κανένας, ἐγκυρότερος, ἐπὶ τέλους, ἐκπρόσωπος τῆς ἐπιστῆμης, νὰ τοῦ βγάλῃ τὸ προσωπεῖο; Ὅσο γὰ τὴν εὐχή πού ἔχει κατακλιδα τὸ ἄρθρο τοῦ κ. Θεοδορίδη, ν' ἀνακουμ-

ΣΤ'

Καὶ τώρα τοῦτη ἡ στήλη, πούταν ἀντίλαλος τοῦ πικροῦ παράπονου τοῦ πνευματικά (καὶ γι' αὐτὸ καὶ σοματικά) πεινασμένου λαοῦ, πρέπει νὰ γίνῃ, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ γίνῃ, καὶ τῆς χαρᾶς ἀντίλαλος. Νάξεραι, ἐκεῖνοι πού υπέγραψαν ἢ ὀπωσδήποτε ἐδήλωσαν συμμετοχὴ στὴ δῆλωση αὐτῇ, νὰ ξέραν πόση χαρὰ ἔκαμαν σ' ἕνα λαὸ πού τοῦ ζήξε, ἀλήθεια, ἡ χαρὰ αὐτῇ! Νάξεραι πόσο χαίρατισθηκε, πόση ἄδολη, ἀνώτερη εὐγενεῖα ἢ ἀγαλλίαση ἐπροξένησε! Ἀθόρυβη, βέβαια, ἡ ἀγαλλίαση -ἀθόρυβο εἶναι πάντα τὸ εὐγενικό-μὰ γι' αὐτὸ καὶ πῶς δυνατὴ καὶ νέας δυνάμεις γεννήτρα.

*Ω, δὲν τὸ ξεχνᾶμε! Εἴμαστε ἀκόμα στὴν ἀρχή! Μένουν νὰ γίνουν ἀκόμα πολλά, πάρα πολλά! Ἡ πνευματικὴ ἀναγέννηση θέλει προσπάθεια ἐργώδη, συστηματικὴ, ἀφωσιωμένη, προσπάθεια πού μὲ αὐτὴν νὰ συνυφαίνεται ἡ ζωὴ μας ὀλόκληρη.

Ὁ λαὸς περιμένει, γεμάτος προσδοκίας καὶ γεμάτος ἀξιώσεις, περιμένει ἀπὸ τοὺς πνευματικούς του ἡγέτες, ἀπὸ τοὺς ἐρευνητὲς τῆς ἐπιστῆμης, ἀπὸ τοὺς

πρωτοὺς δηλαδὴ ὅλοι μὲ εὐκρίνεια καὶ χριστιανικὴ πίστι, συκινημένοι ἀπὸ τὴν προσταγὴ τῶν μεγάλων στιγμῶν, γιὰ νὰ ὑψάσουμε τὴν χρεωκοπημένη ἑλληνικὴ ἐπιστῆμην καὶ τέχνην στὸ ἐπίπεδο πού της πρόπει, τὴν εὐχή αὐτὴ θὰ τὴν ἐπαναλάβῃ κάθε χριστιανικὸ στόμα. Πραγματικότητα θὰ τὴν κάμῃ μόνο ἡ οἱητι' ἀνεπιφύλακτη ἀναγνώριση τῆς Χριστιανικῆς ἀλήθειας, γιὰτὶ μόνο ὕστερα ἀπὸ μιά τέτοια ἀναγνώριση κι' ὁμολογία ἔχει νόημα ἡ ἔρευνα κι' ἡ προσπάθεια γιὰ τὴν συνετὴ καὶ ἐμπρακτικὴ ἐμφάνιση τῆς ὁμολογίας αὐτῆς, στὸν ἀτομικὸ καὶ τὸν ἐθνικὸ μας βίον, γιὰ τὴν ἐξύψωση τοῦ πολιτισμοῦ μας, τῆς ἐπιστῆμης, τῆς τέχνης, στὸ ἐπίπεδο πού δείχνει ὁ χριστιανικὸς ὑπογραμμός.

εργάτες της τέχνης, των γραμμάτων, περιμένει την αληθινά πνευματική δημιουργία, περιμένει τη ζωή που ξεχειλλίζει, την δύναμη που θα τον κάνει να νικήση των καιρών τις δυσχέρειες να σταθή, να πάρη τον ευτυχισμένο δρόμο της ζωής της αληθινής!

Είμαστε ακόμα στην αρχή!

Τί χαρούμενη αρχή όμως! Μαζί με τις τόσες άλλες εκδηλώσεις της πνευματικής στροφής στον τόπο μας, ύστερα (χρονικά, μιά όχι αξιολογικά ύστερα) από τις τόσο διαφωτιστικές διακηρύξεις των μεγάλων επιστημόνων στην Ευρώπη και στην Αμερική⁽⁵⁾ νά, τώρα, ή ελληνική επιστήμη, ή τέχνη, τὰ γράμματα, με τη διακήρυξη της πυκνής φάλαγγας και με τη δήλωση των κορυφαίων από την άλλη, έρχονται να μς δώσουν και τη δική τους μαρτυρία, πώς «τὰ ἀρχαία παρήλθεν ἰδοὺ γέγονε καινὰ τὰ πάντα».

Μιά καινούργια ημέρα αρχίζει αληθινά ν' ανατέλλη! Τί θύμωρη ανατολή! Εὐτυχισμένη ή γενεά που της δόθηκε νά την απολαύση, σάν αντιστάθμισμα για τὰ τόσα βάσανα που περνά, για την τραγική κληρονομία της μέρας που έδωσε!

Αρά γε, εκεί πάνω, ψηλά, αυτοί που έδούλεψαν για νάρθη τούτη ή καινούργια μέρα, αυτοί που την επέθησαν, την θύμωρη αυτήν ανατολή, αυτοί που της έδωσαν τη ζωή τους ολόκληρη χωρίς νά την ἴδουν, αυτοί που έθεμελιώσαν στην επιστήμη και στα γράμματα την χριστιανική μας αναγέννηση, από τον Βράτλα Αρμένη ως τον Σκαλτσούνη και

τον Ἀλέξανδρο Ραγκαβή, από τον Παπαδιαμάντη, τον Μωραϊτίδη, τον Χαλεπά, ως τον Κωνσταντῖνο Διακρησιά, κι οί εμπνευσμένοι κήρυκες, από τον Ματθόπουλο πίσω ως τον Ασμπρόπουλο και παραπίσω ως τούς Κολλυβάδες κι ὅσοι ἄλλοι, ἀρά γε, νά μη ζηλεύουν κάποιον-νά, τόσο δά!-βλέποντας την χιλιεπότητη ανατολή νά ροδοχαράζει στις μέρες μας κι ὄχι στις δικές τους μέρες;

Τί ἄτοπη σκέψη! Μά μήπως δέν εἶναι δική τους ή μέρα αυτή; Μήπως ή ανατολή τούτη, ή ἑλπιδοφόρα τούτη καινούργια μέρα, δέν εἶναι αὐτοί οἱ ἔθιοι... αὐτοί και ὁ Ἀρχηγός τους;

Π. ΜΕΛΙΤΗΣ

ΡΟΔΗ

Παιδοῦλα ταπεινή,
 ἄθωα καρδιά,
 γεμάτη πίστη φλόγα
 κι ἀγάπη ἀληθινή,
 ή Ρόδη,
 —μικρή του πρώτου αἵωνα
 ἀόμηστη ἡσπίδα,—
 πώς λαχτερῶ και τρέμει από χαρά,
 διαν τὸ βυαδὺ ἀργά,
 ἀπ' τὸν πυλῶνα,
 —Θεέ μου,—

τοῦ «δέσμιου» τοῦ Πέτρου
 ἀκούει τή φωνή...
 Τὴν θύρα πρὶν ἀνοίξῃ,
 τὴν εὐτυχία τὴν δική της,
 πὸν δολερ,
 και πλημμυρίζει τὴν ψυχὴ της,
 μέσα εὐθὺς ξεχύνεται,
 στοὺς «ἀδελφοὺς» γιὰ νά χερῖσῃ
 τέτοια εὐφροσύνη
 ὅπου θαρεῖς,
 μοιᾶζει ἀλλόφρονη πὸς εἶναι...

Ἔ τὴν χαρὰ της πίστης, Κύριε,
 τοῦ κοριταῖοῦ ἔκεινου
 τοῦ ἀλλοῦ,
 ἄρωμα κρίνου
 θεῖοῦ,
 ὅσοι «μεγάλοι» και σοφοὶ
 δέν τὸ ποῦθησαν!

Γ. Α. ΚΑΧΡΙΜΑΝΗΣ

(5) Τέτοιες δηλώσεις δημοσιεύθηκαν στις «Ακτίνες» κατά καιρούς, αναφέρονται και στη «Διακήρυξη», σελ. 106 ἐπ. Ὑπενθυμίζομε στὸν ἀναγνώστη τὸ εἰδικὸ τεῦχος «ἡ επιστήμη ὁμιλεῖ» (Ἀθῆναι 1946) ὅπου εἶναι οὐ συστηματικὴ κατάταξη δημοσιευμένες τέτοιες δηλώσεις ξένων επιστημόνων.

ΑΠΟΨΕ ΑΡΧΙΖΟΜΕ ΤΗ ΖΩΗ ΜΑΣ

*Αφιερωμένο στους επιστήμονες, λογοτέχνες
και καλλιτέχνες που υπέγραψαν τη δήλωση.

Έξουσιοδοτούμαι Σοι, πάτερ,
δτι εκείνα που απέκάλυψες οτά νήπια
τ' απέκάλυψες σήμερα και σέ μας.
Ναί,
δτι ούτως έγένητο εύδοκία έμπροσθέν Σου.

Άς τελειώσουμε τήν ήμέρα μας με προσευχή,
κι' ός αρχίσουμε τή ζωή μας με προσευχή.
Γιατί απόψε αρχίσαμε τή ζωή μας, Κύριε.

Άρχίσαμε όπως τά παιδιά κι' έμείς,
άπ' τό άλφα τής αγάπης,
έμείς που έφτάσαμε κάποτε στο ωμέγα τής γνώσης.
Ω ή γνώση, ή γνώση!

Άς είχαμε λιγώτερη γνώση
και πιο πολύ αγάπη μέσα μας.
Άς πουλήσουμε τή γνώση μας τώρα
ν' αγοράσουμε αγάπη.

Μά ή αγάπη δέν αγοράζεται
γιατί ή αγάπη είναι ένα θαύμα
Και τό θαύμα αυτό έγίνηκε μέσα μας απόψε.

Χιλιάδες χρόνια, Κύριε,
έψάχναμε νά βρούμε τήν αλήθεια... ποδ;
στο ψέμα μιας επιστήμης χωρίς Θεό.

Τά βιβλία μας ήτανε γιομάτα σοφά νόήματα,
κι' έμείς δέν είχαμε νόημα στή ζωή μας.
Έγράψαμε ποιήματα γιομάτα όμορφιά,
μά ή ζωή μας ήταν άδεια άπ' όμορφιά.
Ή μουσικές μας είχαν έξαίσίες άρμονίες,
μά ή άρμονία έλειπε άπ' τή ζωή μας.

Εύρηκαμε λύση στά πιό δύσκολα άλγεβρικά προβλήματα,
 μά δέν εύρηκαμε λύση στό πρόβλημα τής ψυχής μας.
 Έχτίσαμε ώρατα σπίτια, νοσοκομεία, ξενοδοχεία,
 κι' ή ψυχή μας δέν είχε ποδ τήν κεφαλήν κλίνη.
 Εύρηκαμε φάρμακο γιά δλες τίς άρρώστειες,
 μά γιά τήν άρρωστη ψυχή μας δέν εύρηκαμε φάρμακο.

Τό μυαλό μας άνέβηκε πολύ ψηλά,
 ή ψυχή μας βούλιαξε στό βυθό.

Άρνηθήκαμε τή ζωή,
 άνοιξαμε τά σπίτια μας στόν θάνατο.

Νικήσαμε τόν έξω μας κόσμο,
 νικηθήκαμε μέσα μας.

Προτοδ νά διασπάσουμε τό «άτομο»,
 διασπάσαμε τήν ψυχή μας στούς τέσσερις άνέμους.

Τά «έγχειρίδια» τής έπιστήμης μας
 γίνηκαν έγχειρίδια που δολοφόνησαν τήν ψυχή μας.

Μά τώρα τό θαθμα έγίνηκε μέσα μας.

Έσοδ ώμολόγησες τήν άλήθεια Σου μέσα μας,
 έμεις θά τήν όμολογήσουμε στούς αιώνες.

Σήμερα ύπάρχει νόημα, όμορφιά, άρμονία στη ζωή μας.

Σήμερα ύπάρχει λύση, στέγη, φάρμακο γιά τήν ψυχή μας.

Ή γνώση μας γίνηκε γνώση αγάπης,
 τώρα έχει μάτια νά βλέπη τό Φώς ή γνώση μας,
 αύτιά ν' άκούη τήν άλήθεια,
 καρδιά ν' αγάπη τούς άνθρώπους.

Τόν κόσμο που γκρεμίσουμε μονάχοι μας
 θέ νά τόν ξαναχτίσουμε μαζί Σου τώρα.

Ό Θεός μαζί μας!

ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΖΩΗ

Ἡ ἐποχὴ μας-τὸ χθές, καλύτερα, ποὺ ἀφήσαμε πίσω μας, γιατί τὸ σήμερα, μὲ τὰ καινούργια μηνύματα γιὰ πνευματικὴ ἀναγέννησι στὸ λαὸ μας, ἀρχισε νὰ δίνει σπουδαίες ἐλπίδες γιὰ ἓνα καλύτερο αὐριο-ἡ ἐποχὴ μας λοιπὸν θά-λεγε κανεὶς πὺς ἐξαντλεῖ ὅλη τῆς τῆ δυναμικότητά στὸ νὰ ἐξετάζη καὶ νὰ περιγράψῃ μόνο, (κάποτε μὲ ἀρρωστη αὐτοϊκανοποίησι) ὅλα τῆς τὰ παθήματα, τίς πληγές, τὰ προβλήματα, τίς ἀνάγκες. Τόσο ἀνίσχυρη στάθηκε στὸ νὰ ζητήσῃ τὸ φάρμακο καὶ ν' ἀρχίσῃ τὴ θεραπεία...

Ἐποῦτο, χάρι σ' αὐτὴ τὴν ἐπιμολογία τῶν δεινῶν, δὲν χρειάζεται πολὺς κόπος γιὰ νὰ δείξῃ κανεὶς ἓνα ἀπὸ τὰ σύγχρονα προβλήματα, τὸ πρόβλημα τῆς ἀ γ ω γ ῆ ς. Τὴν σπουδαιότητα καὶ τὴν ἀνάγκη τῆς ἀγωγῆς, ὅπου καὶ νὰ γυρίσῃ κανεὶς θ' ἀκούσῃ νὰ τὴν ἀναγνωρίζουν... κι' ἀπὸ κοντὰ νὰ θρηγοῦν γιὰ τοὺς καρποὺς ποὺ ἔδωσε ἡ ἀγωγή τοῦ αἰῶνος. Ὅλοι ὅσοι κατορθώνουν νὰ βλέπουν τὴ ζωὴ π ρ α γ μ α τ ι κ ἄ, δηλαδή ἔξω ἀπὸ τίς ψευδοσθῆσεις ἐκεῖνες ποὺ εὐκολὰ δημιουργοῦν στὰ πολυδαρμένα ἀπὸ τίς ἀνάγκες τοὺς ἄτομα οἱ φαναχτερές ἰδέες, ἔχουν καταλάβει τὴν ἀπλουσιτάτη ἀλήθεια, πὺς χωρὶς ἀνώτερος ἀνθρώπου δὲν φτιάχνονται οἱ ἀνώτερες κοινωνίες. Κι' ἀφοῦ πῶς οἱ σύγχρονοι ἐγίνανμε ὅ,τι ἐγίναμε, ἡ φροντίδα γιὰ τὴν καινούργια γενιὰ ἀποτελεῖ τὴν ἐλπίδα μας.

Ἀλλὰ κι' ἀπὸ ἄλλη ἀποψὶ ἀναγκασθήκαμε νὰ καταλάβουμε τὴ σημασία τῆς ἀγωγῆς: Στὸν αἰῶνα μας εἶδαμε

ἐκεῖνο τὸ σύστημα τῶν Γενιτσάρων νὰ παίρῃ τρομακτικὴς διαστάσεις. Εἶδαμε δηλαδή ἐκεῖνους ποὺ μὲ τὰ φαντάσματα τῶν ζωτικῶν χώρων κι' ἄλλα παρόμοια καὶ μὲ τὴν κρατικὴ ἐξουσία στὰ χέρια ἐχρησιμοποίησαν τὴν ἀγωγή γιὰ νὰ φτιάξουν ἀνθρώπους «κατὰ παραγγελίαν». Ἐφτιάξαν λοιπὸν ἀπὸ δαύτους μὲ τὸ σωρό-ρομπὸτ μὲ τὴν ἴδια κόφι-καὶ τοὺς ἀμόλησαν ὕστερα, ὀπλισμένους σίδερο καὶ φωτιά, σὲ στεριές καὶ σὲ θάλασσες. Ἄντε ὕστερα νὰ τοὺς σταματήσῃς...

Φόδος-τρόμος λοιπὸν ἡ ὑπόθεσις τῆς ἀγωγῆς.

Κι' ἐπέσαμε κι' ἡμεῖς μὲ τὰ μοῦτρα νὰ δώσουμε ἀγωγή. Ὀργανώσαμε καὶ κατασκευάσαμε μὲ τὸ σωρό. Φυσικὰ ἡ κατασκευῆσι εἶναι μιὰ θαυμάσια εὐκαιρία σωματικῆς καὶ ψυχικῆς υγείας γιὰ τὸ παιδί καὶ τὸν νέο. Ἀλλὰ ἡ κατασκευῆσι δὲν εἶναι μόνο ὑπόθεσι τόσων ἡ τόσων θερμίδων ἢ βιταμινῶν. Ἐκτός ἀπ' αὐτές εἶναι βέβαια καὶ ὑπόθεσι ἀγωγῆς. Τὶ ἐκάμαμε λοιπὸν γι' αὐτὴ τὴν σπουδαιότατη ἐργασία στὸν εἰδικὸ τοῦτο τομέα π. χ.; Ἐμαζέσαμε (*) τὰ μεγαλύτερα παιδιὰ καὶ τὰ ἐμπάσαμε ἀπὸ μιὰ πόρτα («Σχολή», ἔγραφε ἀπὸ πάνω ἢ πόρτα) -καὶ τὰ ἐδγάλαμε «ἀρχηγούς» ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ὑστερα συγκρο-

(*) Φανερό, πὺς ἔδω μιλάμε γιὰ τίς πολυαριθμὲς κατασκευῆσεις, ποὺ γέμισαν τὴν ὑπαιθρο, χωρὶς νάχουν καμμιά πνευματικὴ θεμελίωσι, μὰ κάθε ἄλλο παρὰ ἔχναμε τίς φωτεινὲς ἐξαιρέσεις, ποὺ τοὺς ἀξίζει εἰδικὸς λόγος.

τήσαμε τις ομάδες και τις έστειλαμε να ζήσουν μαζί, μέσα στην πόλι ή στο β- παιθρο. "Όσοι ήταν σε θέσι να δούν άπό κοντά σε πολλές περιπτώσεις τó άποτέλεσμα,... τραβούν άκόμη τά μαλλιά τους. Και όμως μυαλό δεν έβάλαμε. Η επιπολαιότητα χαρακτηρίζει πολλές άπό τις προσπάθειές μας τις σχετικές με την άγωγή. "Όλοι, λόγω χάρι, θεωρούν τόν έαυτό τους κατάλληλο, ίκανό γι' αυτή την ύπόθεσι. "Ο καθένας εύκολα δέχεται να μιλήση στα παιδιά-μικρό τ'εγχει, πού ποζάρει έτσι για ρήτορας; Κι' έλοι πάλι εύκολα άναγνωρίζουν στόν καθένα τή σχετική ίκανότητα: «Παιδιά θά διοική», λένε, μήπως πρόκειται για μεγάλους; μά φυσικά, άν την άγωγή τήν περιορίσωμε σε κάτω παιδικρίσματα, έτσι θάναι τά πράγματα.

*

'Αλλά άνθρωποι άξιοι δεν θά γίνουν τά παιδιά επειδή τά βάζομε στη γραμμή. Κι' έμεις λοιπόν, πού θέλομε άγωγή, 'Αγωγή με κεφάλαιο, πού θά τήν βρούμε;

'Η σκέψι ν' άποφύγωμε τήν επιπολαιότητα, μάς φέρνει στούς ειδικούς, σ' έκείνους πού έχουν κάμει έργο τους τήν Παιδαγωγική. Νά ίδουμε τί έχουν να μάς πούν.

Λοιπόν, στην καλύτερη περίπτωση, έδω θά βρούμε πολλή σοφία στην ανάπτυξι τών σωματικών και τών ψυχικών ίκανοτήτων του παιδιού. Δεν είναι καθόλου άσημαντη αυτή ή δουλειά. Με άκατάλληλη άγωγή μπορείς ν' άφήσης τó σώμα του παιδιού μισερό, ενώ με τήν κατάλληλη μπορείς να τó κάμης να ξεπεράση κι' ένα φυσικό σωματικό του έλάττωμα, ή ν' αναπτύξη στόν ανώτερο βαθμό όλες τις δυνατότητες πού δίνει στόν άνθρωπο ένα γερό σώμα. Και άλλο τόσο ή άγωγή μπορεί να επιδράση στις ψυχικές ίκανότητες του παιδιού. Νά του αναπτύξη τήν προσοχή, τήν μνή-

μη, κι' άκόμη παραπέρα τήν αυτενέργεια, τήν πρωτοβουλία και τά παρόμοια. "Όλα αυτά καλά και χρήσιμα. 'Αλλά δυστυχώς δεν φτάνουν. Κι' έχι μόνο αυτό: "Έτσι άχρωμάτιστα, ούδέτερα, είναι δικόπο μαχαίρι, πού, αντί να βοηθήση τó καλό άποτέλεσμα, μπορεί να σου κόψη τά χέρια. Μήπως δεν τó είδαμε κι' αυτό τόν καιρό τής κατοχής στις χιλιάδες έκείνες τών νέων πού-έδω και δύο χρόνια μόλις, χτυπούσε ή μπάτα τους στούς δρόμους μαζ-φαινότουσαν σαν άνθρωποι αλλά δεν είχαν μέσα τους τίποτε ανθρώπινο; 'Ήταν τέρατα ύγείας, τέρατα στην δύναμι, στην καρτερία. 'Αλλά... τέρατα και παραπέρα.

'Η άγωγή.- Ναι, ή άγωγή πού χρειάζόμαστε δεν μάς φτάνει να σκαρώνη γερές, καλές μηχανές. Χρειάζόμαστε και κάτω παραπέρα, κι' επειδή αυτό τó παραπέρα μάς λείπει πάρα πολύ, επειδή ή έλλειψι του μάς έχι κοστίσει τόσο φριχτά, γι' αυτό θά περάσωμε με σχετική άδιαφορία όλες αυτές τις σημαντικές προόδους τής παιδαγωγικής, βιαστικοί να ίδουμε πέρα άπό τó τεχνικό αυτό κεφάλαιο του έργου της τί προσάνατολισμό, ποιά κοσμοθεωρία ή δίνει στόν άνθρωπο πού εκπαιδεύει. Τί αίσθήματα θάχη άπέναντι στη ζωή και στούς άλλους άνθρωπους τó παιδί πού παίρνει μιá επιστημονική να πούμε άγωγή. Τί θά πάη γυρεύοντας με τή ζωή του. Και πώς θά αισθανθούμε τó πέρασμά του έμεις οι άλλοι, νέοι και γέροι, άνδρες και γυναίκες. Σάν ελλογία ή σαν κατάρα;

Λοιπόν, έδω τά πράγματα μπερδεύουν. 'Η παιδαγωγική δεν μπορεί να προσδιορίση τήν κοσμοθεωρία του ανθρώπου εν όσμάτι τής επιστήμης. Καμιά επιστήμη δεν μπορεί να επιτύχη ένα τέτοιο άποτέλεσμα. "Όπως είναι γνωστό, ó «αίωνα» είχε προβάκει κι'

αυτό τον Ισχυρισμό, πάνω στον ένθουσιασμό του από τις μεγάλες τεχνικές επιστημονικές ανακαλύψεις, αλλά σήμερα πιά έχει γενικά αναγνωρισθεί πως κάτω από τον Ισχυρισμό αυτό κρύβεται η άγνοια (ή πιο κοντόφθαλμη ανικανότητα ν' αντιληφθεί κανείς, το κέλαρος του αγνώστου που απλώνεται μπροστά του) ή απάτη (πλαστογράφηση της ύπογραφης της επιστήμης κάτω από τις ατομικές αντιλήψεις του Α ή του Β).

Έτσι το σωστότερο συμπέρασμα είναι πως η παιδαγωγική δεν διαγράφει και την κοσμοθεωρία, τις πεποιθήσεις, το «πιστεύω» των καινούργιων ανθρώπων, που εκπαιδεύει. Αυτό, που δεν το κάνει η παιδαγωγική, το κάνουν, συνειδητά ή ασυνειδητά, οι παιδαγωγοί. Αυτοί, είτε το θέλουν είτε δεν το θέλουν, επηρεάζουν τα παιδιά. Προς ποιά κατεύθυνση; -Προς εκείνη που αυτοί πιστεύουν για σωστή. Και κυρίως προς αυτή που δείχνουν με τη ζωή τους, όχι με τη θεωρητική διδασκαλία τους.

Έτσι μπορούμε εύκολα να καταλάβουμε ποιά, πάνω-κάτω θάνατι η άγωγή που δίνει σήμερα (στο επίπεδο της κοσμοθεωρίας) η παιδαγωγική-δηλαδή η πρακτική της εκδήλωσις, το σύγχρονό μας σχολείο: Ανάλογη προς την κοσμοθεωρία του καθενός παιδαγωγού, από τον νηπιαγωγό μέχρι τον καθηγητή του Πανεπιστημίου. Λοιπόν, λέμε πως πολλοί δικοί μας εκπαιδευτικοί πάσχουν άκομμη από καίνη την αρρώστεια-άληθινή αρρώστεια του έσωτερικού ανθρώπου-που είχε διαγράψει έλως διόλου την ψυχή. Στόν τόπο μας μάλιστα, το μεγαλύτερο κακό και στην υπόθεσι της άγωγής (όπως δά και σε τόσες άλλες εκδηλώσεις της ζωής): το έχει κάμει η μίμησι του γαλλικού άθεϊσμού στά παλαιότερα χρόνια με την διαλυτική διεύδουσι άκόμμη και μέσα στην οικογένεια της έξουθενώσεως και της καταστροφής κάθε

πνευματικής αξίας που θά ήμπορούσε να άποτελέσει στήριγμα για τον άνθρωπο. Έτσι το παιδί του Έλληνος bourgeois έθεωρούσε ύποχρέωσι του σάν... πρωτεύμενος άνθρωπος να μνή πιστεύη σε Θεό, σε ψυχή, σε ήθικες αξίες. Επίστευε λοιπόν η τέτοιου είδους άγωγή ότι θάφερνε τον παράδεισο πάνω στην γή με το ν' «άπελευθερώση» τους ανθρώπους από κάποιες πίστεις και κάποιες αντιλήψεις που-δέν θά τις συζητήσουμε εδώ-τις έχαρακτηρίζει «σουριασμένες προλήψεις». Αυτή την «άπελευθερώσει», εκείνοι που την επέστεψαν είχαν την ευκαιρία να την διαδώσουν και να την πραγματοποιήσουν σε πολύ μεγάλη έκταση-έτσις καμμία κοσμοθεωρία δεν είχε τέτοια τύχη-στά περασμένα χρόνια. Όσοι είναι ίκανοποιημένοι από τον «παράδεισο» που μας έφερε, (αν υπάρχουν άκόμα τέτοιοι) άς μη πονοκεφαλιάσουν μαζί μας στην έρευνα αυτή. Οι άλλοι, θά πρέπει νάχουν πολύ άσχημες προβλέψεις και για τη νεώτερη γενεά. Αν είναι άληθεια πως άρκετοί εκπαιδευτικοί πάσχουν από την άγνοια αυτή της ψυχής. Και στην αντίθετη όμως περίπτωση, πάλι οι προβλέψεις για το μέλλον δεν θάνατι τέτοιες που να μας ήσυχάζουν, αφού διαπιστώσαμε πως η παιδαγωγική δεν προσδιορίζει το κοσμοθεωρητικό περιεχόμενο κι' αφού αυτό θά εξερτηθή από τον παιδαγωγό: "Όπως και νάνατι τά πράγματα, κι' οι παιδαγωγοί μας από μäs προέρχονται, τη σημερινή κοινωνία αντιπροσωπεύουν κι' αυτήν άρα θά μεταδώσουν. Άλλά άκριβώς από της σημερινής κοινωνίας το κατόντημα θέλομα να ξεφύγουμε προς το καλύτερο.

Έχει κάμει την κριτική αυτή ο σύγχρονος άνθρωπος. Και φάγει να βρή που πρέπει τώρα να τραθήξη. Που να οδηγήση τις νέες ψυχές που μεγαλώνουν δίπλα του. Που;

Πριν μπή κανείς στην περιοχή αυτή που άφορα, θετικά πιά, το περιεχόμενο της άγωγής; πριν σχηματίση γνώμες κι' ακόμα περισσότερο πριν τις βάλη σ' εφαρμογή, πρέπει να λύση «τον λιάντα των υποδημάτων του» γιατί ό τόπος όπου πρόκειται να μπή, ή ψυχή του παιδιού δηλαδή, είναι «γη άγία». Τις περισσότερες φορές, ή αιτία που δέν βρίσκουμε τις σωστές λύσεις, είναι το ότι δέν έχουμε την κατάλληλη ψυχική στάση άπέναντι στα προβλήματα. Έδώ λοιπόν πρέπει να καταληφθί κανείς από δέος για κείνο που πάει να κάμη; Ξέρεις τί σημαίνει να πάρης ένα μικρόν άνθρωπο, το παιδί αυτό που για τον ένα ή τον άλλο λόγο βρίσκεται στα χέρια σου, και να βάλης στην ψυχή του σφραγίδα; Αναλογίζεσαι τί σημασία έχει το να επηρεάσης τον ρυθμό, την εξέλιξη, την εύτυχία ή τή δυστυχία ενός άλλου ανθρώπου; Εμέτρησες τά κότσια σου για μιá τέτοια προσπάθεια; Έχεις μέσα σου τέτοιο περίσσειμα, για να μπορείς να μεταδώσης και παραπέρα; Κι' είναι το περίσσειμά σου δικαίωμα σου, αναντίρρηση, αναμφίδολο; Βρήκες έσθ μ' αυτό χαρά, εύτυχία σίγουρη και χειροπιαστή; Αν ναι, προχώρει. Αν όχι, θά κάμης μάν έξερουσία μπαίνοντας-μέ την έξυπνάδα σου, τον ταυπέ σου, τή θεωρία σου-μέσα στον ίερό χώρο μιας ξένης ψυχής. Τήν Ιερουσαλία αυτή που την είδαμε στις ημέρες μας να διαπράττειν σέ τόσο μεγάλη κλίμακα. Πού έκρυψε από τόσες νέες ψυχές τή θέα του ψυχικού κόσμου, χτίζοντας τοίχους άπ' όλες τις μεριές. Πού τις υπεχρέωσε να ζήσουν ισόδια εγκάθειρκτης μέσα στο οιδερένιο κλουδί των υλικών μονάχα άναγκιών τους. Πού τις άφρησε να μεγαλώσουν μισερές, άνάπηρες. Είναι, σύγχρονα, και μιá πράξι έσοχτης δειλιάς; Γιατί, για να φτιάξη τις φάλαγγες των θορυαλώ-

των που κρατάει δεμένους με γαλάσσε κάθε ψυχική κατωτερότητα διαλέγει τις άνυπεράσπιστες παιδικές ψυχούλες.

*

"Αμα ύπάρξη ή κατάλληλη ψυχική αντιμετώπιση, το δέος, ή συναίσθησις πώς πρόκειται για κάτι φοβερό, όπου δέν χωρούν πειραματισμοί, τότε μόνο μπορούμε να προχωρήσωμε... στο ν' αξιήσωμε τις απαιτήσεις από τον έαυτο μας, που και σέ μιá μόνη μπορεί να συγκραταίωθούν: Τήν άπαιτησι: τής άγαπης.

"Έχεις περίσσειμα αγάπης για τά παιδιά, έσθ που θέλεις να ενδιαφερθής για τήν άγωγή τους; Αγάπης. "Ας ξεκαθαρίσωμε το νόημα που πρέπει νάχη ή πολυμεταχειρισμένη και πολυπαρεξηγημένη αυτή λέξι: Δέν πρόκειται για τή συναισθηματική έκείνη κατάσταση, που βρίσκει στο παιδί ένα ευχάριστο παιγνίδι. "Αγάπη για το παιδί δέν έχει έκείνος που το άρέσει ή συντροφιά του. Τήν άληθινή αγάπη τήν μαρτυρεί ή ετοιμότητα για θυσία: «Τρέμει το φυλλοκάρδι σου» μόν πάθη κακό το παιδί, είνε τώρα είτε άδριο όταν μεγαλώση; Κι' είσαι έτοιμος να υποστής κάποια θυσία (χωρίς ανταμοιβή χρημάτων, έπαινου κλπ. όχι από συνθήθεια επαγγελματική ή άλλη) για το καλό του; Το βάρος τής θυσίας που είσαι διατεθειμένος να υποστής, μετράει και το ύφος τής αγάπης σου.

Λοιπόν ή λύσι στο πρόβλημά μας εδρέθηκε-κι' άς μόν εμπήκαμε ακόμα στην ουσία τής. Κι' αυτό γιατί όλοι έκείνοι που θάχουν μέσα τους τή φλόγα τής αγάπης για το παιδί, δέν μπορεί πάρα να συμφωνήσουν στην κατεύθυνσι που πρέπει να δώσουν στην ψυχική του άγωγή. "Αν μερικοί διαφωνήσουν, αυτοί θάμει ή εξαίρεισι κι' όχι ό κανόνες, κι' άλλωστε προσωρινή μόνο θάνακ ή διαφωνία τους.

Μιά που συμφωνούμε πώς η άγωγή που έδωσε ο αιώνας του υλισμού, ή «άρνησι», έφερε χάος, ένταιι στις συγκρούσεις και πουθενά Ικανοποιήσι και χαρά, φυσικό θάναι να εξετάσουμε μήπως τó αντίθετο Ιδανικό άγωγής άξίζει περισσότερο. Ποιό είναι αυτό; Τί άρνήθηκε ή «άρνησι»; Τήν χριστιανική πίστι. Δέν μπορεί λοιπόν να πη κανείς πώς κάνει άμερόληπτη έρευνα, αν δέν εξετάση και τή χριστιανική άγωγή.

Έδω θ' αφήσουμε όσους συμφωνούν και, ακόμη περισσότερο εκείνους που έχουν βρή πώς χριστιανική πρέπει να είναι ή άγωγή της νεολαίας, αν έλλοιμοι να βάλουμε γερά θεμέλια σ' έναν αύριανό καλύτερο κόσμο. Και θά συνεχίσουμε τήν έρευνα, με τούς άλλους, με όσους δέν θά βρεθούν, για τήν ώρα τουλάχιστον, σύμφωνοι: Με τούς γονείς που αγαπούν τά παιδιά τους αληθινά, αλλά δέν ξέρουν (γιατί δέν τó βρήκαν κι' οι ίδιοι για τόν έαυτό τους) πώς να βοηθήσουν τήν εύτυχία τους με κατάλληλη επίδρασι στον ψυχικό τους κόσμο. Με τούς εκπαιδευτικούς που πονάνε πραγματικά τά παιδιά που έχουν στα χέρια τους, υποφέρουν όταν συλλογίζονται τί κακό έκανα και κάνει ή «άρνησι» μέσα στην εκπαίδευσι, αλλά που, μέσα στη σύγκρουσι των ρευμάτων, δέν έχουν ξεκαθαρίσει πού πρέπει να ταχθούν.

Ας πάρουμε μάλιστα απ' όλους αυτούς, εκείνους που (αν υπάρχουν ακόμα) θά δεχόντουσαν με κάποια δυσφορία τήν πρότασι να εξετασθῆ τó χριστιανικό Ιδανικό της άγωγής. Κι' ας ρωτήσουμε: Γιατί ή δυσφορία; Κάτι παραπάνω: "Ας τήν καταγγείλουμε, στους ίδιους, τή δυσφορία αυτή, σαν κάτι άσυμβίβαστο προς τήν αγάπη που πήραμε σαν άπαραίτητο συνοδοιπόρο στην έρευνά μας: "Η αγάπη ενδιαφέρεται για τó αποτέλεσμα, τήν εύτυχία εκείνου που αγαπά, και δέν ζητάει να περιποιηθῆ

τόν έαυτό του, προτιμώντας αυτόν ή εκείνο τó δρόμο. Προτιμότερος είναι για αυτόν ó όποιοσδήποτε δρόμος, αρκει να φέρη στο αποτέλεσμα. Με τέτοια διάθεσι πρέπει να ζυγίσουμε τή χριστιανική άγωγή: Στην πλάστειγα της έκλογής έμεις δέν θά βάλουμε τίποτε. "Η χαρά ή ή δυστυχία που θά φέρη στο παιδί, αυτή μόνη ας κανονιση κατά ποιά μεριά θά γύρη. "Αν τó μπορούμε κι' αυτό, ας συνεχίσουμε.

*

Μά στ' αλήθεια, λοιπόν, είναι δυνατόν ν' αμφιβάλλη κανείς αν θάθελε τó παιδί-τό παιδί του ας λέμε καλύτερα, για να έχουμε πάντα μπροστά μας τήν άπαραίτητη προϋπόθεσι της αγάπης-αν θάθελε τó παιδί του να γίνη ένας αληθινός χριστιανός; "Αληθινός! "Όχι τούτου τύπου μονάχα, αλλά της ουσίας που εξεικονίζουν οι τύποι. "Ενας νέος, ένας άνδρας μεθούριο που δαμάζει: μέσα του κάθε τι που είναι πάθος, άδυναμία, ασθένεια. Πού μεταχειρίζεται: τίς δυνάμεις του σοφά για να κάνει τον έαυτό του εύτυχισμένο όχι εις βάρος των άλλων αλλά μαζί με τούς άλλους. Πού φαίνεται σαν να περνά εύχарιστα και άπλά τή ζωή του, μολονότι σκορπάει τριγύρω του τόση χαρά με τήν κατανόση, τή συμπάθεια, τήν άδυναμία του να κατακρίνη, με τόν καλό του λόγο, με τήν όποια, μικρότερη ή μεγαλύτερη, θυσία του. Με μία παντοδύναμη-γιατί είναι εμπνευσμένη-θέλησι να είναι πάντα ó πνευματικός αγωνιστής με τó δικό του μέτρο που θά εξαγγέλλη παντού και πάντοτε με τή ζωή του, με τó λόγο του τήν αξία της χριστιανικής αλήθειας. Πού εύλογουνε παντού τó πέρασμά του και τόν καμιαρώνουν. Πού αντιμετωπίζει και τίς δυσκολίες και τίς θλίψεις με καρτερία και χαμόγελο, βλαμμένος πάντα στον σκοπό του, τήν προσπάθεια να μεταδίδη χαρά. Κι' ακόμα, δέν τόχτε

προσέξει; πού τον σκαπάζει ή παντοδύναμη προστασία του Θεού και δέν τον άφρίνει ποτέ (άκόμα και μέσα στις χειρότερες έξωτερικές συνθήκες) νά γνωρίσει τή δυστυχία. Μά τί άλλο θά μπορούσε νά όνειρευτή κανείς για τό παιδί πού άγαπά;

'Αλλά κι' από τήν αντίθετη άποψη, άν ιδούμε τά πράγματα, από τήν άποψη δηλαδή έχι του καθενός άτόμου αλλά του συνόλου, στήν ίδια πάλι διαπίστωση θά καταλήξουμε: "Όλοι όσοι για κάποια καλύτερευσι του κοινωνικού συνόλου πασχίζουσι, δέν μπορεί παρά νά εύχωνται νά γίνονται όλοένα και περισσότεροι οί νέοι μέ χριστιανικό ήθος. "Όποιαδήποτε άνώτερη προσπάθεια και όποιαδήποτε κίνησι θά χρειασθί άφώρως νά τήν ύπηρετήσουσι, ανθρώπους μέ ήθος, μέ δύναμι, μέ πνευματική άνωτερότητα. Πάλι λοιπόν έρχεται στήν επιφάνεια ή ύπόθεσι τής σωστής άγωγής, πού άποβλέπει στήν καλλιέργεια του έξωτερικού του ανθρώπου. "Όσο κι' άν παραγεμίσει τήν ψυχή του παιδού μέ φόρμουλες και ρετσέτες, άχρηστος θά ναι ο κόπος σου, άν τό παιδί αυτό δέν αγαπήσει από μέσα από τήν ψυχή του τόν άνθρωπο και δέν άποκτήσει τή δύναμι νά ξεπερνά τόν έαυτό του για γάρι του διπλανού. 'Από έδώ θά πρέπη νά ξεκινήσουμε, σέ κάθε περίπτωση.

Μά τότε... ύπάρχει τελειότερο υπόδειγμα εκείνου πού θά μπορούσε κανείς νά όνειρευτή στο κεφάλαιο τής άγωγής, από τόν άληθινά χριστιανικό τύπο; (*) Τί θά μπορούσαμε νά πονήσου-

(*) Μελέτη βέβαια θέλει, και συστηματική έρευνα τό δύσκολο και πολύπλοκο θέμα τής χριστιανικής άγωγής; πράγμα πού έλπίζουμε πως οί «Ακτίνες», σάν όργανο χριστιανικής κοσμοθεωρίας και ζωής, δέν θ' άργήσουσι νά τό κάμουν. Γιατί, φυσικά, ή χριστιανική άγωγή προϋποθέτει καλή προαίρεσι, μά δέν γίνεται μέ μοναδικό έφόδιο τήν καλή προαίρεσι!

με πού νά μήν τ'όχη ο τύπος αυτός; Μά αιώνες άρνήσεως μάς έκαμαν νά τό ξεχάσουμε και χρειάζεται νά τό ξαναθυμηθούμε, αφού αυτός ο χριστιανικός τύπος είναι πού μάς έμαθε, μάς έδίδαξε τόν ιδανικό ανθρώπινο τύπο...

Και όμως, μέσα από τήν μεγάλη κατηγορία τών ανθρώπων πού αγαπούν τό παιδί, όπως τήν ξεχωρίσαμε παραπάνω, θ' άκουσθουν ίσως αντιρρήσεις. Δέν θά ναι μάλιστα στήν κυριολεξία αντιρρήσεις στο επίπεδο τής θεωρίας, τής λογικής-όσο κάποια δυσφορία, στο συναισθηματικό επίπεδο. "Ο συναμλητής σας, παρ' όλο πού βεβαιωθήκατε για τήν άγνότητα τών προθέσεών του, μπορεί νά δείξει κάποια δυσφορία, όταν θά πρέπη ν' αναγνωρίσει πως ή χριστιανική άγωγή μπορεί νά μάς σώσει. Γιατί αυτό;

Μιά αίτια είναι ή προκατάληψι. "Ιδές πού τίς έχομε άκούσει άμέτρητες φορές, πού έπι χρόνια είχαν πέσει, πού έρρυθμισαν τή ζωή μας κι' όλη τή γύρω μας ζωή έπι χρόνια πολλά, στέκουν ακόμα για ένα διάστημα-στον άέρα έτσι, δίχως πόδια-κι' όταν άκόμι ξεσκαπστή ή ψευτιά τους. 'Αλλ' άπ' αυτή τήν προκατάληψι εύκολα θ' άπαλλαγί ό συνομηγυτής μας.

Θά συναντήσουμε όμως και μιάν άλλη αίτια τής δυσφορίας αυτής:

Δέν ύπάρχει άνθρωπος πού νά μη βρέθηκε κι' αυτός κάποτε (συνήθως στις πρώτες άρχές τής ζωής του) σέ μιάν κρίσιμη αντιμετώπισι του Χριστιανισμού για τόν έαυτό του. "Ο Χριστιανισμός εκείνος ίσως νά μήν ήταν ολοκληρωμένος, συγκροτημένος θεωρητικά. Κάτι όμως πού τόν αντιπροσώπευε-ένα ήθικό δίλημμα έστω-ήρθε και μάς έπρόβαλε τό έρώτημά του, τήν άπαιτήσι νά δώσουμε τήν έκλογή μας στον ένα από τούς δύο κόσμους. Φαίνεται πως είπαμε τότε στον Χριστιανισμό «όχι» και τό

«Οχι» αυτό το επαναλάβαμε από τότε άμέτρητες φορές. Αυτός είναι ο λόγος της δυσφορίας! Κατά βάθος, αν μπορούσαμε για μία στιγμή να φύγουμε από τον έαυτό μας, να δούμε τα πράγματα σαν τρίτοι, μόνο θαυμασμό θά νοιώθαμε, για έναν αληθινό χριστιανό. Δεν υπάρχει αμφιβολία πως το αντίθετο θά ήταν κυριολεκτικά τρέλλα. 'Αλλά έχουμε προσωπικούς λόγους να μη θέλουμε να γίνεται λόγος για Χριστιανισμό: Μας θυμίζει κάποια δική μας βελτία, συνθηκολόγησι με κάτι που το νοιώθαμε κακό και ένοχο. Είναι κάποια τύφλις, στο βάθος, που έκδηλώνεται με την άρνητική αυτή ύψη. Λοιπόν, δεν μπορεί κανείς να φαντασθή πόσο τεράστιο ρόλο παίζει ο ψυχολογικός αυτός λόγος. Παντού σχεδόν όπου υπάρχουν αντιρρήσεις για τον Χριστιανισμό, λιγάκι αν σκάψετε θά τον βρήτε.

Ναι, αλλά όταν εξεικινήσαμε ζητημάτων ιδανικό άγωγής, επήραμε μαζί μας ένα έφόδιο: Την αγάπη για το παιδί. Αυτή λοιπόν θά πρέπει να μιλήσει και τώρα. 'Ας την βοηθήσουμε:

Ο πατέρας ας φέρη για μία στιγμή μπροστά του το παιδάκι του. 'Ενας καινούργιος άνθρωπάκος, αγοράκι που θά γίνη μεθαύριο άνδρας, ή κοριτσάκι, αυριανή γυναίκα. Σκεφθήτε με τα ψυχικά όπλα που... δεν του δίνετε, πως θά μπορούσε να τ'αγάπη πέρα με τη ζωή. Κάτι περισσότερο: αν μπορούσε να πάει κοντά στην ψυχή του, θά ιδήτε από τώρα κιόλα τα ψυχικά του δράματα. Τί θά γίνη μεθαύριο ο νέος αυτός με το άξιο έσωτερικό, που θά πλημμυρίζη από τις φυσικές και τις ήθικες δυνάμεις της νεότητος; Ποθ' θά πλανηθή; 'Από ποιούθ' θά παρασυρθη; Καί το κορίτσι; Αυτό ακόμα χειρότερα!

Αυτηθήτε το, το παιδάκι αυτή που ας έδωσαν στα χέρια σας και που το

αγαπάτε. Την έγνοια σας, τους φόβους σας για το μέλλον του (το ψυχικό μέλλον του) μην τους αποκομίζετε, διώξτε τις ψεύτικες κατηγορίες που εφευρίσκουμε για να χυθούμε την ήσυχία μας. 'Οχι! Την έγνοια σας αφήστε την να σταθή ελεύθερη και μη σκεπάσετε τα μάτια για να μη την βλέπετε.

Και τότε αυτή θά σας σπρώξη, θά σας δώσει τη δύναμη, να κάμει το πήδημα: Ξεπεράστε τον έαυτό σας, τον έγωισμό σας κι' όμολογήστε πως το παιδί σας τ'απειδέει μες ελπία, πρέπει να πάρουν ανατροφή χριστιανική. Δεν μιλάμε τώρα για μας. Είπαμε ν' αφήσουμε κατά μέρος τις θεωρίες μας, την έξυπνάδα μας, και να μιλήσουμε για το παιδί-αισιότερα να σκεφθ'γι' αυτό ή αγάπη μας. Λοιπόν: 'Αφίουμε κατά μέρος προς το παρόν, τι θά μπορούσαμε να ποιήμε για τον έαυτό μας, για τις ανάγκες μας, για το τί θά μπορούσε να γίνη για μας. 'Ας αναγνωρίσουμε τώρα πως τα παιδιά μας πρέπει να πάρουν άγωγή χριστιανική. Κι' ας κάμουμε γι' αυτό τούλάχιστον, τι μπορούμε.

Θά πητε: Καί τί όφελει ή δική μας αναγνώρισι για την ανάγκη της χριστιανικής άγωγής, αφού έγω δεν μπορώ να τ'αγάπω; Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι προς τα εκεί είναι ανάγκη να πάμε. 'Αλλά και μόνη αυτή ή αναγνώρισι έχει τεράστια σημασία: Θά κόψη πρώτα-πρώτα τις αντίθετες επιδράσεις. Κι' εσο ναύαι, ποτέ δεν λείπουν και τα φτώρια από όπου ξεπετάγονται τα χριστιανικά βλασάρια. 'Η επιδοκιμασία μας θά κάμη την εργασία τους εύκολότερη.

'Ας γίνη λοιπόν κοινή πίστις όλων εκείνων που πραγματικά αγαπούν το παιδί: Μονάχα ή χριστιανική άγωγή μπορεί να μας γλυτώση!

Η ΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΕΞΩΓΑΜΩΝ ΤΕΚΝΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΗΜΕΡΙΝΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΝ(*)

Βάσιν τῆς οικογενείας καὶ τῶν οικογενειακῶν δεσμιῶν ἀποτελεῖ εἰς τὴν σύγχρονον ἐποχὴν, κατὰ τὴν ἀντιλήψιν τὴν ὁποίαν ὁ Χριστιανισμὸς ἐθεμελίωσε καὶ τὴν ὁποίαν δέχονται εἰς τὴν Ἑλλάδα οὐ μόνον ἡ Ἐκκλησία ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπίσημον Κράτος, ὁ γάμος. Εἰς τὴν ἀντιλήψιν αὐτὴν στηρίζεται ὁ κανὼν, τὸν ὁποῖον δέχεται καὶ ὁ ἑλληνικὸς νόμος καὶ κατὰ τὸν ὁποῖον κατ' ἀρχὴν μόνον τὰ ἐκ τοῦ γάμου προερχόμενα τέκνα, τὰ ὁποῖα καλοῦνται γνήσια ἢ νόμιμα τέκνα, ἔχουν θέσιν εἰς τὴν οικογενεϊκὴν καὶ μόνον εἰς αὐτὰ ἀναγνωρίζονται τὰ σχετικὰ πρὸς τὴν θέσιν αὐτὴν δικαιώματα. Μόνον αὐτὰ λαμβάνουν τὸ ἐπίσημον τοῦ πατρὸς, δικαιοῦνται νὰ ζητήσῃσιν τὰ ἔξοδα συντηρήσεως, ἐκπαιδεύσεώς τῶν, ἐφ' ὅσον δὲν ἔχουν ἰδίαν περιουσίαν καὶ δὲν δύνανται νὰ ἐργασθῶν,

(*) Ση μ. Διευθ. Εἰς μίαν ἐρευνᾶν θεμάτων Χριστιανικοῦ Πολιτισμοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν τὸ παιδί καὶ τὰ προβλήματα τοῦ καταλαμβάνοντος κατ' ἀνάγκην θέσιν ἐξεωριστῆν, τὸ ἀνυχημένον νόθον παιδί δὲν ἠμπορεῖ παρὰ τὴν εὐρη τὸ στοιχικὸν ἐνδιαφέρον τοῦ ἑμπνέει ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη διὰ τὰ θέματα αὐτὰ μίᾳς ἀποστατημένης ζωῆς. Προηγείται ὁμως, φυσικὰ, ἡ μελέτη τῆς καταστάσεως τῶν νόθων (ἐξωγάμων) παιδιῶν ὅπως τὴν ρυθμίζει τὸ θετικὸν δίκαιον εἰς τὴν σημερινὴν μας κοινωνίαν. Διαπομπῆς ἐπιστήμων, εἰδικῶς ἐγκύβας εἰς τὸ θέμα, ὁ καθηγητὴς κ. Ράμμος, καταπίπτει σήμερον τοὺς ἀναγνώστας μας ἐπὶ τῶν γενικῶν γραμμῶν, αἱ ὁποῖαι καθορίζουν τὸ σημερινὸν δίκαιον τῶν ἐξωγάμων τέκνων. Εἰμεθα πεπεισμένοι, ὅτι οἱ ἀναγνώσται μας θὰ ἴδουν εὐχαρίστως τὴν ἀπαρξὴν αὐτῆς μῆθ ἐρεῦνης, ἡ ὁποία πρέπει νὰ συνεχισθῇ ὁλόπλευρος καὶ κατὰ τὸ δυνατόν ἐξαντλητικὴ ἐπὶ τοῦ ζωτικῶς αὐτοῦ θέματος.

κληρονομοῦν τοὺς γονεῖς τῶν καὶ ἰδίᾳ τὸν πατέρα, ὅταν ἀποθάνῃ κλπ.

Παραλλήλως πρὸς τὰ νόμιμα ἢ γνήσια ὑπάρχουν καὶ τὰ ἐξώγαμα ἢ νόθα καλούμενα τέκνα, τῶν ὁποίων οἱ γονεῖς δὲν συνδέονται διὰ τοῦ δεσμοῦ τοῦ γάμου. Ἡ ὑπαρξὶς τῶν τελευταίων τούτων ἀποτελεῖ ἀνήλιαγον κατάστασιν. Τὸ φαινόμενον τῆς γεννήσεως ἐξωγάμων τέκνων, καὶ ὅταν δὲν ὀφείλεται εἰς λόγους ἠθικῆς καταπτώσεως, δέον νὰ ἀνησυχῇ τὸν νομοθέτην. Ἡ προστασία τῆς σχέσεως τοῦ γάμου, ἡ δυσχέρεια, ἡ ὁποία φθάνει ἐνίοτε μέχρι τελείας ἀδυναμίας πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἐκτὸς γάμου πατρότητος, ἡ ἰδέα τῆς ἠθικῆς τιμωρίας τῶν γονέων κλπ. δύνανται νὰ θεωρηθῶν οἱ παλαιότεροι λόγοι, διὰ τοὺς ὁποίους αἱ νομοθεταὶ τῶν διαφόρων περιόδων καὶ τῶν διαφόρων Κρατῶν δὲν παρέσχον καὶ δὲν παρέχουν εἰς τὰ ἐξώγαμα τέκνα καμμίαν προστασίαν, ἢ παρέσχον καὶ παρέχουν αὐτὴν εἰς πολὺ περιορισμένην κλίμακα.

Ἡ μειονεκτικὴ θέσις τῶν ἐξωγάμων τέκνων δὲν εἶναι δημιουργημὰ τῆς συγχρόνου ἐποχῆς. Ἀντιθέτως ὑπῆρχε καὶ δὴ εἰς πολὺ μεγαλύτερον βαθμὸν. Πράγματι εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα καὶ ἰδίᾳ εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Σπάρτην τὰ ἐξώγαμα τέκνα δὲν εἶχον δικαιώματα ἕνεκεν τῶν γονέων τῶν καὶ σχεδὸν ἤσαν ξένα πρὸς αὐτοὺς. Ἡ αὐτὴ περίπτου ἀντιλήψις ἐκράτει καὶ εἰς τοὺς Ῥωμαίους ἀρχικῶς καὶ δὴ μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀδριανοῦ ἢ μάλλον μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Μ. Κωνσταντίνου.* Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου καὶ ἐφεξῆς, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, τὸν ὁποῖον

ως γνωστόν ἀνεγνώρισεν ὁ Μ. Κωνσταντίνος, καὶ κατέστησεν ἐπίσημον θρησκείαν τοῦ Κράτους ὁ Μ. Θεοδοσίος, σημειοῦται μεταβολὴ τις εἰς τὴν σχετικὴν νομοθεσίαν τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, μικρὰ κατ' ἀρχὴν ἀλλὰ μὲ σταθερὰν ἐξέλιξιν πρὸς βελτιώσιν τῆς θέσεως τῶν ἐξωγάμων τέκνων. Ἀξιόλογα εἶναι τὰ μέτρα τὰ προβλεπόμενα ὑπὸ τῆς νομοθεσίας τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἰδίᾳ ἔσον ἀφορᾶ εἰς τὴν νομιμοποίησιν τῶν ἐξωγάμων τέκνων ἀπ' ἐνὸς μὲν διὰ τοῦ ἐπιγενομένου γάμου τῶν γονέων τῶν καὶ ἀπ' ἑτέρου διὰ πράξεως τοῦ Ἀυτοκράτορος, διὰ Β. Διατάγματος, ὡς θὰ ἐλέγχομεν ἄνω.

Παρ' ἡμῖν μέχρι τοῦ 1926 ἐκράτει τὸ νομικὸν ἀξίωμα «ὁ πατὴρ ἀπὸ γάμου δείκνυται». Ἡ ἔννοια τοῦ ἀξιώματος τούτου ἦτο, καὶ ἐν τινι μέτρῳ εἶναι καὶ σήμερον, ὅτι ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως (διὰ τὸν νόμον δηλαδὴ, ἢ μᾶλλον διὰ τὰς ἐνόμιμους συνέπειας), μόνον τὰ γνήσια ἢ νόμιμα τέκνα ἔχουν ἢ δύνανται νὰ ἀξιῶσιν ὅτι ἔχουν πατέρα. Ἀντιθέτως τὰ ἐξώγαμα ἢ νόθα τέκνα κατὰ τὸν νόμον μόνον μητέρα εἶχον καὶ ἔχουν. Ὁ φυσικὸς γεννητὴρ αὐτῶν καὶ ὅταν εἶναι ἀναμφισβήτητος ἢ πατρότης του, δὲν ἐθεωρεῖτο πατὴρ αὐτῶν καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἠδύνατο νὰ ζητηθῇ ἡ ἀναγνώρισίς τῆς πατρότητος. Ἀπόρροια τῆς ἀντιλήψεως ταύτης εἶναι ὅτι μόνον εἰς τὰ γνήσια τέκνα ἀνεγνώριζοντο δικαιώματα ἔναντι τῶν γονέων καὶ μόνον αὐτὰ ἐθεωροῦντο κατιόντες τοῦ πατρὸς καὶ συγγενεῖς τῶν συγγενῶν τοῦ πατρὸς. Τοῦναντίον ἔσον ἀφορᾶ τὴν μητέρα καὶ τοὺς συγγενεῖς αὐτῆς οὐδεμίαν σχεδὸν διαφορὰ ὑπῆρχε μεταξύ τῶν γνησίων ἢ νομίμων καὶ τῶν ἐξωγάμων τέκνων. Ὁ μόνος τρόπος βελτιώσεως τῆς θέσεως τῶν ἐξωγάμων τέκνων ὄχι μόνον ἀπὸ νομικῆς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἠθικῆς ἀπόψεως, ἦτο ἡ νομιμοποίησις ἢ ἡποία ἐγι-

νετο ἢ διὰ τοῦ ἐπακολουθοῦντος ἐκ τῶν ὑστέρων (δηλαδὴ μετὰ τὴν γέννησιν τῶν τέκνων) γάμου τῶν γονέων τῶν ἢ διὰ Β. Διατάγματος.

Τὸ 1926 σημειοῦται σημαντικὴ μεταβολὴ εἰς τὴν ὑπάρχουσαν κατάστασιν. Δύο νομοθετήματα ἐδημοσιεύθησαν. Τὸ πρῶτον τοῦ Μαΐου τοῦ 1926 ἐπέτρεπε σχεδὸν ἄνευ περιορισμῶν τὴν ἀναγνώρισιν τῶν ἐξωγάμων τέκνων καὶ παρεῖχεν εὐρύτατα δικαιώματα εἰς αὐτὰ. Τοῦτο κριθὲν ὡς ἄκρως ριζοσπαστικὸν καὶ ὡς δημιουργοὺν κινδύνους ἀντικατεστάθη διὰ τοῦ δευτέρου, τοῦ Ἰουλίου 1926, τὸ ὅποιον καὶ αὐτὸ ἐπέτρεπε τὴν ἀναγνώρισιν τῶν ἐξωγάμων τῶσον ἐκουσίως ὑπὸ τοῦ πατρὸς, ἔσον καὶ διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως καὶ παρεῖχεν ἀρκετὰ δικαιώματα εἰς τὰ ἀναγνωριζόμενα ἐξώγαμα τέκνα, ἀλλὰ διετήρηε τὴν πλεονεκτικὴν θέσιν τῶν γνησίων τέκνων, τὴν ὅποιαν ἠδύνατο νὰ ἀποκτήσῃ καὶ τὰ ἐξώγαμα τέκνα μόνον διὰ τῆς νομιμοποιήσεως ἢ δι' ἐπιγενομένου γάμου τῶν γονέων τῶν ἢ διὰ Β. Διατάγματος.

Ὁ Ἀστικὸς Κώδικς διετήρησε περὶ τοῦ τὴν ἰδίαν κατάστασιν. Συμφώνως πρὸς τὸν Ἀστικὸν Κώδικα τὸ ἐξώγαμον τέκνον, εὐθὺς ὡς γεννηθῆ, δὲν ἔχει ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως πατέρα, ἀλλὰ μόνον μητέρα, τῆς ὅποιας λαμβάνει τὸ ἐπώνυμον. Δύναται ὅμως ἀπ' ἐνὸς νὰ ἀναγνωρισθῇ ἐκουσίως ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ πάππου του καὶ ἀπ' ἑτέρου νὰ ζητηθῇ τὴν ἀναγνώρισίν του διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως, ἐφ' ἔσον εἶναι ἀδύνατος ἢ σύναψις γάμου μεταξὺ τῶν γονέων του καὶ συντρέχουν καὶ ἄλλαι τινὲς προϋποθέσεις. Κατὰ τὰς περιπτώσεις τῆς νομιμοποιήσεως τὸ ἐξώγαμον τέκνον ἐξομοιοῦται πρὸς γνήσιον. Εὐρύτατα δικαιώματα ἀποκτᾷ ἐπίσης τὸ ἐξώγαμον τέκνον διὰ τῆς ἐκουσίας ἀναγνώρισεως καὶ εἰς πολλὰς περιπτώ-

σεις διὰ τῆς δικαστικῆς ἀναγνωρίσεως, ἢ ὅποια χωρεῖ εἰς ὄρισμένας περιπτώσεις, π. χ., ἐάν τὸ τέκνον ἐγεννήθη ὑπὸ μεινηστειμένων κλπ. Εἰς τὰς λοιπὰς περιπτώσεις τῆς δικαστικῆς ἀναγνωρίσεως τὸ ἐξώγαμον τέκνον ἔχει μόνον δικαίωμα διατροφῆς κατὰ τοῦ πατρὸς του, ἐρ' ὅσον δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ συντηρηθῇ ἐξ ἰδίων, ἀναλόγως πρὸς τὴν κοινωνικὴν θέσιν τῆς μητρὸς του καὶ τὴν περιουσιακὴν κατάστασιν τοῦ πατρὸς του.

Τὸ ζήτημα ποίαν θέσιν πρέπει νὰ λάβῃ τὸ Κράτος διὰ τῆς νομοθεσίας του ἔναντι τῶν ἐξωγάμων τέκνων ἀπετέλεσε καὶ ἀποτελεῖ ἀντικείμενον πολλῶν συζητήσεων. Αἱ δυσχερεῖαι τῆς λύσεως αὐτοῦ εἶναι πολλαί. Ἄφ' ἑνὸς παρατηρεῖται ὅτι οὔτε πρὸς τὸ περὶ δικαίου συναισθημα ἀνταποκρίνεται, οὔτε τὸ συμφέρον τῆς κοινωνίας ἐξυπηρετεῖ ἢ θέσις τῶν ἐξωγάμων εἰς ἥσσονα μοῖραν ἔναντι τῶν γνησίων τέκνων. Τὰ ἐξώγαμα τέκνα, λέγουν, ἔχουν δικαίωματα εἰς τὴν ζωὴν ὡς καὶ τὰ γνήσια καὶ δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ ὑφίστανται τὰς συνεπείας τῶν σφαλμάτων τῶν γονέων των, ἰδίᾳ ἀπὸ ἠθικῆς ἀπόψεως. Ἄφ' ἑτέρου ὁμοῦ ἀντιτάσσεται, ὅτι τὴν διάφορον μεταχείρισιν τῶν ἐξωγάμων τέκνων ἐπιβάλλει ἡ ἀνάγκη τῆς προστασίας τοῦ γάμου ὡς θεοῦ θεμελιώθους σημασίας, ἢ ἰδέα τῆς ἀποφυγῆς κινδύνων ἐκθιασμῶν εἰς βῆρος ἐντίμων ἀνθρώπων καὶ οἰκογενειῶν κλπ.

Ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς χριστιανικῆς κοσμοθεωρίας, ἡ ἰδέα τῆς προστασίας τοῦ νομίμου γάμου εἶναι, καθ' ἡμᾶς, ἐκείνη ἢ ὅποια πρέπει νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν. Ἐφ' ὅσον ὁ Χριστιανισμὸς ἀποδοῖκε ἐξαιρετι-

κὴν ὄλιγος σημασίαν εἰς τὸν γάμον, τὴν τέλειον τοῦ ὁποῦ ἀνήγαγεν εἰς μυστήριον αὐτὸς ὁ Σωτὴρ, εἶναι εὐλογον καὶ συνεπὲς νὰ ὑποστηρίξῃ, ὅτι δέον νὰ θάλπεται καὶ προστατεύεται πρωτίστως ἢ ἐκ τοῦ νομίμου γάμου προερχομένη οἰκογένεια. Ἡ ἀνάγκη τῆς προστασίας τῶν ἐκ τοῦ νομίμου γάμου τέκνων δικαιολογεῖ, ἐάν δὲν ἐπιβάλλῃ, τὴν καλυτέραν μεταχείρισιν αὐτῶν ἔναντι τῶν ἐξωγάμων τέκνων. Ἡ ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως ἐξίσωσις τῶν ἐξωγάμων καὶ τῶν γνησίων τέκνων δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐνισχύουσα τὸν γάμον καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ οἰκογένειαν, τῆς ὁποίας ἡ ἐνότης καὶ ἡ γαλήνη ἀσφαλῶς διαταράσσεται ἐάν εἰσαγῶνται καὶ τέκνα ἐκτὸς τοῦ γάμου γεννηθέντα.

Οἱ ἀναφερθέντες ὁμοῦ λόγοι δικαιολογοῦν μόνον τὴν μὴ ἐξίσωσιν ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως τῶν γνησίων καὶ τῶν ἐξωγάμων τέκνων, οὐχὶ ὁμοῦ καὶ τὴν ἀρνήσιν πάσης προστασίας εἰς τὰ ἐξώγαμα τέκνα. Ἀντιθέτως μάλιστα στοιχειώδεις χριστιανικὸν καὶ κοινωνικὸν καθήκον ἐπιβάλλει νὰ παρέχωνται καὶ εἰς τὰ τελευταῖα ταῦτα ὄλιγα αἱ δυνατότητες ἠθικῆς καὶ ὄλικῆς φύσεως διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς δραστηριότητός των. Καὶ τὰ ἐξώγαμα τέκνα δικαιοῦνται νὰ ζητήσουν ὅπως δημιουργηθῶνται αἱ ἀποδοθεῖσαι ἐκεῖναι, αἱ ὅποια θὰ ἐπιτρέψουν εἰς αὐτὰ νὰ μὴ ὑστερήσουν εἰς τὴν εὐγενῆ ἀμιλλαν.

Ἰπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο κρινόμενα αἱ διατάξεις τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ἀκολουθοῦν ὀρθὴν κατὰ βῆσιν ὁδόν.

Γ. Θ. ΠΑΜΜΟΣ

Καθηγητὴς τῆς Νομικῆς Σχολῆς
εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν.

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΑ ΘΕΜΕΛΙΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ

51.

Ἡ κριτικὴ τοῦ μεγάλου παιδαγωγοῦ Fr. Förster γιὰ τὰ θεμέλια τῆς παιδαγωγικῆς δὲν σαματᾶ στις τραγικὲς δι-
πιστώσεις γιὰ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀ-
θέου παιδαγωγικῆς, ὅπως δείχθηκε σὲ
προηγούμενο ἄρθρο (*). Ὁ Φαίρστερ εἶ-
ναι πρὸ πάντων θετικὸς. Καὶ πρῶτα-
πρῶτα στὴν ἀγνοία τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀν-
θρώπου ποῦ χαρακτηρίζει τὴν ἀθεο παι-
δαγωγικὴ ἀντιπαράβλλει τὴ θαυμασία
ἀνάλυσι ποῦ μᾶς δίνει ὁ Χριστιανισμὸς
γιὰ τὸ μυστήριον τῆς ψυχῆς. Βασικὴ
προϋπόθεσι: ὁ παιδαγωγὸς δὲν θὰ ξε-
κινήσῃ ἀπὸ τὰ σύννεφα. Πρέπει νὰ γνω-
ρῆξῃ καλὰ τὸ ἀνθρώπινο ὄλικο του καὶ
νὰ τὸ ἀντιμετώπισῃ ἀφοδὰ καὶ ἀπροκα-
κλήπτα, χωρὶς ψευδαισθήσεις. Ὅλοι
οἱ μεγάλοι παιδαγωγοὶ ἦσαν ρεαλισταί,
γιατὶ ἦσαν γνωσταὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἀ-
θλιότητος καὶ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς δραμα-
τασταὶ μᾶς ὑπεργήϊνης τελειότητος.
Καὶ ἡ ἀσύγκριτη παιδαγωγικὴ δύναμι
τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐγκεῖται στὸ ὅτι ὁ
ἴδρυτής του δὲν ἀντιλοῦσε μόνον ἀπὸ τὴν
κλίονα ἀλήθεια, ἀλλὰ διέκρινε συγχρό-
νως καὶ τὴν πραγματικὴν ζωὴ τοῦ πρα-
γματικοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὴ ἡ ρεαλιστι-
κὴ θεώρησι τοῦ ἀνθρώπου ἀποκρυσταλ-
λώνεται στὴ βαθεὶα διδασκαλία γιὰ τὸ
προκατορικὸ ἁμάρτημα, τονίζει ὁ Φαίρ-
στερ, χωρὶς νὰ φοβᾶται ὅτι θὰ ξενίσῃ
τὸν μοντέρνον ἄνθρωπον. Γιὰ τὸν μοντέρνον
«φωτισμένο» ἄνθρωπον, λέει, ἡ διδασκα-

λία αὐτὴ εἶναι σὰν ἓνα κακὸ ὄνειρον ποῦ
θέλει διαρκῶς νὰ τὸ διώχῃ γιὰ ν' ἀ-
ναπόξῃ δῖθεν χαρούμενα τὶς δυνάμεις
του. Πολλοί, ἀκόμη καὶ θεολόγοι, ἀπέρ-
ριψαν τὴ διδασκαλία αὐτὴ σὰν μυθολο-
γία, κέφτοντας ἔτσι σὲ κάτι ποῦ ἀπετέ-
λεσε τὸ θεμελιώδες σφάλμα τῆς νεώτε-
ρης «ἐλευθερῆς σκέψης»: «Ἄντι δηλ.
νὰ ἐμβαθύνουμε στὸ ζωντανὸ περιεχόμε-
νον παλαιῶν ἀληθειῶν, νὰ τὶς ἐρμηνεύ-
σωμε βαθύτερα, νὰ τὶς φέρωμε κοντὰ
στὸ σημερινὸ ἄνθρωπον, τὶς ἀπορρίψαμε
δίνοντας πίστι σὲ ὅλες τὶς νεότερες ἐ-
πιπολιότητες μᾶς τόσο ἀκριτῆς κριτι-
κῆς. ἐκολλήσαμε στὶς ἀφρητημένες ἐν-
νοιες τοῦ νεωτέρου ἐπιστημονικοῦ πνεύ-
ματος—καὶ ὁ Θεὸς ξέρει τί ἐχάσαμε».

«Τί μᾶς χρησιμεύουν ὁλόκληροι τόμοι
ἀφρητημένων φιλοσοφημάτων περὶ τῆς
σχέσεως φύσεως καὶ πνεύματος, περὶ
τοῦ «ψυχοφυσικοῦ παραλληλισμοῦ» κλπ.,
ὅταν αὐτὲς οἱ σχέσεις καταγράφονται
ἐντελῶς ἐξωτερικῶς, ἐνῶ ἡ διδασκαλία
τοῦ προκατορικοῦ ἁμαρτήματος τὶς σχέ-
σεις αὐτὲς τὶς θεωρεῖ «ἐκ τῶν ἐνδόν»
καὶ τὶς παριστάνει ζωντανές! Πόσο φρι-
κτὰ κούφια εἶναι κάθε φιλοσοφία περὶ
φύσεως καὶ πνεύματος, ὅταν ἀφήνῃ ἔ-
ξω ἀπὸ τὸ πεδίου τῆς παρατηρήσεως
τῆς τὴν Παλαιὰ καὶ τὴν Καινὴ Δια-
θήκη μὲ τὴν τεράστια ψυχικὴ ἐμπειρία
τους».

Μὴν παραξενεύεσθε ποῦ σὰς λέω ὅτι
τὸ προκατορικὸ ἁμάρτημα εἶναι τὸ κλει-
δί γιὰ τὴν ἐρμηνεῖα τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀν-
θρώπου, λέει ὁ Φαίρστερ. Εἶναι ἡ ἀ-
λήθεια ποῦ προεῖδαν ὁ Εὐριπίδης καὶ

(*) Βλ. Β. Ἐρασμοῦ, Γύρω ἀπὸ τὸ θε-
μέλια τῆς παιδαγωγικῆς, «Ἀκτινές» τ. 1946,
σ. 327 ἐπ.

ὁ Όβιδιος: «video meliora proboque, deteriora sequor». Είναι εκείνο πού τόσο ζωντανά ὁ Παῦλος ὀνομάζει «ἔτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου». Είναι «ἡ ἀρρώστεια τῆς Βουλῆσεως» κατὰ τὸν Αὐγουστῖνο. Ἡ ὅπως ἔλεγε ὁ Πασκάλ, «ἡ διδασκαλία τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος εἶναι ἓνα μυστήριον πού φωτίζει ὄλες τὶς ἀντινομίες μας καὶ ὅμως μένει πάντοτε χρωμμένη στὰ μάτια μας».

Ἐπείτα στὶς οὐτοπιστικὲς αἰσιοδοξί-ες πού θέλουν νὰ διώξουν τάχα τὴ βασι-εική αὐτὴ ἀλήθεια, ἔρχονται σὰν ἀπάν-τησι οἱ διαπιστώσεις τῆς νεωτέρας ψυχο-παθολογίας. Ὅσοι ἀσχολοῦνται μὲ τὶς νοσηρὲς διαταραχὲς τῶν σχέσεων ψυ-χῆς καὶ σώματος πλησιάζουν πάρα πολὺ τῇ χριστιανικῇ αὐτῇ διδασκαλίᾳ. «Τὸ προπατορικὸ ἁμάρτημα τὸ πιστοποιεῖ σήμερον ὅχι ἡ δογματικὴ καὶ ἡ χριστιαν-ικὴ ἠθικὴ, ἀλλὰ ἡ ψυχολογία καὶ ἡ ψυχιατρικὴ, παρατηρεῖ πολὺ πετυχημέ-να ὁ μεγάλος παιδαγωγός. Ἡ νεωτέρα ψυχαναλυτικὴ σχολή, συνεχίζει, μὲ ὅσα λέει γιὰ τὴ δύναμι τοῦ ἀσυνειδήτου, γιὰ τὴν ἐνέργεια τῶν ἀπισθημένων ὀρμῶν, παρ' ὄλες τὶς πλάνες καὶ τὶς ὑπερβολές, ἐδοθήθη ἀναμφιβόλως στὴν ἐπιναφορὰ πολλῶν παλαιῶν καὶ λησμονημένων ἀ-ληθειῶν, ἐπλούτισε τὴ διδασκαλία περὶ ἀναστολῶν καὶ διχασμοῦ τῆς θελήσεως καὶ ἔδωσε στοὺς αἰσιοδόξους τῆς γυμνῆς ἠθικῆς μὰ συγχρονισμένη ἀντίκρουσι τῶν πλανῶν τους. Ἄλλο τὸ ζήτημα ὅτι ὅλη αὐτὴ ἡ μέθοδος εἶναι μονόπλευρη. Τὸ γεγονός εἶναι ὅτι ἡ πνευματικὴ πρσανατολισμένη ψυχολογία χωρὶς νὰ ἀρνήται ὅτι οἱ σεξουαλικὲς περιπλοκὲς ἀσκοῦν μεγάλη ἐπίδρασι στὴν ὅλη ψυ-χικὴ ζωὴ, προχωρεῖ ὅμως στὴν ἀνάλυσι τῶν περαιτέρω ψυχικῶν σχέσεων καὶ βάλιστα στὴ βαθύτερα αἰτία, ἀπὸ τὴν ὁποία προέρχονται οἱ διαταραχὲς αὐ-τές. Ἔτσι καὶ ἡ θεραπεία εἶναι ριζικὴ

καὶ δὲν περιορίζεται σ' ἓνα σφάλισμα τῶν σεξουαλικῶν συμπλομάτων. Στὴ νεωτέρα ψυχαναλυτικὴ φιλολογία παρα-τηρεῖ κανεὶς φανερά τὴ στροφὴ αὐτὴ καὶ ἰδίως στὸν Jung, ὁ ὁποῖος ἐσημεί-ωσε τὴ στροφὴ πρὸς τὸ σημεῖο αὐτό.

Πῶς νὰ μὴ καταλήξῃ κανεὶς στὴν ἀρχαία αὐτὴ χριστιανικὴ διδασκαλία, ὅταν βλέπῃ τὴ μυστικὴ κλίσσῃ τῆς ψυ-χῆς στὸ νὰ πέφτῃ στὴ νομοτέλεια τῶν ὀρμῶν, ἀντὶ νὰ τὶς θέτῃ κάτω ἀπὸ τὸ νόμο τοῦ πνεύματος; Ἡ διδασκαλία γιὰ τὸ «προπατορικὸ ἁμάρτημα», τονίζει ὁ Φαίρστερ, μὰς λύνει τὸ πρόβλημα τοῦ ψυχικοῦ διχασμοῦ καὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἀντινομίας. Ἐδῶ βλέπει κανεὶς τὴ συνι-σταμένη τῶν δύο ἀντιθέτων ὀρμῶν, τῆς τάσεως πρὸς τὰ ἐπάνω καὶ τῆς τάσεως πρὸς τὰ κάτω. Σ' αὐτὸ παριστάνεται φα-νερά τὸ αἰνιγματώδες ἐκεῖνο μίγμα ἐλευ-θερίας καὶ ἀνελευθερίας, ψυχικῆς ὑπο-τέλειας καὶ ἀνεξαρτησίας. Σὲ ὅλα τὰ ἄλλα συστήματα τονίζεται μονομερῶς ἡ μία ἀπὸ τὶς δύο πλευρές.

Πολλὲς φορές ὁ ἄνθρωπος παρουσιάζ-εται πρὸς τὸ κτήνος ἀπ' τὸ κτήνος. Τί συμ-βαίνει; Εἶναι κατώτερος ἀπ' τὸ ζῷο; Ὁχι, εἶναι τὸ προπατορικὸ ἁμάρτημα, ἀπαντᾷ ὁ Φαίρστερ. Συχνὰ στενοχω-ρούμεθα βλέποντας στὰ παιδιὰ μαζοκα-κὲς ἐκδηλώσεις καὶ κάνουμε τότε λόγο γιὰ δικαιοσύνη. Ἄπλοῦστατα, εἶναι συμ-πτώματα τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήμα-τος, ἀπαντᾷ ὁ σοφὸς παιδαγωγός. Σὲ ὄλες αὐτὲς τὶς περιπτώσεις ὑστεροῦμε σὲ «ψυχολογία τῆς πτώσεως», τονίζει ἐπιγραμματικᾶ.

* Ἔτσι ἡ χριστιανικὴ θρησκεία, φωτι-ζοντας τὴ ρίζα ὄλων τῶν ἀνθρωπίνων πλανῶν καὶ πτώσεων, ἀπὸ τὴν ὁποία ἀπορρέει κάθε μερικὴ ἔλλειψις τοῦ χα-ρακτήρος, μὰς δίνει μιά θεμελιώδη ψυ-χολογία τοῦ χαρακτήρος. Ὁ χαρακτήρ εἶναι ἐνότης-καὶ ὁποῖος θέλει

αὐτὴν νὰ ἐγκαθιδρύσῃ, πρέπει πρὸ πάντων νὰ ξέρῃ τὴν οὐσίαν καὶ τὴν ρίζαν τοῦ διγασμοῦ τῶν ἀνθρώπων.

Ποῦ περισσότερο βλέπομε τίς ὀφέλιμες συνέπειες τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας στὴ γενετήσιο ἀγωγὴν. Ἡ «σεξουαλικὴ ἀνάγκη», γιὰ τὴν ὁποία τόσος λόγος γίνεται σήμερον, ὀφείλεται χωρὶς ἄλλο στὸ ὅτι ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος ρίχθηκε δόλοκληρος στὴν ὕλη. Εἶναι οὐτοπία νὰ νομίζομε ὅτι θὰ μπορέσωμε νὰ ὀδηγήσωμε τὴν αἰχμάλωτην στὴς αἰσθήσεις ψυχῆς σὲ μιὰ πνευματικὴ κυριαρχία ἐπὶ τοῦ γενετησίου μὲ ἀπλὲς ἠθικὰς συνταγὰς ἢ τὴν ἐπίκλησιν τοῦ κοινοῦ καλοῦ ἢ μὲ ὑγιεινὰς συνταγὰς. Εἶναι ἀδύνατον, χωρὶς τὴν δυνατὴν καὶ ἀπόλυτην ἐπιταγὴν τῆς καλαιδέας ἠθικῆς γιὰ τὸν ἡρωϊσμόν, τὴν θυσίαν, τὴν ἀγνότητα, τὴν πενιθραρχίαν καὶ χωρὶς τὴν ἔνταξιν αὐτῆς τῆς ἐπιταγῆς μέσα σὲ μιὰ μεταφυσικὴν βιοθεωρίαν νὰ γίνῃ κανεὶς κύριος τοῦ πάθους! Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀληθινὴ σεξουαλικὴ παιδαγωγικὴ καὶ ὄχι ἡ «σεξουαλικὴ διαφώτισις» ποὺ ἀδράνει τὴν περιέργειαν. Καὶ πάλι ἐδῶ μιλάει ἡ παιδαγωγικὴ πείρα τοῦ συγγραφέως. «Περισσότερος ἀγιασμός καὶ λιγώτερη φυσιολογία! Περισσότερη διαφώτισις γιὰ τὸν ἀνώτερον κόσμον καὶ λιγώτερη γιὰ τὸν κατώτερον!»

Ἐξ ἄλλου, ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία, ποὺ μόνον αὐτὴ γνωρίζει πραγματικὰ τὸν ἄνθρωπον, εἶναι σὲ θέσιν νὰ μᾶς δώσῃ μιὰ σωστὴ ἀγωγὴν τοῦ χαρακτῆρος τῶν φύλων. Χωρὶς νὰ ἰσπεθῶνῃ τίς διαφορὰς τοῦ καθενὸς φύλου, τὸ ἀνεβάξει σὲ μιὰν ὕψηλὴν δολοκλήρωσιν. Κάνει τὸν ἄνδρα περισσότερο ἄνδρα καὶ τὴν γυναῖκα περισσότερο γυναῖκα. Ὁ Χριστιανισμὸς ἔνωσε τὸν ἡρωϊσμόν, ὁ ὁποῖος ἐργαζόταν μόνον στὸ πεδίο τῆς μάχης, μὲ τὴν ἀγάπην καὶ ἔτσι ἔλαχε τὴν ἀγάπην ἡρωϊκῆν. Συνδυάζει τὸ τρυφερὸ μὲ τὸ δυνατόν, τὴν κα-

λωσύνην μὲ τὴν νικητήριαν θέλησιν καὶ ἔτσι δημιουργεῖ τὴν νικητήριαν καλωσύνην. Ὑπέροχα φαίνονται τὰ ὀφέλη αὐτὰ στὴν ἀγωγὴν τῆς γυναίκας. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἡ γυναῖκα δὲν ἔγινε ἀνδρογυναίκα, ἀλλ' ἔγινε ἐκεῖνο ποὺ ἔλεγε ὁ Αὐγουστίνος γιὰ τὴν μητέρα του: «Πραγματικὰ, μιὰ τρυφερὴ γυναῖκα, μὲ ἀνδρικοὺς χάρις στὴν πίστιν τῆς!» Στὰ βήματα τῶν γυναικῶν μαρτύρων βλέπει κανεὶς κατὰ ἀπὸ τίς ρωμαϊκὰς λεγεῶνας — ὁ χαλύβδινος ἡρωϊσμός ἐνώνεται μὲ τὴν γλυκύτερην ψυχικὴν δύναμιν καὶ χαρίζεται μιὰ δασὶ μέσα στὴν ἀπέραντη κτηνώδη τοῦ τότε κόσμου. Γνώρισε βέβαια καὶ ἡ ἀρχαιότης δυνατὰς γυναῖκας, ἀμαζόνους, μὰ ὅλες αὐτὰς ἦσαν γυναῖκες ποὺ ἐγένοντο ἡρωῖδες σὲ ἀλλοκώτικο πεδίο, ἀπὸ τὸ δικὸν τους, ὄχι γυναῖκες στὴς ὁποῖες ἡ ἀγάπη γινόταν μιὰ νικητήριαν δύναμιν. Τί διαφορὰ στὴν ψυχὴ τῆς γυναίκας πρὸ καὶ μετὰ ἀπὸ τὸν Χριστό! Στὸ Χριστιανισμὸ ἀγάπη καὶ δύναμις συνδυάζονται, χωρὶς νὰ χάνῃ ἡ καθεμιά τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς. Ἐστὶ ὁ ἄνθρωπος ἀναπτύσσει τὴν ἐνεργητικότητά του χωρὶς νὰ γίνῃται καταστροφεὺς καὶ ἀντιστρόφως—ἀγαπᾷ χωρὶς νὰ χάνῃ τὴν δύναμιν τῆς θελήσεώς του.

Ἡ χριστιανικὴ ἀλήθεια, ὅταν μὴθι θεμέλιον στὴν παιδαγωγικὴν, δὲν φωτίζει μόνον ἀλλὰ καὶ δυναμώνει. Ἐρχεται τὸ ὑπερφυσικὸν στὴν ὑπηρεσίαν τοῦ φυσικοῦ. Καὶ ὡς μὴ νομίσῃ κανεὶς, λέει ὁ Φαῖρστερ, ὅτι στὴν περίπτωσιν αὐτὴ ἀρνούμεθα τὴν ἀξίαν ἢ τὴν βοήθειαν ποὺ ἀσκοῦν τὰ φυσικὰ ἠθικὰ κίνητρα. Τοῦναντίον. Ἐκεῖνος ἀκριβῶς ποὺ ζεῖ τὴν θρησκευτικὴν ἀτμόσφαιραν καὶ ἀπὸ ἐκεῖ παρατηρεῖ τὴν ἀνθρώπινην φύσιν, αὐτὸς ἀνακαλύπτει πολὺ περισσότερας τέτοιαις βοηθητικὰς δυνάμεις, παρὰ ἐκεῖνος ποὺ ἔσκειν ἀπὸ τὴν ἀπλὴν φύσιν. Στὴν ἀτμόσφαι-

ρα τοῦ ὑπερφυσικοῦ οἱ πνευματικὲς μας προσπάθειες γιγαντώνονται καὶ ἀναπτύσσονται στὴ μεγαλύτερῃ τους ἀπόδοσι. Κἀτω ἀπὸ τὸ πρῶμα τοῦ ὑπερφυσικοῦ τὸ φυσικὸ ἀποκαλύπτεται στὴν πληρότητά του, φωτίζεται διαυγέστατα, ἀποκτᾷ εὐρύτερους ὁρίζοντας, ξεσκεπάζεται ὅλο τὸ μυστήριό τοῦ πνευματικοῦ κόσμου. «Στὸ συνδυασμὸ αὐτὸ τοῦ φυσικοῦ καὶ ὑπερφυσικοῦ πεῖραξ καὶ στὴ διεύρυνσι τῆς πρώτης τοῦ ἐπακολουθεῖ. ἔγκειται ἡ οὐσία τῆς παιδαγωγικῆς δυνάμεως τῆς θρησκείας».

Ποῦς δὲν βλέπει τὴν ἀνεπάρκεια τοῦ «φυσικοῦ» ἠρωϊσμοῦ, τῆς «φυσικῆς» χάρας, ὅταν τὰ πάρωμε σὰν κίνητρα γιὰ τὴν κατανίκησι τῶν παθῶν; «Ὅλα αὐτὰ τὰ φυσικὰ αἰσθήματα ἔχουν ἀνάγκη ἐμβαθύνσεως, ἐξαγνισμοῦ, φωτισμοῦ ἀπὸ κάτι ὑψηλότερο, ζητοῦν ἓνα ἰσχυρὸ ἀντίβαρο ἀπὸ τὰ κατώτερα πάθη. Φυσικὲς ἐκδηλώσεις τῆς ἀγάπης (π. χ. σκόχονετακῆς) ὁδηγοῦν συχνὰ εἰς ἐγκλήματα. Τὸ αἰσθημα τῆς συμπαθείας εἶναι συνήθως συνδυασμὸν μὲ ἀντικεινωτικὰ ἔνστικτα, εἶναι ἰσως ἀνανάλασι ἐγωῖσμοῦ (π. χ. «μὲ ἀρέσει ὁ ἄλλος γιατί μοῦ μοιάζει, γιατί κάνει τὰ γούστα μου»).

Ἐπειτα ἡ θρησκευτικὴ ἐμπειρία δὲν ἐξυφώνει μόνον τὴν καθεμῖ ἀρετὴ. Δίνει συγχρόνως τὴν ἐνωτικὴ ἔκλεινῃ δύναμι πού θά ἀποτελέσῃ τὸν χαρακτήρα. «Αὐτὴ ἡ ἐνότης καὶ ἡ ὁλοκληρωσι στὴ χριστιανικὴ ἀγωγή εἶναι τὸ θεῖο πῦρ πού κατεβαίνει ἀπ' τὸν οὐρανὸ καὶ συγκολλᾷ ὅλα τὰ διεσπᾶτα».

Στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ Φαίρστερ θυμᾶται τὸν Κάρλαϊλ πού ὅταν ἐνίκησε τὸν νατουραλισμὸ μὲ τὴ συγκεκριμένη πίστι, ἔλεγε: «Ἀπὸ τότε ἔγινα ἄνθρωπος!» Κι' εἶχε δίκιο. «Ὅταν τὸ παιδί λέη γιὰ πρώτη φορά «ἐγώ», κάμνει μέσα του τὸν πρῶτο διαχωρισμὸ τῆς προσωπικότητός

του ἀπὸ τὸν ἔξωτερικὸ κόσμo» ὅταν ὁ ἄνθρωπος λέη «Θεὸς» καὶ ζῆ τὸ Θεό, τότε ὁλοκληρώνεται μὴ καὶ δυνατὴ αὐτοσυγκέντρωσι: ἡ πνευματικὴ προσωπικότης χωρίζεται ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ, ἀντιμετωπίζει ἀποφασιστικὰ τὸν ἑαυτὸ τῆς καὶ ἀνακαλύπτει συγχρόνως τὴν τελεία αὐθυπαρξία τῆς ὀπέναντι στὸν αἰσθητὸν κόσμo. Τὸ στάδιο προτοῦ νὰ κυριαρχήσῃ ὁ ἄνθρωπος στὸν ἑαυτὸ του, ὅταν οἱ ἀνώτεροι πνευματικοὶ πόθοι μπερδεύονται μὲ κατώτερες ὁρμές, τὸ ὀνομάζει ὁ Φαίρστερ «στάδιο τῶν μαλακίων ἢ ἀσπονδύλων». Αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ ξεπεράσῃ καθένος καὶ νὰ γίνη ἄνδρας, δηλ. ν' ἀποφασίξῃ, νὰ ξεχωρίξῃ ἀπὸ τὸ χάος τὸ ἐσωτερικὸ καὶ νὰ σχηματίξῃ «ξηρὰν καὶ θάλασσαν».

Τὶ ἀξία ὁμως ἔχει νὰ ἀσκήσῃ τὴ βούλησί σου, γιὰ νὰ τὴν κάνῃς ἔπειτα ὄργανο κατωτέρων ὀρμῶν; Ἡ περιφρημὴ «γυμναστικὴ τῆς θελήσεως» πολλὰς φορές ἀξάνει τίς ψυχικὰς διαταραχάς. Ἡ συγκέντρωσις τῆς προσοχῆς στὸ κακὸ ἀξάνει τὴν ὑποχονδρία κι' ἄλλες ἀνωμαλίας. Γι' αὐτὸ οἱ διαταραχῆς αὐτὲς δὲν θεραπεύονται μὲ τὴ σκέτη ἀγωγή τῆς θελήσεως, ἀλλὰ μὲ τὴν κοσμοθεωρία, μὲ τὴν συγκέντρωσι τῆς προσοχῆς στοὺς ὑψίστους σκοποὺς τῆς ζωῆς, ὅποτε καὶ οἱ μικροανωμαλίας περνοῦν εὐκολότερα. Καὶ ἐδῶ ἐφαρμόζει ὁ Φαίρστερ τὸ θεμελιώδες γραφικὸ ἀπόφθεγμα: «Ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν». Χρειαίεται λοιπὸν πρωτίστως νὰ δώσωμε ἀνώτερο περιεχόμενον στὴ θέλησιν, ὄχι νὰ τὴν γυμνάσωμε καλὰ-καλὰ καὶ νὰ τὴν ἀφήσωμε χωρὶς πυξίδα. Τὸ σύνθημα κάθε γνησίας ἀγωγῆς τῆς βουλήσεως πρέπει νὰ εἶναι «μὴ τὸ θέλημά μου, ἀλλὰ τὸ σὸν γινέσθω» «Ἡ πίστις εἰς τὸν Θεὸν εἶναι τὸ ζῦπνημα τῆς γεν-

πρικής βουλήσεως... 'Ο Θεός είναι η άκροπόλις της πνευματικής προσωπικότητας απέναντι στις άπρόσωπες δυνάμεις της ζωής. Γι' αυτό γνησία άγωγή της βουλήσεως χωρίς θρησκευτική βάση είναι ούτοπια».

Όστε λοιπόν δέν μπορούμε νά διαμορφώσουμε πραγματική βούλησι χωρίς σαφή σκοπό, χωρίς κατεύθυνσι, χωρίς μιá αυθεντία. Τίποτε δέν εξασθενίζει τόσο τή θέλησι, όσο η άβεβαιότης στους σκοπούς που θυμίζει τó «χάος», τή «μεγάλη ναυτία» του Νίτσε. Έκείνος που σάν τόν Πιλάτο άμφισβάλλει διαρκώς «Τι έστιν αλήθεια;» δέν είναι σέ θέσι ούτε τόν έαυτό του ούτε τούς άλλους νά παιδαγωγήσθω. Γιá υποθέσεις δέν υφίσταίτε κανείς τó παραμικρό, πολύ περισσότερο τίς επιθυμίες του και τά πάθη του. Γνησία μόρφωσι χαρακτήρος είναι ό θρίαμβος του άπολύτου επί του σχετικού, του κατηγορικού επί του υποθετικού».

Ό Heine έλεγε για τή Μητρόπολι τής Άμβέρσας: «Έκείνοι ό άνθρωποι που τήν έχτισαν είχαν πεποιθήσεις, έμεις έχομε μόνο σκέψεις, αλλά με σκέψεις δέν χτίζει κανείς Μητροπόλεις». Αύτή τήν παρατήρησι τήν έφαρμόζει ό Φαίρστερ στόν χαρακτήρα: Όπως η γοθική μητρόπολις ύψώνεται γιγάντια πάνω άπ' τó σπρό των σπιτιών, έτσι και ό χαρακτήρ που έχει επίγνωνσι του σκοπού του ύψώνεται πάνω άπό τά σοκάκια του έγωκεντρισμού. Και αυτός ό ναός τής ψυχής δέν θεμελιώνεται με ύποκειμενικές σκέψεις, αλλά με ασάλευτες άντικειμενικές αλήθειες.

Μιλώμε συχνά σήμερα για τόν «άίθωνα του παιδιού», διότι ξεπεράσαμε τούς παρασμένους στήν ανάπτυξη μεθόδων, αλλά ετήν πραγματικότητα είμαστε φτωχότεροι σέ παιδαγωγική ένεργεια άπό τούς μεγάλους πιστούς αιώνας, διότι εκείνο που αλήθινά παιδαγωγεί δέν εί-

ναι τó θνητό ύποκείμενο, αλλά η άθάνατη αλήθεια, τó θε ύποκείμενο μόνο έφύσον συνδέεται μ' αύτήν... Άσολούμεθα περισσότερο με τά προδλήματα τής μεθόδου και λιγώτερο με τά προδλήματα του σκοπού! τονίζει σ' ένα άπό τά βασιικά άπαφθέγματα του ό μεγάλος παιδαγωγός. Όι γονείς δέν θέλουν νά μορφώσουν τά παιδιά τους «καθ' όμοίωσιν Θεού». Άποτέλεσμα: κατανοούν νά τά κάμουν «καθ' όμοίωσιν» ιδιική τους κι έτσι νά τά στερήσουν άπό κάθε σεδασμό σέ άνώτερο κύρος.

Στό σημείο αυτό ό Φαίρστερ θυμάται μιάν άλλη σπουδαία χριστιανική διδασκαλία, τήν περι χάριτος. Τό δόγμα αυτό, λέει, κρύβει άπειρο ψυχολογικό πλούτο. Αυτό που ό Χριστιανισμός ονομάζει χάρι, είναι η μόνη δυνατή και η μόνη αλήθινή πρόσδος του ανθρώπου: τó νά γίνης Ικανός νά δεχθής μέσα σου τήν ένεργεια του Θεού κι έτσι νά νικήσης τόν έαυτό σου και τήν κακή κληρονομία σου. Μόνον η θέλησι που γεννήθηκε άπό τή θεία χάρι, που μ' αύτήν άπάρνήθηκε τή θέλησι του φυσικού ανθρώπου, μόνον αύτή είναι αλήθινά ένεργητική και δημιουργική. Κάθε άλλη θέλησι μένει ύποταγμένη στό σώμα και στόν κόσμο, παρά τήν δέθαν συνίστασι του αύτεξουσίου. Στή «δημιουργία του ανθρώπου» τó Μιχαήλ Άγγέλου ό Άδάμ δίνει τó χέρι στό δημιουργό για νά πάρη τή ζωή. Αυτό είναι και τó μυστικό τής άγωγής: τήν εκ των κάτω δύναμι πρέπει νά οδηγήση η εκ των άνω.

*

Και τώρα ό Φαίρστερ δέν διατάζει νά άντιμετωπίση δύο πιθανές ένστάσεις ως πρós τή χριστιανική θεμελιώσει τής άγωγής. Η πρώτη είναι εκείνων που λένε ότι όταν έχη κανείς εκ των προτέρων μιá αυθεντική αλήθεια

θὰ τὸ ρίξει στὸν ὕπνῳ καὶ δὲν θὰ εἶναι ὁ ἀγωνιστής.

—Οἱ Χριστιανοὶ ἀγωνίζονται πολὺ περισσότερο γιὰ τὸν ἑαυτὸν καὶ γιὰ τὴν ἀλήθεια! ἅπαντὰ ὁ παιδαγωγός. Πολλοὶ νομίζουν ὅτι ζητοῦν, στὴν πραγματικότητα ὅμως δὲν θέλουν νὰ βροῦν τίποτε, οὔτε νὰ ὑπακούσουν, οὔτε νὰ θυσιάσουν, ἀλλὰ νὰ ἀγυρτεῦν. Ἐνῶ ὁ ἀληθινὸς πιστὸς ποτὲ δὲν εἶναι ὁ «κατήχων» μὲ τὴν ἔννοια τῆς ἀκινήσιας, ἀλλὰ ἀδιάκωπα προσπαθεῖ νὰ μετατρέψῃ τὸ παραδεδομένον εἰς προσωπικὸν τοῦ ἀγαθῆ καὶ εἰς ζωντανὴν πείρα. Ὁ σθεναρὸς πρὸς τὴν παράδοσιν δὲν τὸν χωρίζει ἀπὸ τὴ ζωὴ, ἴσα-ἴσα τὸν βοηθεῖ νὰ ζῆσθαι βαθύτερα καὶ συνειδητότερα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν κόλασιν τῆς πραγματικότητος, παρ' ὅτι εἶναι αὐτὸ δυνατόν εἰς καθεὶν πρὸς παρασύρεται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἀπ' τὰ διάφορα θέληματα καὶ ἀποβλέπει μόνον εἰς τὴν δικὴν του κοντόφθαλμος κρίσιν.

Ἡ ἄλλη ἔνστασις εἶναι ὅτι μὲ τὴν χριστιανικὴν θεμελίωσιν τῆς παιδαγωγικῆς δημοθυροῦμε μὴ ἑτερονομίαν εἰς τὴν ζωὴν τῆς ἐλευθερίας. Ὅχι, ἅπαντὰ ὁ Φαίστερ, δὲν πρόκειται περὶ ἑτερονομίας. Μὲ πλήρη ἐλευθερίαν ἀποφασίζομε νὰ ἀκολουθήσωμε τὸ χριστιανικὸν ἦθος ὡς ἐκφρασὴ καὶ ἐπισφράγις τῆς ἐσωτέρας οὐσίας μας: αὕτη εἶναι ἡ πραγματικὴ αὐτονομία. Δὲ καίνους ποὺ λένε ὅτι ἡ προσφορά τοῦ ἑαυτοῦ μὲς εἰς τὸν Θεὸν σημαίνει μὴ ἐξωτερικὴν κηδεμονίαν, ἢ ἀπάντησιν εἶναι: Μὰ εἶναι πλεονεκτήματα εἰς μὲς ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν μὲς! Il est plus

intérieur à nous-mêmes que nous-mêmes! Τὸ νὰ βασίζομε τὴν ἠθικὴν εἰς τὸν Θεόν, αὐτὸ σημαίνει ὅτι δὲν δεχόμεθα τὸ ἠθικὸν ὡς ἕνα φόρον εἰς τὴν συνθήκην τῆς ζωῆς τῆς κοινωνίας, ἀλλὰ ὡς ἕνα φόρον εἰς τὴν συνθήκην τῆς ζωῆς τῆς πνευματικῆς μας φύσεως... Ἄν λείψῃ ὁ Θεός, ἡ ἠθικὴ παρουσιάζεται ὡς ἕνα δικτατορία τῆς θελήσεως τῆς πολλότητος εἰς τὸ ἄτομον. Μὲ τὸν Χριστιανισμὸν ἡ ἠθικὴ δὲν εἶναι ἀπλῶς ὑπηρεσία τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ ὁδὸς πρὸς λύτρωσιν, ὑπηρεσία εἰς τὸν Θεόν. Ἐμπρὸς εἰς ὅσας τις λεγόμενες ἐπιστημονικὰς διαφορᾶς, ποὺ μὲς προσφέρει ἡ ἀνεξάρτητη ἠθικὴ γιὰ τοὺς νόμους τῆς ζωῆς, ἢ φυγὴ ἅπαντὰ: Πολλὰ ἐνδιαφέροντα, ἀλλὰ τί σχέσι ἔχουν αὐτὰ μὲ τὸν ἑαυτὸν μου; ποῦ εἶμαι; ἀπὸ ποῦ ἐρχομαι, ποῦ ἀνέχω, πῶς θ' ἀποκτήσω τὴν δύναμιν ν' ἀντισταθῶ εἰς τὰς ἀπειρίας τοῦ κόσμου τῶν αἰσθησίων;

Μὲ αὐτὰς τὴς ζωντανὰς ἐκφράσεις, μὲ αὐτὴν τὴν μεγάλην αἴσθησιν τῆς πραγματικότητος «λείπει τὸ περισπούδαστο βιβλίον τοῦ «Religion und Charakterbildung» ὁ μεγάλος ρεαλιστὴς παιδαγωγός. Ἡ φωνὴ τοῦ δὲν εἶναι φωνὴ κανονοῦ «ἐκκλησιαστικοῦ» ἐπιστήμονος. Εἶναι ἡ φωνὴ ἐκείνου ποὺ ἔζησε καὶ ἀγωνίστηκε γιὰ τὴν ἀρνησιν, μὰ βρῆκε τέλος τὴν ἀλήθειαν. Εἶναι ἡ φωνὴ τοῦ σοφοῦ μὰ καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Τοῦ ἐξορίστου τῆς γερμανικῆς στρατοκρατίας. Καὶ ἡ φωνὴ αὕτη ἢ τόσο ρεαλιστικὴ μὰ καὶ τόσο προφητικὴ πρέπει νὰ γίνῃ ἀκουστὴ ἀπὸ τὸν παιδαγωγικὸν μὲς κόσμον.

ΤΟ ΚΟΡΙΤΣΙ ΣΤΟ ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

“Ολοι θα έχουμε διασταυρωθή στὸ δρόμο, στὸ τράμι, μὲ κάποιο «σῆμα» τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου, γαλάζιο, πράσινο, κόκκινο.

Μυριάδες εἶχαν χαρακτηρίσει κάποτε οἱ «Ἀκτίνες» τοὺς μαθητὲς αὐτοὺς καὶ τὶς μαθήτριες, πού, φορώντας μὲ καμάρι τὴν κοκκάρδα τους, κατακλύζουν τὰ Κατηχητικὰ Σχολεία. Καὶ ἀληθινά, μυριάδες, πολλές μυριάδες εἶναι τὰ ἐλληνόπουλα πού ἐνώνονται σ' αὐτὸ μὲ τὰ ὑπέρ-πενήντα ἑκατομμύρια (1) τὰ «κατηχητάκια» ἑλου τοῦ κόσμου.

“Ὅταν τὰ βλέπη κανεὶς νὰ πληθαίνουν ἔτσι ἡμέρα μὲ τὴν ἡμέρα δὲν μπορεῖ νὰ μὴ θυμηθῆ τὴν ἱστορία τοῦ ἐλληνικοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου. Τὶς τόσες δυσκολίες πού ἀντιμετώπισε ὄσπου νὰ κάμῃ τὴν κοινωνία νὰ καταλάβῃ τί τῆς προσέφερε...

Εἶναι γνωστὸ πὺς ὁ θεσμὸς τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου ἔχει τὴν ἀρχὴ του στὰ πρῶτα χρόνια τῆς Ἐκκλησίας (2). Ἐπειὸς δείχνει καὶ τὸ ὄνομά τους πού διατήρησαν ἀπὸ τότε. Ἐπέρασε εἰν' ἀλήθεια, ἀπὸ στάδια μεγάλης ἀκμῆς, ἀλλὰ καὶ παρακμῆς, ἀνάλογα μὲ τὴν ἐκάστοτε στάθμη τοῦ πολιτισμοῦ. Παντοῦ ὅμως ἔγινε ἀφορμὴ «ἀλατισματος» τῆς Κοινωνίας καὶ πολλὰς φορές μάλιστα, ἡ μο-

ναδικὴ εὐκαιρία καὶ γραμμαιτικῆς ἀκόμη μορφώσεώς της. Μῆπως στὴν Ἑλλάδα, ἐπὶ Τουρκοκρατίας, δὲν ἦταν ἡ μόνη πηγὴ παιδείας, μὲ τὴ μορφή τοῦ «κρυφοῦ σχολείου»;

Μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου, ὕστερα καὶ ἀπὸ τὴν σοβαρὰ ὄθησι πού ἔδωσε ὁ Κοραῆς στὴν κατηχητικὴ ἐργασία (3), τὸ Κατηχητικὸ Σχολεῖο ἐπῆρε τὴ σημερινὴ του μορφή.

“Ὅταν ὅμως μετὰ τὴν ἔδρασι τοῦ ἐλληνικοῦ Κράτους ξανάρχισε μὲ τὴ νέα αὐτὴ μορφή, μὲτὶς συγκέντρωσε... 5-6 μαθητὲς πού ὄσπου νὰ ἔλθῃ ὁ τελευταῖος ἀπαυδοῦσε καὶ ἔφυγε ὁ πρῶτος.

Ἐφυγε ὅμως ὁ μαθητὴς, ὄχι ὁ κατηχητής. Αὐτὸς ἔμεινε ὡς τὸ τέλος, χωρὶς νὰ ἐπιτρέπη στὸν ἑαυτὸ του καιμιά ἀπογοήτευσί. Καὶ τὰ σημερινὰ κατὰ-μέσα σὰν μαλισσοφυλῆξ Κατηχητικὰ Σχολεία δίδουν τὴν δικαίωσι στὴν ἡρωϊκὴ ἐκείνη προσημῆ.

*

Μὰ τί γίνεται ἐπὶ τέλους σ' αὐτὰ τὰ Κατηχητικά;

Τὸ Κ. Σ. παίρνει τὰ παιδιὰ (καὶ τῶν δύο φύλων) ἀπὸ τὴν ἡλικία τῶν 9 κυρίως, ἔτων ὡς τὰ 17-19, καὶ σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς πού τοὺς δίδει εἶναι ἡ «θρησκευτικὴ καὶ ἠθικὴ κατὰ Χριστὸν μόρφωσις των, διὰ τῆς ὁποίας οὗτοι θὰ συνδεθοῦν στενῶς πρὸς τὸν Σωτῆρα καὶ θὰ γίνουν ζῶντα μέλη τῆς Ἐκκλησίας» (4).

(1) Δίδοντας τὸν ἀριθμὸ αὐτό, ἔχουμε ὅπ' ὄνῃ μας μιὰ στατιστικὴ πρῶ... δεκαετίας. («Ζωή» 1936, σελ. 276). Ἄν κρίνῃ κανεὶς μὲ τὸ τί γίνεται στὴν Ἑλλάδα, μπορεῖ νὰ φαντασθῆ πόσο κι' ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς θάξῃ μεγαλῶσει.

(2) “18ε καὶ Ἰ. Κοτσώνη. «Ἡ ἀναζοφὴ τῶν παιδιῶν κατὰ τοὺς χρόνους τῶν κατακομβῶν» 1898.

(3) Πρὸβλ. Π. Τρεμπέλα. «Κατηχητικὴ» σελ. 146.

(4) Καὶ σ' αὐτό, παραπέμπουμε τὸν ἀναγνώστη, σὲ ἀρκετὰ παλαιὰς, λόγῳ τοῦ πολέμου, μερτυρίες: Στὸ παγκόσμιον συνέδριον

Ὅσον ἀφορᾷ τὰ κορίτσια, γιὰ τὰ ὁποῖα εἰδικιώτερα θ' ἀσχοληθῶμε σ' αὐτὸ τὸ σημεῖωμα, δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ δώσῃ κανεὶς πλήρη εἰκόνα ὅλης τῆς ἐργασίας τῆς ἀγωγῆς ποὺ γίνεται μὲ τὴν καθοδήγησιν τοῦ Κ. Σ., σήμερον μάλιστα ποὺ καὶ ἀπὸ χελεῖα ἀρμολιδίων ἔρχεται ἡ ἐμολογία τῆς ἀνεπαρκείας τοῦ σχολείου καὶ τῆς οἰκογενείας (*).

Καὶ χρειάζεται βέβαια κόπος καὶ χρόνος γιὰ νὰ κατορθωθῇ αὐτό. Πάντοτε ὅμως φαίνεται ἡ προσπάθεια στὶς μικροσκοπικὰς αὐτὰς προσωπικότητες-γιὰ ν' ἀρχίσουμε ἀπὸ τὶς μαθήτριες τοῦ «κα-

τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων, τοῦ 1936 στὸ Ὅσλο, Νορβηγίος Ὑπουργός, ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Κυβερνήσεως, εἶπε: «...ὁ κόσμος φαίνεται οἶοντι φρικτῶν ἐξ ἀγωνίας... συνέδρια χριστιανικὰ τοιαῦτα... συντελῶσι περισσότερο εἰς προσοπίαν τῆς εἰρήνης, καρ' ὅσον πολλὰ συνέδρια ὑψηλῶν πολιτικῶν ἀξιωματῶν τῶν ἐθνῶν» («Ζωή» 1936, σελ. 276).

Ἐκτὸς τῶν μαρτυριῶν διὰ τὴν μεταβολὴν τοῦ χαρακτῆρος τῶν μαθητιῶν, αὐτῶν τῶν γονέων τῶν ἀναφέρουμε καὶ, ἄλλη, ἑνὸς εἰδικοῦ, (πάλιν τοῦ 1936 δυστυχῶς) τοῦ κ. Ουίλλιαμ Κάρτερ, εἰσαγγελέως ἐφετῶν εἰς Νέαν Ὑόρκην ἐπὶ 23 συνεχῆ ἔτη... «Νομίζω ὅτι τὰ Κυριακὰ σχολεῖα ὅλων τῶν χριστιανικῶν ἀποχωρῶσιν, καλῶς ὀργανοῦμενα καὶ ἐπὶ ὀρθῶν βάσεων τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ ἐργαζόμενα δύνανται ν' ἀποβοῦν τὸ μόνον ἀποτελεσματικὸν μέσον πρὸς περιορισμὸν τῆς καταληκτικῆς ἀναπτύσσουμένης ἐγκληματικότητος καὶ διαφθορᾶς τῶν ἐφήβων. Ἡ κοινωτὴ μας σήμερον πάσχει καὶ ὑποφέρει ἀπὸ τὴν ἐγκληματικότητα καὶ διαφθορὰν τῶν νέων τῆς διότι ἡ ἴδια τοὺς ἀφήρεσε τὴν φρονητικὴν μόρφωσιν, καὶ τοὺς παρέπεμψε εἰς τοὺς κινηματογράφους, τὰ θεάτρα, καὶ χροοδιδακαλεῖα πρὸς μόρφωσιν χαρακτῆρος καὶ κατεψυθῆναι τῶν σκοπῶν τῆς ζωῆς.» («Ζωή» 1936, σελ. 88).

(5) «The Junior Concise Guide, 1946, σελ. 7, ἔκδοσις τῆς Religious Education Press, Ltd, Wallington, Surrey).

τωτέρου»-νὰ ἀφήσουν νὰ καρποφορήσῃ στὴν καρδίᾳ τους ὅτι μαθαίνουν στὴ θάλπωρῃ τοῦ Κ. Σ. Καί, ἀληθινά, κατορθώνουν πολλὰ ἀπὸ τὰ παιδάκια αὐτὰ νὰ ἐπιδροῦν ἀπὸ τώρα, τόσο εὐεργετικὰ στὸ περιβάλλον τους, ὥστε νὰ κάνουν κανένα νὰ σκεφθῇ πὼς στὴ νέα γενεὰ ἔρχισε πράγματα νὰ ἔρχεται «ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ» καὶ νὰ τὸ εὐχεται πρὸς αἰσιόδοξα τώρα ὅταν λήθῃ «ἔλθῶ ἡ βασιλεία σου».

Μὲ τίποτε στὸν κόσμον δὲν θ' ἀλλάξῃ ποτὲ ἡ κατηχήτρια τῆς σιγῆς ποὺ μὴ μαθητρίουλα τῆς, «ἰδιαιτέρως» μετὰ τὸ μάθημα, θὰ τῆς πῇ, σὲ τόνο ἐναγώνιο σχεδόν: «Δεσποινίς, θέλω ἐφέτος νὰ γίνω πρὸς καλὸ παιδί, γιὰ νάναί εὐχαριστημένος ὁ Χριστὸς μας. Τί νὰ κάμω ἐμεῖς;» Ἡ ὅταν ἕνα ἄλλο κοριτσάκι καταρθάνει τραδῶντας χέρι-χέρι 4-5 ἄλλα, ποὺ γιὰ κάθε ἕνα ἀπὸ αὐτὰ χρειάσθηκε ν' ἀναπτύξῃ ὅλην τοὺ τὴ ρητορικὴ. Ἡ ὅταν ἔρχεται ἕνα ἄλλο μὲ δάκρυα στὰ μάτια γιὰ νὰ καταγγέλλῃ «τὴν Ἐλένη, ποὺ κλαίει γιὰτὶ ὁ μπαμπᾶς τῆς εἶναι ἐρωστος, καὶ ξεχνᾷ πὼς ὁ Οὐράνιος Πατέρας θὰ τὸν κἀνῃ καλὰ ἄμα τοῦ τὸ ζητήσωμε».

Πᾶσι νὰ σταματήσῃ ἡ καρδίᾳ τῆς κατηγήτριας ἀπὸ χαρὰ, ὅταν ἕνα ἀργοπορημένο κοριτσάκι τῆς διηγεῖται ἰδιαιτέρως(!) πάντα, μὲ ἰδρυμένο τὸ τριανταφυλλένιο προσωπάκι, ὅτι ἄργησε στὸ μάθημα γιὰτὶ «χῶρισε δύο κοριτσάκια ποὺ μάλλωναν στὸ δρόμο, καὶ μάλιστα κατῶρθωσε νὰ φέρῃ τὸ ἕνα ἀπ' αὐτὰ στὸ Κ. Σ.».

Ἄλλὰ ἡ πρὸ συγκινητικὴ στιγμή γι' αὐτὴν εἶναι ὅταν μὴ μῆτέρα μὲ τὸ πρόσωρα μαραιμένο πρόσωπο θὰ τῆς πῇ γιὰ τὴν μαθητρίουλα τῆς: «Δεσποινίς, πόσο σὲς εὐχαριστῶ! Σ' αὐτὸ τὸ ἅγιο παιδί χρωστῶ τὸ ὅτι συμπλιώθηκαμε μὲ τὸ σῶζυγό μου».

Συνήθως τὸ μάθημα τοῦ Κ. Σ. γίνεται Κυριακῇ. Ἡ ὥρα εἶναι βέβαια γνωστὴ στὰ παιδιά, ἀλλὰ ἓνα τέταρτο προτιθέμενα πέντε ρυθμικὰ κτυπήματα τῆς καμπάνας ποὺ ἀνταποχοῦν στὶς πέντε συλλαβὲς «Κα-τη-χη-τι-κό» τὴν ξαναθυμίζου. Χοροπηδῶντας τότε σὺν σπουρμιτάκια, τρέχουν ἐπὶ μᾶθημά τους τὰ παιδιά ἀνοίγοντας ἀπὸ τὴν ἐξώπορτα κι' εἰς τὸ «διβλιάρικι» γιὰ νὰ δώσουν τὸν ἀριθμὸ πους καὶ νὰ πάρουν τὴν «σφραγιδα» ποὺ μαρτυρεῖ τὴν παρουσίαν τους.

Σὲ μιὰ χαρούμενη ἀτμόσφαιρα, ἀληθινὰ ἀδελφωμένα, παιδάκια κάθε τάξεως περιμένουν καθισμένα μὲ τάξι τὴ στιγμὴ, ποὺ μὲ μιὰ σύντομη προσευχὴ ποὺ θὰ ποῦν ὅλα μαζί, θ' ἀρχίσῃ τὸ μάθημα ἢ «Δεσποινίς». Ἡ «Δεσποινίς» εἶναι ἡ διδασκαλίαν τους, μιὰ νεαρὴ φοιτήτρια συνήθως, ἢ καὶ πτυχιούχος τοῦ Πανεπιστημίου, (ποὺ πολλὰς φορές προέρχεται καὶ αὐτὴ ἀπὸ τὰ θρανία τοῦ Κ. Σ.) καὶ ποὺ πιστεύοντας πῶς μόνο ἐπὶ Χριστιανισμῷ βρίσκεται ἡ ἀληθινὴ ἀξία τῆς ζωῆς, βοηθεῖ καὶ τὰ παιδάκια νὰ τὴν μάθουν. Εἶναι εἰδικὰ καταρτισμένη, καὶ ἡ ἐργασία τῆς εἶναι ἐθελοντικὴ, ὅπως καὶ τῶν «βοηθῶν» τῆς.

Ἀνάλογα μὲ τὸ διδάγμα ποὺ θέλει νὰ προσφέρῃ ἡ διδασκαλίτσα χρησιμοποιοῖ συνήθως μιὰ διηγησὶ ἀπὸ τὴν Ἀγ. Γραφή, Παλαιὰ ἢ Καινὴ Διαθήκη, ἀπὸ τὸ εἰδικὸ βιβλίον. Ἔτσι, χωρὶς μεγάλη προσπάθεια, παίζοντας σχεδόν, μαθαίνει τὸ παιδί, μὲ ὅλους τοὺς κανόνες τῆς σύγχρονης παιδαγωγικῆς, τίς ἀληθινὰς βάσεις τῆς ζωῆς καὶ ἀσκεῖται ἢ σκέψις τοῦ στὰ βαθύτερα ζητήματα μὲ τὸν πῶς προσετὸ στὴ διάνοιαν τοῦ τρόπου. Ἀκολουθεῖ μιὰ συζήτησι τῶν μαθητῶν μετὰ τοὺς καὶ μὲ τὴν διδασκαλίτσα. Μὲ πῶς ἐνδιαφέρον μετέχουν στὴ συζήτη-

σι αὐτὴ τὰ παιδιά. Πῶς βάζουν σὲ ἱεραρχία τίς διάφορες ἀξίες καὶ προσπαθοῦν νὰ μιμηθοῦν τὰ μοντέλα ποὺ θαυμάζουν. Πῶς ζηγίζουν τὰ ὑπὲρ καὶ τὰ κατὰ. Καὶ πῶς, νοιώθοντας κι' εἰς τὴν δυσκολίαν τῆς προσπάθειας, ζητοῦν βοήθειαν ἀπὸ τὸν Οὐράνιον Πατέρα τους μὲ μιὰ προσευχούλα ποὺ αὐτοσχεδιάζουν. Στὸ τέλος μὲ τὴ βοήθειαν τῆς κατηχητρίας βγάζουν ἓνα «δίδαγμα» σύντομο καὶ σαφές ποὺ γράφεται ἐπὶ πινάκῃ καὶ συνδυάζεται μὲ ἓνα σχετικὸ «ρητό», ἀπὸ τὴν Ἀγ. Γραφή, συντομώτατο κι' αὐτό. Π. χ. «Δίδωμι: Πρέπεις νὰ ἀγαθώσῃς τὴν Κυριακὴν μὲ καλὰς πράξεις». Ἡ ἐπὶ Κ. Σ. βοηθεῖ τὰ παιδιά νὰ γίνων καλοὶ χριστιανοί.

Ἐξαρτῶν... διακόπτεται ἡ ἡσυχία τοῦ μαθητήματος. Ἀνοίγουν τὰ σημειωματάρια ἢ τὰ γαλάξια «διβλιάρικα» καὶ ἀντιγράφεται ἐκεῖ, ὅτι γράφει ὁ πίνακας. Μὲ τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴ τὰ πῶς τακτικὰ παιδάκια, ρίχνουν καὶ μιὰ ματιὰ γιὰ νὰ κωμωδῶσουν τὴν ἀδιάκοπὴ σειρά τῶν σφραγιδῶν τους, ποὺ δείχνει πῶς δὲν ἔχουν καμμιὰ ἀπουσία.

Ὅταν καὶ αὐτὰ κλείσουν ἀπὸ ἓνα γελαστὸ νεύμα τῆς «δεσποινίδος», τὰ παιδάκια ἀνακαθίζου χαρούμενα γιὰτί ἤθε ἢ ὥρα τῶν ὕμνων». Οἱ ὕμνοι δὲν εἶναι ἀπλῶς ἡ χαρὰ τοῦ τραγουδιοῦ. Εἶναι καὶ ἡ συμμετοχὴ στὰ νοήματά τους, καὶ στὴ μακρὰ τους παράδοσι. Τὶ χαρὰ σκορπίζουν τὰ παιδιά γυρίζοντας ἐπὶ στίβους μὲ κάθε νέο ὕμνον ποὺ μαθαίνουν...

Ἀλλὰ τὸ ρολοὶ ὅλο καὶ γυρίζει. Καὶ δυστυχῶς ἡ διδασκαλίτσα εἶναι ἀκριθὴς στὴν ὥρα τῆς. Μόνον παρηγοριά, ἔρχονται στὴν ὥρα ἐπάνω οἱ εἰκονίστριες-σχετικὲς μὲ τὸ μάθημα. Τὶ γίνεται τότε! Πολλὰ παιδάκια, βάζοντας σ' ἐφαρμογὴν ὅτι ἔμαθαν, ὑποχωροῦν γιὰ νὰ πάρουν τὰ διπλανά τους πρῶτα, ὅπως ἔκαναν καὶ προτιθέμενα δταν ἐντελῶς ἀδελφικὰ πα-

ρεχώρησαν τὴν καλύτερη θέση τους σὲ πῶ μικρόσωμες συμπαθητριές τους.

Τέλος σηκώνονται ὅλα γιὰ τὴν προσευχή καὶ ἔπειτα φεύγουν ρίχνοντας μιά τελευταία ματιά στὴν «Δεσποινίδα» ἢ τίς «κυρίες τῆς Ἐφορείας».

Ποιὲς εἶναι αὐτὲς οἱ κυρίες τῆς Ἐφορείας; Μά, μητέρες πού εἶδαν τόση βελτίωσι στὸ χαρακτήρα τοῦ παιδιοῦ τους ἀπὸ τὸ Κ. Σ. ὥστε ἐθεώρησαν καθήκον τους νὰ σταθοῦν παραστάτες τῆς Κατηχητρίας, στὴν προσπάθειά της. Πάντα βρίσκουν τρόπο νὰ παρευρεθοῦν στὸ μάθημα, στὸν περίπατο, στὴν ψυχαγωγία προσφέροντας κάθε βοήθεια ἢ καταπομπίζοντας τὸν γονέα πού θὰ ἐπισκεπτόταν γιὰ πρώτη φορά τὸ Κ. Σ. Ἐπισκέπτονται κάθε παιδί πού ἀπουσιάζει ἀπὸ τὸ μάθημα, γνωρίζονται μὲ τίς ἄλλες μητέρες καὶ προσπαθοῦν σάν φίλες μὲ κοινὰ ἐνδιαφέροντα νὰ ἐνώσουν τίς προσπάθειές τους γιὰ τὴν εὐτυχία τῶν παιδιῶν τους.

Καὶ πόσα δὲν μαθαίνουν, στὶς ἐπισκέψεις αὐτές! Γιὰ γονεῖς, πού ἐμπόδιζαν τὰ παιδιὰ τους νὰ πάνε στὸ Κ. Σ. γιατί... δὲν ἤξεραν κὰν τί εἶναι, καὶ μετὰ μιά ἐπίσκεψι ἐκεῖ τόσο συγκινηθῆκαν ὥστε εἰς ἐνδειξὶ τῆς εὐγνωμοσύνης τους ζήτησαν νὰ γίνουν μέλη τῆς ἐπιτροπῆς. Γιὰ «μοναχόπαιδα» πού χρησιμοποιῶντας, τὴν ἀδυναμία πού τους τρέφουν οἱ γονεῖς τους, γιὰ καλὸ ἔμως... τους ἀνάγκασαν ἀπὸ ἀρνητάς-μάλιστα!-νὰ μελετήσουν καὶ νὰ ξαναγίνουν πιστοὶ καὶ συνειδητοὶ αὐτῇ τῇ φορά. Γιὰ παιδιὰ πού προτίμησαν νὰ θυσιάσουν ἡμερησίᾳ ἐκδρομὴ «γιὰ νὰ μὴ στερηθοῦν τὸ Κατηχητικὸ τους». Γιὰ ἄλλα πού ὡς πέρασ πάσης ἀντιλογίας ἔχουν τὸ «ὀρκίζομαι στὸ Κ. Σ.» (ὥσπου νὰ μάθουν φυσικά, πὼς αὐτὸ δὲν ἐπιτρέπεται). Γιὰ ἄλλα πού πηγαίνουν νησιτικὰ στὸ Κ. Σ. ἂν δὲν εἶναι ἐγκαίρως ἔτοιμο τὸ φαγητὸ τους. Πόσες φορές συναγοτῶν παιδιὰ πού

μαλλώνουν στὸ δρόμο καὶ ἂν ἓνα ἀπὸ αὐτὰ φορῇ τὸ «σῆμα» του, μὲ μόνη τὴν ὑπόδειξί του, κάνουν τὸ παιδί πού τὸ φορεῖ νὰ τραβηχθῆ κατακόκκινο κατὰ μέρος.

Θὰ ἀξίξῃ νὰ προστεθῆ ἐδῶ ἡ ξεχωριστὴ μνεία πού ἔκαμε γιὰ τὸν τόπο μας ἢ Παγκόσμιος Ἐνωσις τῶν Κυριακῶν (Κατηχητικῶν) Σχολείων σὲ εἰδικὸ φυλλάδιό της: «Ἡ Ἑλλάς παρουσιάζει κατὰ πολλοὺς τρόπους τὴν πλέον ἀξιοσυστάτον ἐκθεσιν... Ἐὼν ἐπρόκειτο ἐν Ὅσολο νὰ ἐπιδικασθῆ μία σημαία διὰ τὴν πόλιν, πού ἔκαμε τὴν τελευταίαν τετραετίαν τὴν μεγαλυτέραν πρόδοον εἰς τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα, αὐτῇ θὰ ἐδίδοτο εἰς τὸ ἄστυ τῶν Ἀθηνῶν»⁽⁶⁾.

Καὶ στοὺς τέσσαρες τύπους τοῦ Κ.Σ. δηλ. στὸ κατώτερο-τῶν παιδιῶν 9-12 ἐτῶν-στὸ μέσο, 12-15 ἐτῶν-τὸ ἀνώτερο τῶν τελευταίων τάξεων τῶν Γυμνασίων, 15-18 ἐτῶν καὶ τὸ ἐξωσχολικό, προσφέρεται σὲ ἓνα τριετὴ κύκλο, ἀνάλογα μὲ τίς διανοητικὰς ἰκανότητας τῶν παιδιῶν, ἢ χριστιανικὴ διδασκαλία καὶ κοσμοθεωρία, σὲ γενικὲς γραμμές:

Α') Ὁ Θεός, δημιουργὸς τοῦ κόσμου, προνοητὴς καὶ νομοθέτης. (Στὰ ἀνώτερα Κ. Σ. τὸ ἴδιο μάθημα παίρνει μὲρφή ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης, μὲ ἀνάπτυξι τῶν διαφόρων θεωριῶν περὶ δημιουργίᾳς τοῦ κόσμου, ἀπολογητικῆ, νεώτερες ἐπιστημονικὲς ἀνακαλύψεις, δημολογίαις κορυφαίων ἐπιστημόνων κλπ.).

Β') Ἡ ἀνάδειξις τῆς προσωπικότητος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ λυτρωτικὸν Του ἔργον, ἡ μέχρι θυσίας ἀγάπη Του, καὶ ὁ ἀδιάσπαστος σύνδεσμος τῶν παιδιῶν πρὸς Αὐτόν, μὲ μιά ἀγάπη συνειδητῇ καὶ εὐγνώμονα, μὲ μιά φίλια προσωπικῆ, καὶ ἐκούσια ὑποταγὴ στὶς ἐντολὰς Του, ὡς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Ἡ διδα-

σκαλία Του, τὰ θαύματά Του, εἰ προφητείες γι' Αὐτόν.

Γ') Ὁ Παράκλητος, καὶ ἡ ἐπιφοίτησις Του στὴ γῆ. Ἡ Ἰδρυσις τῆς Ἐκκλησίας, τὸ προνόμιό νὰ εἶναι κανεὶς μέλος τέτοιου θείου Ἰδρύματος. Ὁ πολιτισμὸς ποὺ ἔφερε στὴ γῆ ἡ Ἐκκλησία αὐτή, ἡ ἀτελειώτη στὸν οὐρανὸ ζωὴ κλπ.

Συγχρόνως παρουσιάζονται συνειδητότερα τὰ πλεονεκτήματα τῆς χριστιανικῆς ζωῆς καὶ τὰ καθήκοντα τοῦ χριστιανοῦ ἀπέναντι στοὺς ἀνθρώπους.

Ἐννοεῖται πῶς μὲ τὴν εὐκαιρία κάθε μαθητήματος προστίθεται ὅτι ἔνδιαφέρει εἰδικώτερα τὰ κορίτσια (ἢ τὰ ἀγόρια, ἀναλόγως τοῦ τύπου τοῦ σχολείου, καὶ μὲ τὴ βοήθεια εἰδικῶν διαγωνισμῶν καὶ ἐκθέσεων), γιὰ τὴ ζωὴ. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο ἐτοιμάζεται τὸ κορίτσι, ὥστε κ' ἂν καμμιά μέρα ἀναγκασθῆ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὴ ζωὴ θλιμμένα, νὰ εἶναι σὲ θέσι νὰ πολεμήσῃ καὶ νὰ νικήσῃ.

Στις μαθήτριες τοῦ ἀνωτέρου Κ. Σ. βλέπει πᾶς κανεὶς τὸ παιδί μὲ τὴ συνειδητὴ πίστι ποὺ ἔχει κ' ὅλας τὸ θάρρος νὰ τὴν ὁμολογῇ.

Στὸ ἀνώτερο ἢ μαθήτρια θὰ διαλέξῃ καὶ τὴν φίλη ποὺ θὰ τὴν βοηθῇ, ἀντὶ νὰ τὴν ἐμποδίξῃ στὴν προσπάθειά της, θὰ συζητῇ μαζί της τὰ προβλήματα καὶ τίς ἀγωνίες της, θὰ τὴν συνηγορήσῃ σὲ μιὰ φυγαγωγία ποὺ θὰ τὴν διασκεδάξῃ μαζί καὶ θὰ τὴν ἐξευγενίσῃ, χωρὶς νὰ γκρεμίσῃ ὅτι οἱ γονεῖς καὶ τὸ Κ. Σ. ἔχτισαν στὸ χαρακτῆρα της. Θὰ πάρῃ γνώσεις ποὺ ἔξω ἀπὸ τὸ Κ. Σ. θὰ χρειάζεσταν νὰ κατεβάσῃ βιβλιοθήκες ἐλόκληρες γιὰ νὰ τίς ἀποκτήσῃ. Θὰ παρακολουθήσῃ τὴν τελευταία λέξι τῆς Ἐπιστήμης στὰ μεγαλύτερα προβλήματα τῆς ζωῆς, καὶ θὰ πάρῃ μιὰ μέρφωσι τόσο γενική καὶ βαθειά ποὺ ἀληθινά, πολὺ λίγες ἄλλες εὐκαιρίες θὰ μπορούσαν νὰ τῆς προσφέρουν.

Ἡ μητρική ἀγκαλιὴ τοῦ Κ. Σ. εἶναι

ἀνοιχτὴ γιὰ ὅλα τὰ κορίτσια καὶ σὲ ὅλα προσφέρει τὴν ἴδια βοήθεια, ἀνάλογα μὲ τίς ἀνάγκας τοὺς πάντα. Π' αὐτὰ μάλιστα ποὺ ἐργάζονται στὴ μεγαλούπολι, μακριὰ ἀπὸ τοὺς δικούς τους, ἐκτεθειμένα σταῖς τόσους κινδύνους τῆς πόλεως προσπαθεῖ νὰ τοὺς δείχνῃ περισσότερο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴ σωστικὴ καὶ αἰσιόδοξη ἀντίληψι τῆς ζωῆς καὶ ν' ἀντικαθιστᾷ τὴ μακρινὴ μητέρα σ' ὅτι μπορεῖ. Πόσο συγκινητικὸς εἶναι ὁ σύνδεσμος μεταξὺ τῶν μαθητριῶν τῶν σχολειῶν αὐτῶν!

Ἐκτὸς ἀπὸ τίς γενικὲς αὐτὰς εὐκαιρίες-ποὺ εἶναι ἀδύνατο νὰ τίς περιλάβῃ κανεὶς ὅλες σὲ μιὰ τέτοια περιγραφὴ-τὸ Κ. Σ. προσφέρει κ' ἄλλες ἀκόμη εἰς τὰ παιδιὰ του: τὴ ζωὴ τῆς οἰκίας, γιὰ τὴν ὁποία θὰ ποῦμε στὸ ἐπόμενο σημεῖωμα.

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΑΚΥΛΑ

ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΜΟΥ

Τῆς νεότητος μου ὃ ἀνορθόλημα
τῶν γρηταιῶν μου ἐλλίδα
ἀπ' τὴν ψυχὴ μου, ἐὰν ψυχὴ,
κορμί ἀπ' τὸ κορμί μου,
τὰ σπλάγχνα μου εἶχες γιὰ τροφή,
σ' ἀνάστησε ἡ ποδιά μου,
εἰς χέριο μου μεγάλωσες.
Καὶ μόνο μὲ τὸ βλέμμα
τώρα σὺν σ' ἀγκαλιάζω,
βαθεῖά μου ἀναγαλιάζω.

Πῶς ψῆλωσες... Πῶς πέρασες
τὸ μητρικὰ τ' ἀγνῶρια,
λεβέντη μου, ἀμορφόφυχε,
ἐξωριστὴ μου ἀγάπη!
Ἄς ἦεν τὰ χερσάκια σου
τὰ μάτια μου νὰ κλείσουν!
Κι' ὅπως θὰ σβένω ἐγὼ οἰγὰ
τὰ χεῖλη θὰ σαλεύουν
σὲ προσευχῇ, καιδί μου:
«Τισοῦλη... τὴν εὐχὴ μου...»

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΒΕΛΛΙΟΥ-ΤΖΟΥΓΙΟΠΟΥΛΟΥ

Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΤΟΝ ΧΙΤΛΕΡΙΣΜΟΝ

Είναι πράγματι πολύ περίεργα, και εις πολλά σημεία πρωτοφανή και απίστευτα, όσα μᾶς πληροφορεῖ περί τῆς καταστάσεως τῆς γερμανικῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς πνευματικῆς ἐν γένει καταπτώσεως ὑπὸ τὸ χιτλερικὸν καθεστῶς, ὁ καθηγητῆς Gerard P. Kuiper, τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου Mc Donald τῆς Ἀμερικῆς. Περιῶδευσε πρὸ ὀλίγου καιροῦ ὀλόκληρον τὴν Γερμανίαν ἤλθεν εἰς ἐπαφὴν μὲ πλείστους δοῦς ἐπιστήμονας ἐπισκέφθη πολλὰ Πανεπιστήμια, Ἀστεροσκοπεῖα, Φυσιχοηχηκὰ Ἰνστιτούτα ἔμαθε διάφορα πράγματα, καὶ εἰς εἰδικὸν καὶ ἐκτενὲς ἄρθρον του, δίδει (1) πολλὰς πληροφορίας ἐπὶ ποικίλων ζητημάτων καθαρῶς ἐπιστημονικῶν. Χωρὶς νὰ εἰσέρχεται κἄν εἰς καθαρῶς πολιτικὰ ζητήματα, ἐν τούτοις ἀναγκάζεται νὰ εἰπῇ μερικὰ πράγματα, ποὺ δεικνύουν τὸν ὑποδουλασμὸν, αὐτοχρημα τὸν ξεπεσμὸν τὴν θετικῆς ἐπιστήμης εἰς τὴν Γερμανίαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Μερικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς πνευματικῆς καὶ διανοητικῆς ταύτης καταστάσεως θὰ ἤξιζε τὸν κόπον νὰ τὰ πληροφορηθῶν ὁ ἀναγνώστης τῶν «Ἀκτίνων».

«Ἐνα ἀπὸ τὰ συμπτώματα τῆς διανοητικῆς χειροτερεύσεως εἰς τὴν ναζιστικὴν Γερμανίαν, γράφει ὁ Kuiper, ἦτο καὶ ἡ εὐρυτάτη διάδοσις καὶ χρησιμοποίησις διαφορῶν ψευδοεπιστημονικῶν θεωριῶν. Ὅχι μόνον ἡ Ἀστρολογία ἦτο εἰς εὐρυτάτην πρακτικὴν χρῆσιν

ἐχρησιμοποιεῖτο καὶ εἰς αὐτὸ τὸ στρατηγεῖον τοῦ Χίτλερ-ἀλλ' ἦτο πολὺ ἐκλατρευμένη ἡ θεωρία τοῦ παγωμένου κόσμου (Weiteislehre), ὅπως ἐπίσης καὶ ἡ θεωρία ὅτι ὁ κόσμος εἶναι ἓνα κελὸν δοτρακον (Hohlwelttheorie) ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ζῆ ἡ ἀνθρωπίνη φυλή. Προτοῦ ὅμως προχωρήσωμεν, πρέπει νὰ εἰπωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας τί εἶναι ἡ περί πάγου θεωρία τοῦ κόσμου ἢ κοσμογονία (Glacialkosmogonie).

Ἡ θεωρία αὕτη εἰσῆχθη πρὸ 35 περίπου ἔτων ἀπὸ ἓνα Γερμανὸν μηχανικόν, τὸν Hörbigg. Δὲν πρόκειται, γράφει ὁ θιασώτης τῆς θεωρίας ταύτης Fauth, περὶ ἀνθρωπίνης κατασκευῆς, ἀλλὰ περὶ «σεδάστου καὶ οὐρανοῦ διήρου»! Ἐχει πολλὰ παράδοξα ἢ μᾶλλον δὲν ἔχει τίποτε τὸ μὴ παράδοξον καὶ ἀπίθανον ἢ θεωρία αὕτη. Ὁ ἑναστρὸς οὐρανός, ἐκτὸς ὀλίγων ἐξαιρέσεων (π.χ. τοῦ ἡλίου καὶ μερικῶν ἄλλων ἀστέρων ποὺ πρόφανως φαίνονται ὡς σώματα αὐτόφωτα) ἀποτελεῖται ἀπὸ σφαιρας... ψυχράς. Αἱ μυριάδες τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων, ποὺ μᾶς παρουσιάζουν τὰ μεγάλα ὀπτικά καὶ φωτογραφικὰ τηλεσκόπια εἶναι σφαιρικὰ κομμάτια ἀπὸ πάγον! Ὁ Ἔρμης, ἡ Ἀφροδίτη, ὁ Ἄρης, οἱ κομήται, οἱ δακτύλιοι τοῦ Κρόνου, οἱ δορυφόροι τοῦ Διός, οἱ κρατήρες καὶ αἱ λεγόμεναι θάλασσαι τῆς σελήνης, οἱ πλανητικοὶ νεφελοειδεῖς, δηλαδὴ ὅλα ὅσα συλλαμβάνουν οἱ ἀστρονόμοι εἰς τὸ σταυρόνημα τοῦ τηλεσκοπίου, καὶ ὅτι ἄλλο βλέπουν εἰς τὸν μεμακρυσμένον χῶρον, ὅπως π. χ. τοὺς δακτυλοειδεῖς καὶ σπειροειδεῖς νεφελοειδεῖς κλπ., ὅλα

(1) G. P. Kuiper: German Astronomy during the War, εἰς περιοδικὸν Pop. Astronomy, 1946 p. 263-287.

αὐτὰ εἶναι πάγος, τὸ κάθε τι ποῦ ἔμπο-
ρεῖ νὰ ἰδῆ κανεὶς εἶναι ὠχρὰ ἀντανά-
κλασις φωτὸς ἐπὶ ψυχρῶν καὶ παγωμέ-
νων σφαιρῶν! Καὶ τὸ 1937 ὑπεστηρί-
χθη, μὲ νέα δῆθεν ἐπιχειρήματα, ὅτι ὁ
γαλαξίας «εἶναι μία θαυτολειδῆς συ-
σώρευσις ἀπὸ σφαιράς πάγου μεγέθους
μῆς πυγμῆς μέχρι τοῦ μεγέθους τοῦ δο-
ρυφόρου τοῦ Ἄρεως (δηλαδὴ διαμέτρου
10 χιλιομέτρων)».

Ὁ Χίτλερ καὶ τὸ πολιτικὸν σύστημά
του, εἶχεν ὡς γνωστὸν κοσμοθεωρίαν,
τῆς ὁποίας βάσις ἦτο ἡ σφῆς, ἀπροκά-
λυπτος, λυσσώδης ἐχθρότης ἐναντίον
τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἡ κοσμοθεωρία τοῦ
χιτλερισμοῦ ἦτο ἀντίθετος πρὸς τὴν ἐπι-
στήμην, γεμάτη ἀπὸ δευδαυμονίας καὶ
προλήψεως. Προσεπάθησε νὰ ἀναξωγο-
νήσῃ τὴν εἰδωλολατρείαν τῶν προγόν-
ων του καὶ ἐνεκολπώθη τὴν περὶ παγω-
μένου κόσμου θεωρίαν. Ὅχι μόνον τὴν
ὀπέθαλψεν ἀλλὰ καὶ τὴν ὑπεστήριξε
φανερὰ, καὶ τοῦτο διότι ἡ κοσμογονία
τοῦ Hörbiger «συμπίπτει μὲ τὴν βαθυ-
στόχαστον κοσμοθεωρίαν τοῦ Edda καὶ
τὴν θαυμασίαν χρησιμοποίησίν τῆς ὑπὸ
τῶν βορείων πατέρων μας». Καὶ ἀκόμη
«διότι θεμελιώνει τὴν παλαιάν βορείαν
γνώσιν τοῦ αἰωνίου ἀγῶνος τῶν πολι-
κῶν ἀντιθέσεων. Τὸν ἀγῶνα μεταξὺ πυ-
ρὸς καὶ πάγου, φωτὸς καὶ σκότους, κα-
λοῦ καὶ κακοῦ, ἢ ἑπὶ ἄλλως θέλει κα-
νεὶς νὰ ὀνομάσῃ τὴν βαθυνουστάτην (!)
ἀρχικὴν βάσιν τοῦ Edda μας» (2).

Τὴν θεωρίαν αὐτὴν εἶπομεν ὅτι ὁ χι-
τλερισμὸς τὴν ὑπεστήριξε φανερά, μὲ δ-
λα τὰ μέσα τῆς προπαγάνδας, διὰ νὰ
«διαφωτισθῇ» ἐπ' αὐτῆς ὁ λαός. Τὸ πε-
ριοδικὸν Zeitschrift für Weltislehre,
τὸ «Ἰνστιτούτον Hörbiger» μὲ τὰς δημο-
σιεύσεις του καὶ πολυάριθμοι μονογρα-
φαί καὶ συγγράμματα παρουσιάσθησαν

νὰ ὀμιλοῦν ἐν ὀνόματι τῆς ἐπιστήμης,
διὰ νὰ κατοχυρώσουν τὰς παραδοξολο-
γίας τῆς ναζιστικῆς αὐτῆς θρησκείας
τῶν δευδαυμονιῶν. Μέσα εἰς μίαν χῶ-
ραν, ποῦ ἐκαυχᾶτο διὰ τὴν ἐπιστημονι-
κὴν τὴν ἐξέλιξιν, ἀρκετὰ μεγάλη μερὶς
ἐπιστημῶν ἀνέλαβε νὰ ὑποστηρίξῃ τὸ
ψέμα. Ἡ δὲ πλειονότης τοῦ λαοῦ, μᾶς
πληροφροεῖ ὁ Kuiper, ἐδέχτο εὐχαρί-
στιως τὰς διαφόρους μορφὰς τῆς ψευδο-
ἐπιστήμης. Μερικοὶ εἰδικοί ἐπεστράτευ-
σαν τὴν Γεωλογίαν, τὴν Μετεωρολογί-
αν, τὴν Βιολογίαν, τὰ Μαθηματικά καὶ
τὴν... Μυθολογίαν διὰ νὰ ἀποδείξουν
ὡς ἀληθινὰς τὰς παραδοξολογίας αὐ-
τάς. Καὶ τὸ 1939, ὁ Χίτλερ, εἰς ἐνδει-
ξιν τιμῆς, ἀπονέμει τὸν τίτλον τοῦ κα-
θηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου εἰς τὸν
Fauth, ἐνθερμον ὀπαδὸν καὶ ὑποστηρι-
κτὴν τῆς περὶ πάγου θεωρίας τοῦ κό-
σμου.

Ἄς ἀφήσωμεν ἑμῶς τὸν Kuiper νὰ
συνεχίσῃ τὴν ἐκθεσίον του. Χαρακτηρι-
στικά τῆς διανοητικῆς καταπτώσεως τῆς
γερμανικῆς ἐπιστήμης ἀναφέρει καὶ τὰ
ἀκόλουθα: Πρῶτον: «Ὁ Dr W. Führer,
ὑποψήφιος καθηγητῆς εἰς τὸ Κίελον καὶ
ἄλλοτε βοηθὸς τοῦ φυσικοῦ Lenard, ἦ-
το εισηγητῆς εἰς τὸ Ὑπουργεῖον «διὰ
τὰ Μαθηματικά, τὴν Φυσικὴν καὶ τὴν
Ἀστρονομίαν». Ἀνέπτυξε μεγάλην δρα-
στηριότητα καὶ λόγῳ τῆς δράσεώς του
αὐτῆς συμμετεῖχε πολὺ ἐνεργῶς εἰς δι-
ορισμοὺς ναζιστῶν εἰς τὰ Πανεπιστήμια,
ἦτο διάδοχος τοῦ διακεκριμένου φυσι-
κοῦ Sommerfeld καὶ τὸ 1943 ἐπίσημος
ἀστρολόγος τοῦ Χίμλερ καὶ τοῦ Χίτλερ
εἰς τὸ στρατηγεῖον τοῦ Φύρερ.

Δεύτερον: Ὀρισμένοι γερμανικοὶ ναυ-
τικοὶ κύκλοι ἐπίστευαν εἰς τὴν Hohl-
welttheorie καὶ ἐνόμιζαν ὅτι αὐτὸ θὰ
τοὺς ἐβοηθοῦσε πολὺ διὰ νὰ... προσδι-
οῦσαν τὴν θέσιν τοῦ βρεττανικοῦ στό-
λου! Εἶχαν τὴν γνώμην ὅτι κατ' αὐτὸν
τὸν τρόπον δὲν θὰ ἠμποδίζοντο εἰς τὰς

(2) R. Henseling; Umstrittenes
Weltbild, Leipzig 1939, S. 224.

παρτηρήσεις τῶν ἀπὸ τὴν καμπυλότη-
τα τῆς γῆς! Αἱ ὀπτικαὶ ἀκτίνες, λόγῳ
τῆς διαθλάσεως δὲν εἶναι κατάλληλοι
πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν, ἐνῶ αἱ ὑπερέ-
ρυθροὶ ἀκτίνες εἶναι ὀλιγώτερον διαθλα-
στικαὶ καὶ ἐπομένως ἤμποροῦν νὰ χρη-
σιμοποιηθοῦν. Ἔτσι μία ὀμάς ἀπὸ 10
ἀνδρας, μὲ ἐπιστημονικὸν διευθυντὴν
τὸν Dr H. Fischer, εἰδικὸν εἰς τὰ ζη-
τήματα τῶν ὑπερέρυθρων ἀκτίνων, με-
τέδρσαν ἀπὸ τὸ Βερολίον εἰς τὴν νή-
σον Rügen διὰ νὰ φωτογραφίσουν τὸν
βρετανικὸν στόλον ὑπὸ γωνίαν 45°!

Τρίτον: Ἄλλη ὀμάς, ἀπὸ ἀξιωματι-
κούς τῆς ἀντιαεροπορικῆς ἀμύνης, εἰσή-
γαγε τὴν «ἔρευαν» τοῦ ἐκκρεμοῦς. Ἐ-
ξήπλωνε δηλαδὴ ὀριζοντίως ἓνα μεγά-
λον χάρτην τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ
καὶ ἐπάνω ἔθετε ἓνα ἑμοίωμα πολεμικοῦ
πλοίου μεγέθους 3 ἑκατοστομέτρων. Ἐ-
να ἐκκρεμὸς μὲ μεταλλικὸν βᾶρος καὶ
μὲ σχῆμα κυβικόν (διαστάσεων 1 κ. ἑ-
κατοστομέτρου), ἐκρέματο ἐπάνω ἀπὸ
τὸ πολεμικὸν πλοιάριον. Ἐὰν τὸ ἐκκρε-
μὸς ἀντέδρα, τοῦτο ἀπεδείκνυεν τὴν πα-
ρουσίαν ἐνὸς ἀληθινοῦ πολεμικοῦ πλοί-
ου εἰς τὴν ἰδίαν θέσιν τοῦ χάρτου!

Τέταρτον: Ἡ πνευματικὴ αὐτὴ κατά-
πτωσις, λέγει ὁ Kuiper, ἦτο ἓνα
μόνον μέρος τῆς γενικῆς ἀν-
τιπολιτιστικῆς (anti - kultural)
κινήσεως ποῦ εἰσήγα-
γεν ὁ ναζισμός. Ἄλλα συμπτώ-
ματα ἦσαν: αἱ θεωρίαι περὶ ράτσας καὶ
ἡ θυσία τῆς συνειδήσεως εἰς τὴν θέλη-
σιν τῆς ράτσας (ὅπως ἐπροσωποποιήθη
εἰς τὸν «Φύρερ»), ἡ ὁποία συχνὰ κατέ-
ληγεν εἰς ἐκφυλιστικὰ ὁμήγητας καὶ
ἀπανθρωπίας.

Εἶναι ἀνάγκη τάχα νὰ σχολιάσωμεν
διὰ μακρῶν τὰ συμπτώματα τῆς διανο-
ητικῆς καὶ πνευματικῆς καταπτώσεως
τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ καὶ τῆς ἐπιστήμης

ποῦ ἐκαλλιέργησε κάτω ἀπὸ τὸν χιτλε-
ρισμόν; Ἀσφαλῶς εἶναι περιττόν! Ὁ-
ταν ἡ ἐπιστήμη, ὁ πολιτισμός, ἡ συνεί-
δησις, ἡ ἀνθρωπίνη προσωπικότης, δὲν
εὐρίσκουν τὴν θέσιν ποῦ ἔχουν μέσα εἰς
τὴν ἱεραρχίαν τῶν ἀξιών, ὅταν τὸ πνεῦ-
μα θέλῃ νὰ λατρεύσῃ τὴν ὕλην καὶ νὰ
ὑπακούῃ τυφλῶς εἰς αὐτήν, τότε ὅλα
ἐξελισσονται ὅπως τὰ βλέπομεν εἰς τὴν
σημερινὴν πραγματικότητα. Δὲν πταίει
ἡ ἐπιστήμη καὶ ὁ πολιτισμός, ἀλλ' ὁ ἄν-
θρωπος ποῦ κατέστρεψε τὴν ἱεραρχίαν
τῶν ἀξιών καὶ δὲν ἔδωκεν εἰς τὴν συνεί-
δησιν καὶ τὸ πνεῦμα τὴν ἀξίαν ποῦ πρέ-
πει νὰ ἔχουν. Οἱ ἀρνηταὶ τῶν πνευματι-
κῶν ἀξιών καὶ τῆς χριστιανικῆς πίστε-
ως, οἱ παλαιότεροι καὶ οἱ νεώτεροι, βλέ-
πουν καὶ κάμνουν καὶ ἀνέχονται νὰ γί-
νωσκται τόσα ἀνήκουστα πράγματα, ὑπὸ
τὸ φῶς καὶ μὲ τὸ φῶς τῶν τελευταίων
ἐπιστημονικῶν ἀνακαλύψεων, καὶ σιω-
ποῦν.

Ὅλα τὰ ἐγκλήματα ποῦ ἔγιναν ἐν
ὀνόματι τῆς «ἐπιστήμης», τῆς ἔξω τοῦ
Χριστιανισμοῦ «ἐπιστήμης», καὶ ὅλοι οἱ
ἀγῶνες διὰ νὰ ἐπικρατήσουν ψευδεῖς ἐ-
πιστημονικαὶ θεωρίαι ποῦ θὰ ἐξυψηρετή-
σουν τὴν Α ἢ τὴν Β σκοπιμότητα, ἐτέ-
θησαν καὶ τίθενται εἰς ἐνέργειαν καὶ
πολλοὶ ἐρευνηταὶ ὑπακούουν τυφλῶς καὶ
ἐργάζονται πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύ-
την χωρὶς νὰ τὸ θεωροῦν ἀνάξιον τοῦ
ἑωυτοῦ των. Ἄλλ' ὅταν ἡ χριστιανικὴ
πίστις, ἡ χριστιανικὴ κοσμοθεωρία καὶ
ἡ θηκὴ ζήτησιν νὰ ἐπιδράσῃ ἐπάνω τους,
νὰ τοὺς φωτίσῃ τὸν δρόμον καὶ νὰ τοὺς
ἐλευθερώσῃ τὸ μυαλό, τότε διαμαρτύρον-
ται καὶ ἔμλουθν περὶ δεσμεύσεων καὶ πε-
ριορισμῶν. Δὲν χρειάζεται νὰ προστεθῇ
τίποτε ἄλλο εἰς αὐτά, ὅταν ἔρχεται ἡ
πραγματικότης νὰ ξεσκεπάσῃ εἰς ὅλους
τὴν ἀλήθειαν.

ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΑΝΟΙΞΗΣ

(ΔΙΗΓΗΜΑ)

Ήταν τρία ψηλά αγόρια κι' ένα λεπτοκαμωμένο κορίτσι. Κι' αυτό δὲν συνέβηκε τώρα πού σκοτεινά σύννεφα και βορράδες μᾶς ζώνουν ἀπὸ παντοῦ ἀλλὰ τότε πού οἱ βᾶτοι ἦταν ἀνθισμένοι μὲ μικρὰ ρόζ λουλούδια. Μποροῦμε νὰ πούμε πὼς τὰ ἴδια ἐκεῖνα μικρὰ ρόζ λουλούδια ἀνθίζαν και στὰ μάγουλα τοῦ κοριτσιοῦ γι' αὐτὸ ἴσως και νὰ τὴ λέγανε Ροδούλα, τὴν ἀδελφὴ τῶν τριῶν ἀγοριῶν. Ροδούλα! Ἐνα ὄνομα πού τὸ συναντᾶμε συχνὰ στὰ παραμύθια και σπανιότερα στὴν καθημερινή μας ζωὴ. Ὁμοῖος ἢ δικιά μας Ροδούλα ἦταν ἓνα ἀληθινὸ κορίτσι, ὅπως τόσα πού συναντᾶμε γύρω μας, ἔπως ἦταν κι' οἱ φιλενάδες μας ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς Πρώτης Δημοτικῆς. Εἶχε δυὸ μακριὰς καστανόξανθες πλεξίδες πού τις σήκωσε στεφάνι γύρω στὸ κεφάλι της μόλις ἔδωσε ἐξετάσεις στὸ Γυμνάσιο, πού ἦταν τότε Τετρατάξιο. Ἐνα χρόνο ἀργότερα συνέβηκε ἀκριβῶς κι' ἡ ἱστορία πού θὰ διηγησοῦμε και πού ἤρωδες της ἦταν τὰ τρία ψηλά αγόρια, ὁ Νίκος, ὁ Δημήτρης κι' ὁ Ἀντρέας, μαζὶ και τὸ λεπτοκαμωμένο κορίτσι μὲ τις πλεξίδες, ἡ Ροδούλα. Τὰ τέσσερα ἀδελφια βρισκόνταν ἐκεῖνη τὴν ἐποχὴ σὲ κάθε μιὰ ἀπὸ τις τέσσερες τάξεις τοῦ Γυμνασίου. Δηλαδή, ὁ Νίκος στὴν Τετάρτη, ὁ Δημήτρης στὴν Πρώτη, ἡ Ροδούλα στὴ Δευτέρα κι' ὁ Ἀντρέας-ὁ Ρίκος ὅπως τὸν λέγανε μικρὸ-στὴν Πρώτη. Ἐν παρενθέσει, μὴν τολμήσετε νὰ τὸν πῆτε Ρίκο τὸν Ἀντρέα και σήμερα γιατί δὲν σᾶς ἐγγυῶμαι πὼς θὰ περάσετε μιὰ εὐχάριστη σι-

γητή. Σήμερα εἶναι ὁ Ἀντρέας-ἡ καλύτερα, ὁ Ὀμηρος.

Ποῦ ξεφύτρωσε κι' αὐτό; Ἡ ἐξηγήση εἶναι ἀπλή. Ὅλα τὰ παιδιὰ ἔχουν ἀγαπημένους ἤρωες. Αὐτὸ εἶναι κάτι πολὺ φυσικὸ και πού τὰ βοηθᾶ πολὺ. Τοὺς βάζει μπροστά τους ἓνα πρότυπο ν' ἀγαπήσουν και νὰ φτάσουν, ὅσο τὸ δυνατό περισσότερο, στὰ προτερήματα και στὸν ἥρωισμό. Γι' αὐτὸ και τὰ παιδιὰ φροντίζουν νὰ διαλέγουν ὅσο τὸ δυνατό πὺς τέλειους ἤρωες, ἔτσι πού ν' ἀξίξει ἀλήθεια τὸν κόπο νὰ τοὺς μιμηθοῦν μ' ὅλη τὴ θέρμη τῆς ψυχῆς τους και τὴ δύναμη μᾶς γεμάτης ἐθνικιστικοῦ θέλους. Κι' ὁ Ἀντρέας εἶχε διαλέξει τὸν Ὀμηρο γιατί σκοπὸς του ἦταν νὰ γίνῃ ἓνας πολὺ μεγάλος ποιητής. Δὲν ἦταν περήφανος. Ἦθελε ὅμως νὰ κἀνῃ ὅσο τὸ δυνατό περισσότερα πράγματα στὴ ζωὴ του. Και δὲν ἦταν μόνο ὁ Ἀντρέας πού εἶχε αὐτὴ τὴ γνώμη. Καὶ τὰ τέσσερα ἀδελφια εἶχαν τὴν ἴδια ἀδάμαστη θέληση και τὸν ἴδιο πόθο. Ἔτσι κι' ἡ Ροδούλα, ἀφοῦ εἶχε περάσει ἀπὸ διάφορα στάδια... ἥρωισμού, τώρα τελευταία εἶχε προδιδαθῆ σὲ θεὰ Ἀρτέμιδα. Τὸ μικρὸ φλόμπερ πού τῆς εἶχαν χαρίσει στὰ γενέθλιά της στάθηκε αἰτία τοῦ τελευταίου αὐτοῦ προδιδα-

σμοῦ. Βέβαια, τ' αγόρια τὴν κοροῖδευαν πού εἶχε ἓνα σκοτεινὸ τουφέκι ἀντὶ γιὰ τὸ χρυσὸ τόξο μὲ τ' ἀσημένια βέλη τῆς θεᾶς. Ὁμοῖος λίγο τὴν ἐνοιαζε τὴ Ροδούλα γιὰ τὸ τί λέγανε τ' αγόρια! «Εἶμαι μιὰ μοντέρνα Ἀρτεμις», ἀπαντοῦσε γεμάτη

περιφρόνηση για τους κοινούς θνητούς που άμφισβητούσαν τη μεγαλοπρέπεια της. Γιατί η Ροδούλα ήταν πολύ περήφανη κι' ήθελε πάντα να στέκη ψηλότερα απ' όλους. Μόνο, λοιπόν, σά θεά "Αρτεμις της ήταν δυνατό νάχη τον τελευταίο λόγο σ' ε,τι άφορούσε τον "Αντρέα-"Ομηρο, τὸ Δημήτρη-"Αχιλλέα και τὸ Νίκο-Πλάτωνα. Μή σάς φανή παράξενο πὸ τὰ παιδιά, εκείνη τὴν ἔποχῃ, είχαν διαλέξει μεγάλα ὄνματα απ' τὴν ἀρχαία ἱστορία. Μὴν ξεχνάτε ὅτι βρισκόνταν στὸ Γυμνάσιο και μελετούσαν μ' ἔξαψη τ' ἀρχαία συγγράμματα και θαυμάζανε τὸ κάθε τι, χωρὶς νά καταλαβαίνουν και πολλά πράγματα. "Ετσι είναι τὰ παιδιά κι' αὐτὴ είναι ἡ χάρη κι' ἡ δύναμή τους, νά ἔχουν μιά ζωντανή φαντασία πὸ σέ μιά σταγόνα νερὸ νά τοὺς κάνη νά βλέπουν τὴν πλατειά θάλασσα.

"Απ' τὰ παλιὰ χρόνια, απ' τὴν πρώτη δηλαδὴ τοῦ Δημοτικοῦ, τ' ἀγόρια και τὸ κορίτσι ἄλλαζαν διαρκῶς ἀγαπημένους ἤρωες κατὰ τὰ διαβάσματα πὸ ἔκαναν. Κι' αὐτὴ ἡ συνεχῆς περιπλάνηση μπορεῖ και νά μὴν τελειώνει ποτὲ ἂν δὲν τοὺς συνέβαινε ἕκείνο τὸ γεγονός" στὴν ἔποχῃ πὸ ἀνθίζαν οἱ βᾶτοι. Κι' αὐτὸ φαίνεται ὅτι στάθηκε κάτι μεγάλο, γιατί τοὺς ἔδωσε ἐπὶ τέλους τὸ μοναδικὸ και ἀφᾶστο ἥρωα πὸ ἀποφάσιζαν ν' ἀκολοθῆσουν πιστὰ στὸ κύλισμα τῶν χρόνων κι' ὡς τὰ βαθεῖα γεράματα. Ἦρθε ἡ σωτήρια ὥρα πὸ βοήθησε τὰ παιδιά και δὲν πάθανε ὅτι ἐκείνος ὁ ἄλλος πὸ κυνηγοῦσε τοὺς πολλοὺς λαγοὺς και στὸ τέλος δὲν ἔπιασε κανένα. Καὶ εἶναι περίεργη σύμπτωση ὅτι ἐνας λαγός, Ἰσια-Ἰσια, στάθηκε ἡ πρώτη αἰτία για τὴ μεγάλη ἀνακάλυψη.

"Ἦταν οἱ διακοπὲς τοῦ Πάσχα. "Εξω ἀπὸ τὴν ἐπαρχιακὴ πόλη πὸ ἔμεγαν τὰ παιδιά βρισκόταν ἕνα μεγάλο

δάσος. "Ἐνα ἀληθινὸ δάσος. "Ἐκεῖ μέσα ἦταν σίνα και κέδρα και χαμηλὰ πριναρία. Μὰ τὸ πιὸ ὄραιο ἀπ' ὅλα, ἦταν τὰ πεύκα. Παλληκαρίσια και γεροδεμένα, μὲ χοντρές και χυμώδεις βελόνες, δύνανε πυκνὸ και ὄροσερὸ ἴσκιο και κει μέσα ζούσανε ὅλα τὰ μαριούδια, τὰ πουλιά και τὰ μικρὰ ζῶα τοῦ δάσους. "Ἐνα πρωὶ λοιπόν πὸ τὸ δάσος μόλις εἶχε ἔσπνῆσει κι' ἄστραφε στις πρώτες ἀχτίδες τοῦ ἡλίου, ἕνα κορίτσι φάνηκε κάτω ἀπὸ τὰ πρώτα δέντρα. "Ἦταν λεπτοκαμωμένο κι' εἶχε ἀπαλὰ ρὸς μάγουλα και τὰ μαλλιά του ἦταν στεφάνι γύρω στὸ κεφάλι. Στὸν ἀριστερὸ του ὄμο κρεμόταν ἕνα φλῶπιερ. "Ἄν τὸ κορίτσι ἦταν ψηλότερο κι' ἂν στὴ θέση τοῦ ἀχραυ τοῦφεκιὸ κρατοῦσε τὸ χρυστὸ τόξο μὲ τ' ἀσημένια βέλη, θὰ μπορούσες νά νομίσης πὸς αὐτὴ ἦταν ἡ ἰδία ἡ θεά "Αρτεμις, τόσο περήφανα κι' ἀλαφριά περπατοῦσε. Μὰ ἦταν μόνο ἡ Ροδούλα κι' ἔτσι ἤξερες καλά πὸς δὲ βρισκόσουν στὴ μυθικὴ ἔποχῃ, ἀλλὰ στὸ χίλια ἐνηνεκάσια τόσα κι' ἀκριβῶς τότε πὸ στὴν "Ελλάδα τὰ Γυμνάσια ἦταν ἀκόμη Τετρατάξια. Σαφηνικά, τὸ κορίτσι σταμάτησε γεμάτο ἔκπληξη. Κάτι γκρίζο και γρήγορο ἔτρεχε ἐκεῖ κάτω, μέσα στις φτέρες. Μπάμ! Πὸς τόκανε αὐτό; Ὅχι μπόρεσε ποτὲ νά τὸ καταλάβη πὸς ἔφυγε ἡ σφαῖρα και σημάδεψε τὸ λαγὸ ἀκριβῶς μέσα στὸ δεξὶ του μάτι.

"Ὅταν συνῆλθε ἀπὸ τὴν ἔκπληξη, ἔτρεξε κοντὰ στις φτέρες. Γονάτισε μπροστὰ στὸ μικρὸ ζῶο και τὸ κύταξε. Δὲν ἔνοιωθε οὔτε περηφάνεια οὔτε θρίλαβο κι' ὁ θαυμασμὸς τῶν ἄλλων για τὴν ἐπιτυχία της τῆς ἦταν τέλεια ἀδιάφορος. Δὲν ὕπῆρχε ἐκείνη τὴ στιγμὴ τίποτα ἄλλο στὸν κόσμο ἀπ' τὸ μικρὸ ζῶο πὸ κοιτόνταν γερμένο στὸ πλάι, ἀνάμεσα στις φτέρες. Τί ἦταν αὐτό; Τόσο περίεργο! Πρὶν ἀπὸ λίγο τὸ σταχτι

καὶ γρήγορο ζῶο ἔτρεχε μὲ τ' αὐτιά ὀρθωμένα, γεμάτο χάρη καὶ περιέργεια. Τώρα ἦταν ἀκίνητο κι' ὄλα εἶχαν τελειώσει-τὰ πρῶινά μέσα στὶς φτέρες-τὰ βράδια μὲ τὸ φεγγάρι καὶ τοὺς τόσους μικροὺς θόρυβους τοῦ δάσους-καὶ τ' ἀλαφροπατήματα στὸ χιόνι τίς μέρες τοῦ χειμῶνα. Τὸ κούνησε λίγο μὲ τὸ χέρι τῆς φοδισμένη. Ἔχανε τὴ θέρμη του. Τὰ μάτια τῆς μεγάλωναν ὅσο τὸ κύτταξε κι' οἱ σκέψεις ἀργὰ ὑφαίναν τὴ συνέχειά τους. Ὁ θάνατος! Τί μυστήριο! Ἡ ζωὴ κι' ὁ θάνατος, τ' ἦταν ὄλα αὐτά; Κύτταξε γύρω τῆς ἀργά, ἕνα-ἕνα, τίς πέτρες καὶ τὰ δέντρα, τὸ χῶμα-τὸ μικρὸ πράσινο χορτάρι. Ὅλα τῆς μοιάζανε σὰ νὰ τὰ δῖλεπε σήμερα γιὰ πρώτη φορά. Τόση χαρὰ μέσα στὸν κόσμο! Κι' αὐτὸ τὸ μικρὸ ζῶο ποὺ ἦταν πρὶν χαροῦμένο καὶ πηδῆχτο καὶ, ξαφνικά, τὸ εἶχε ἀγγίξει τὸ μεγάλο μυστήριο! Ὅλα ἄλλαξαν μορφή μέσα τῆς κι' ἡ Ροδούλα πῆρε τὴν ἀπόφαση νὰ σκίση τὸ ἡμερολόγιό ποὺ ἔγραφε ἀπὸ μικρῆ. Τί λέγανε ὄλες ἐκεῖνες οἱ σελίδες; Ἄερα. Τίποτα ἀπὸ τούτη ἐδῶ τὴν ἀλήθεια ποὺ ἀμειλικτη τὴν κύτταξε ἀπ' τὰ γυαλένια μάτια τοῦ μικροῦ ζώου. Μὲ τὴν κάννα τοῦ φλώμπερ ἔσκαψε στὸ χῶμα καὶ βάρθνε ἕνα λάκκο. Ἀκουμπησε μέσα τὸ λαγὸ κι' ὕστερα σκέπασε τὸ μικρὸ τάφο μὲ φτέρες καὶ μάζησε πάνω του λίγα ἀπ' τὰ πρῶτα λουλούδια ποὺ ἀνθίζαν στοὺς βάλτους.

Αὐτὸ ἦταν ὄλο. Αὐτὸ ἔμῳς στάθηκε τὰ πάντα γιὰ τὰ τρία ψηλά ἀγόρια ποὺ τοὺς ἄρεσε νὰ λέγονται Πλάτωνας, Ἀχιλλέας καὶ Ὀμηρος καὶ γιὰ τὴν ἀδελφή τους. Ἡ Ροδούλα γύρισε σπίτι. Τὸ κεφάλι τῆς βάραινε ἀπ' τὴ συλλογὴ. Μπήκε στὴν κἀμαρα τῶν ἀγοριῶν κι' ἔκλεισε τὴν πόρτα πίσω τῆς. Οἱ τρεῖς τοὺς ἦταν ξαπλωμένοι στὰ κρεββάτια τους καὶ διαβάζανε. Ὅχι ἔμῳς τὸν Πλάτωνα, οὔτε τ' ἀνδραγαθήματα τοῦ Ἀ-

χιλλέα, οὔτε κι' ἀθάνατους στίχους ἀπ' τὸν Ὀμηρο. Διαβάζαν ὅπως ὄλα τ' ἀγόρια τῆς ἡλικίας τους μυθιστορήματα γεμάτα φανταστικὲς περιπέτειες. Ἡ Ροδούλα τοὺς κύτταξε ἀμειλικτη.

—Τί θέλεις; τὴ ρώτησε κάποτε ἡ Ξίνας, χωρὶς νὰ σηκώση τὰ μάτια ἀπ' τὸ βιβλίο.

—Μὰς ἐνοχλεῖτε, συνέχισε ὁ ἄλλος, δὲ βλέπετε πῶς διαβάζουμε;

Κι' ὁ τρίτος ἀρκεστήκε νὰ μουρμουρίση, βαθεῖα ἀποροφρημένος.

—Φύγε...

Μὰ ἡ Ροδούλα δὲν κούνησε ἀπ' τὴ θέση τῆς.

—Ἀκοῦστε, ρώτησε σιγά, τί εἶναι ἡ ζωὴ κι' ὁ θάνατος;

Τὰ τρία ἀγόρια κατέδασαν θυμωμένα τὰ βιβλία καὶ τὴν κύτταξαν.

—Εἶσαι στὰ καλά σου;

—Μιὰ τέτοια μέρα τῆς ἀνοιξῆς! διαμαρτυρήθηκε μελοδραματικά ὁ ποιητῆς στὰ σκαριά καὶ πετάχτηκε ὄρθιος.

—Μήπως ἔδαλες μυαλό, Ροδούλα, κι' ἀρχισες νὰ σὲ ἀνασχολῆ ἡ φιλοσοφία; ρώτησε ὁ Νίκος-Πλάτωνας.

Τώρα, τὰ τρία ἀγόρια ἦταν καθισμένα στὰ κρεββάτια καὶ τὰ βιβλία μὲ τίς περιπέτειες ἦταν ἀκουμπησμένα δίπλα τους.

—Ἀλήθεια, τί εἶναι; ξαναρώτησε ἡ Ροδούλα.

Ἡ ἀπάντησις ἦταν βολικὴ γιὰ τοὺς δυὸ μικρότερους.

—Ἐμπρός, Πλάτωνα-εἶπανε μὲ στόμφο-ἐξηγητήσου. Ἐδῶ εἶναι πεδίο σου. Δὲν πρόκειται οὔτε γιὰ μάχες, οὔτε γιὰ πόλησι.

—Κι' ἔμῳς, θὰ μπορούσε κάτι νὰ μὰς πῆ γι' αὐτὸ ὁ Ἀχιλλέας ποὺ πέθανε πάνω στὴ δύναμή του ἢ ὁ Ὀμηρος ποὺ τραγοῦδησε ὄλα τ' ἀνθρώπινα. Ἦταν φανερό πῶς ὁ Πλάτωνας ζητοῦσε νὰ ξεφύγη.

Ὁ Ἀχιλλέας ὤρμησε πάνω του καὶ

τόν κούνησε δλόκληρο. Αὐτός ἦταν ὁ δικός του τρόπος νά λύνη κάθε διαφορά.

Ἡ Ροδοῦλα κολλημένη μπροστά στήν πόρτα, ὕψωσε ἀγνώριστη τή φωνή της.

—Μην ἀπτεῖσθε. Ἀπαντήστε μου.

Τότε τ' ἀγόρια κατάλαβαν πὼς τὰ πράματα ἦταν πολὺ σοβαρά. Καί μόνο πὼς καταδέχτηκε ἡ Ροδοῦλα νά τοὺς ρωτήσῃ κάτι, ἐκείνη πού νόμιζε ὅτι τὰ ξέρει ὅλα, αὐτὸ ἦταν ἀρκετὸ νά δώσῃ νά καταλάβουν πόσο εἶχε τὴν ἀνάγκη τοῦς.

—Ἐλα δῶ Ροδοῦλα, εἶπε ὁ μεγάλος, ἔλα κοντά μου.

Ἡ Ροδοῦλα, ὑπάκουη σὰ μικρὸ παιδί, κάθησε κοντά του κι' ἔβαλε τὸ χέρι της μέσα στὸ δικό του, ὅπως τὸν καιρὸ πού ἦταν ἀκόμα τρεῖς πιθαμὲς πάνω ἀπ' τὸ χῶμα.

Ὁ Ἀχιλλέας κι' ὁ Ὀμηρος κάθησαν στὸ ἀντικρινὸ κρεβάτι καὶ περίμεναν.

Ἡ ἡσυχία στήν κάμαρα ἦταν μεγάλη. Ὁ Πλάτωνας ἄρχισε.

—Ἡ ζωὴ κι' ὁ θάνατος... κόμπιασε. Κῦτταξε ἀποφασιστικά τὴ Ροδοῦλα πού τὸν ἐρωγε μὲ τὰ μάτια-εἶναι... φυσικὰ φαινόμενα.

—Μεγάλη ἀλήθεια! μουρμούρισε εἰρωνικὰ ὁ Ἀχιλλέας. Κάτι πιὸ ἔξυπνο, κύριε. Τί ἔλεγε πάνω σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα ὁ Σωκράτης;

Ὁ Πλάτωνας στενοχωριόταν. Τέλειωγε βέβαια φέτος τὸ Γυμνάσιο, ἀλλὰ αὐτὰ ὅλα ἦταν ἀρκετὰ μπερδεμένα μέσα στὸ κεφάλι του.

—Γιατί-παραπονέθηκε πικρὰ ἡ Ροδοῦλα-γιατί οἱ κόποι κι' ἡ δουλειὰ κι' οἱ σπουδὲς ἂν ὅλα μὲ μέρη πρόκειται νά τελειώσουν μέσα σὲ λίγο χῶμα, γιατί; Καλύτερα δὲν εἶναι ν' ἀφήσουμε κάθα προσπάθεια καὶ νά κάνουμε ὅτι μᾶς ἀρέσει, ὅσο προφταίνουμε;

—Κεὶνὴ ἰδέα-ἔδωσε στοχαστικὰ τὴν ἔγκρισή του ὁ Ὀμηρος. Γιατί μᾶς λέγε πρέπει καὶ πρέπει; Πότε θὰ χαροῦ-

με ἓνα μεγάλο, ἀτέλειωτο διάλειμμα κι' ὄχι; σ' αὐτὰ τὰ βιαστικὰ τέταρτα ἀνάμεσα στὸ μάθημα τῆς Γεωμετρίας καὶ τῆς Φυσικῆς; Μπρρ...

Ἡ μελαγχολία τῆς Ροδοῦλας εἶχε φανερὴ ἐπίδραση ἀπάνω του.

Κι' ὁ Πλάτωνας ἄρχισε πάλι νά ἐξηγῆ, ὁ Ἀχιλλέας ν' ἀντιλέγει καὶ νά θυμῶνῃ, ὁ Ὀμηρος νά γαρινιάζῃ μελαγχολικά. Κι' ἡ Ροδοῦλα ἄκουγε, κι' αὐτὸ τὸ ἀγνωστο καὶ τὸ βουδὸ πού γιὰ πρώτη φορά συναντοῦσε, τὴν κέρδιζε ὅλο καὶ περισσότερο. Στὸ τέλος, τ' ἀγόρια ἀποφάσισαν νά ρωτήσουν κάποιον πού νά νύξῃ καλά. Ἡ ἀπάντηση ἦρθε αὐθόρμητα.

—Τὸν καθηγητὴ τῶν Μαθηματικῶν.

—Γιατί;

—Διαβάξει ἓνα σωρὸ βιβλία κι' ὅλοι λένε ὅτι εἶναι περισσότερο φιλόσοφος παρὰ μαθηματικὸς.

—Εἶναι αὐτὸς πού μᾶς ἀγαπᾷ περισσότερο.

—Ὁ πιὸ δίκαιος!

—Ὁ πιὸ καλός!

Ἔτσι, τὸ ἴδιο ἐκεῖνο ἀπόγευμα, τὰ τέσσαρα παιδιά χτυποῦσαν στήν πόρτα τοῦ καθηγητοῦ τῶν Μαθηματικῶν. Ὅταν στάθηκαν μπροστά του, ἔμοιαζαν μὲ μικρὸ ἀπόσπασμα πού ξεκίνησε γι' ἀνίχνευση. Ἐκεῖνος τοὺς δέχτηκε μὲ χαρούμενη ἐκπλήξη. Δὲν πρόφτασε ὅμως οὔτε καὶ νά ρωτήσῃ σὲ τί χρωστοῦσε τὴν τιμὴ... Ὁ Πλάτωνας, πού φοροῦσε τὴν καλὴ του γραδάτα κι' ἦταν ὁ φηλότερος, πήρε ἀμέσως τὸ λόγιο.

—Μᾶς συγχωρῆτε, κύριε καθηγητὰ εἶπε-τὴ Ροδοῦλα τὴν ἔπιασε πνευματικὴ κρίσις. Θάθελε πολὺ νά ξέρῃ τί εἶναι ἡ ζωὴ κι' ὁ θάνατος.

—Θὰ τὸ θέλαμε καὶ μεῖς, πρόσθεσε γρήγορα ὁ Ἀχιλλέας.

Τὸ χαμόγελο τοῦ κυρίου καθηγητοῦ ἔγινε ἐντονώτερο.

—Μιμί..., αὐτὸ εἶναι κάτι πολὺ φυ-

σικό. Πόσο χρονώ είστε; ρώτησε.

— Δεκάξη.

— Δεκαπέντε.

— Δεκατεσσάρω.

— Δεκατριώ.

— Ακριβώς στην κατάλληλη ηλικία παρατήρησε εκείνος. Έμένα μου συνέβηκε στα δεκατέσσερα, σαν τη Ροδούλα.

Η Ροδούλα χαμογέλασε δειλά κι' ο κύριος καθηγητής είδε δυο μάτια σε σκοδρο γαλανό ν' ανοίγουν μπροστά του, να γίνονται τόσο μεγάλα-μ' απελπισία που ζητούσε βοήθεια. Και τὰ λυπήθηκε βαθειά, αυτά τὰ μάτια, γιατί του θυμίσαν τι είχε περάσει κι' ο ίδιος.

— Ελάτε, παιδιά, είπε, καθήστε κοντά μου.

Τὰ παιδιά κάθισαν γεμάτα προσδοκία. Ήταν ωραίο θέαμα να βλέπης τὸν μεστομένο άντρα και γύρω του τις νέες καρδιές που έλπιζανε σ' αυτόν.

— Ένας μόνο μπορεί να μᾶς μιλήσει και για τὴ ζωὴ και για τὸ θάνατο σ' ὅλη τὴν πραγματικότητα. Στιμάτησε λίγο. Τὰ παιδιά περίμεναν. Τὸν ξέρετε; ρώτησε.

— Οχι. Δὲν εἴξεραν.

Τὸς κύτταξε με λίγη ἀπορία.

— Πῶς; ἔκανε. Σήμερα είναι Τρίτη. Θυμάστε τί γιορτάσαμε τὴν Κυριακή;

— Βέβαια, ἀπάντησε ὁ Ὁμηρος, τὴν Ἀνάσταση τοῦ... Κόμπιασε. Ήταν τόσο ξαφνιασμένος! Ὁ Χριστός; κι' ἡ καρδιά του κτύπησε δυνατὰ ὅπως ρωτούσε.

Οἱ ἄλλοι κύτταξαν μ' ἐκπλήξη πότε τὸν Ὁμηρο και πότε τὸν Καθηγητή.

— Ναί, ἀπάντησε ἐκεῖνος σοβαρά. Ὁ Χριστός ἔζησε τὴ ζωὴ μας. Νίκησε τὸ θάνατο και τὸν ἔκανε κι' αὐτὸν ζωὴ. Πιστεύετε στὴν ἀνάστασή του;

— Τί ρώτημα! ἔκαναν ὅλα τὰ παιδιά μαζί. Κι' ἕνα θάμπος τὰ πλημμύρισε ξαφνικά. Ήταν περίεργο. Πιστεύανε ἀπὸ πάντα.

Γιὰ πρώτη ἄντα φορά ἡ πίστη τους

ἐπαίρνε συγκεκριμένη μορφή. Τὸ «Χριστὸς ἀνέστη» τὸ εἶχανε ψάλλει ἀμέτρητες φορές. Και γιὰ πρώτη φορά σήμερα ἔπεφτε τὸ φῶς πάνω σ' αὐτὰς εἰς δυὸ λέξεις. Κάποιος ἀπ' τοὺς τέσσερις γέλασε σιγά, με τέτοια ἀνυπόκριση πού κι' οἱ ἄλλοι ἀναπνεύσανε κι' ἡ ἔνταση διαλύθηκε.

— Λοιπὸν, ἐξακολούθησε ὁ Καθηγητής, τί φοβάστε; Ὅσα εἶχαν νὰ εἰπωθοῦν γιὰ τὸ μυστήριό τῆς ζωῆς και τοῦ θανάτου, εἰπώθηκαν. Σφραγίστηκαν πάνω σὲ μιὰν ἀνάσταση.

Τώρα, μιὰ φλόγα ἔκαιγε τις καρδιές τους. Ἦθελαν με μιὰς νὰ μάθουν τί εἶπε κι' ἔκανε ὁ Χριστὸς γι' αὐτὸ τὸ μυστήριό πού τοὺς τάραιξε τόσο βαθειά.

Αὐτό, ἦταν πολὺ εὐκολο, ἐξήγησε ὁ Καθηγητής. Ὅα μελετοῦσαν τὴν Καινὴ Διαθήκη. Ὅα τοὺς ἔδινε κι' ἐκεῖνος βιβλία βοηθητικά και σὲ κάθε του ἀπορία, ἐκεῖνος θάταν πάντα ἐκεῖ νὰ τὴν λύσουν μαζί. Τὰ παιδιά δέχτηκαν μ' ἐνθουσιασμό. Τὸν εὐχαρίστησαν θερμὰ κι' ἔφυγαν φορτωμένα βιβλία κι' ἡ τελευταία εἰκόνα γιὰ τὸν κύριο Καθηγητὴ ἦταν δυὸ μεγάλα μάτια πού ἀπλωναν μπροστά του κι' ἔκρυβαν τὰ πάντα κι' ἦταν ὡς φωτεινὸς οὐρανὸς ἐλπιδῶν.

Δὲν μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι τὰ παιδιά δὲν μελέτησαν εὐσυνείδητα ὅπως τοὺς εἶχε συστήσει ὁ Καθηγητής.

Κι' ὅταν πέρασε δολιχόληρη ἡ ἀνοιξη και τὸ καλοκαίρι κι' ἔφυγε και τὸ φθινόπωρο, μιὰ μέρα ἡ Ροδούλα εἶπε σ' ἀγόρια.

— Τώρα πού ὅλα μέσα μας πήρανε τὴ δυνάμεια τῆς ἀλήθειας, καιρὸς εἶναι πᾶ νὰ συμμορφωθοῦμε με τὴν πραγματικότητα.

— Δηλαδή; ρώτησαν τ' ἀδελφία της.

— Δηλαδή, ν' ἀφήσουμε τὰ γεμάτα περιγράμματα ὀνόματα πού ἔδωκε ὁ καθένας στὸν ἑαυτὸ του και πού δὲν ἔχουν κανένα ἀποτέλεσμα πάνω μας.

Αὐτὸ ἦταν εὐχάριστο. Θᾶπαιρναν καινούργια ὄνοματα. Σὰν νὰ τὸ εἶχαν λίγο παρακάνει μὲ τ' ἀρχαῖα ποὺ δὲν ἀνταποκρίνονταν πιά ὅπως τὸ εἶχε πῆ ἡ Ροδούλα—σὲ καιμιά ζωντανή πραγματικότητα.

—Μήπως ἤρρες ἐσὺ τίποτα καινούργιο; ρώτησε μ' ἐνδιαφέρον ὁ Πλάτωνας, ἀρκετὰ κουρασμένος ἀπ' τὴ φιλοσοφία.

—Ναί, γῆρα καὶ πολὺ σπουδαῖο.

Ἡ Ροδούλα σηκώθηκε καὶ εἶπε ἐπίσημα.

—Θὰ εἴσατε ὁ Νίκος, ὁ Δημήτρης, ὁ Ἄντρέας, Στρατιῶτες τοῦ Χριστοῦ.

Τ' ἀγόρια δὲν μίλησαν. Ὁ ἕνας κύταζε τὰ σύννεφα κι' ὁ ἄλλος σφύριζε σιγά. Ὁ τρίτος εἶχε τὰ μάτια πάνω στὸ βιβλίο.

—Δέχεστε; τοὺς ρώτησε.

—Ναί, εἶπανε κι' οἱ τρεῖς μαζί.

Κι' εἴξεραν πὼς ἐδῶ τέλειωνε ἡ παλιὰ τους ζωὴ. Εἴχανε ξοφλήσει μὲ τοὺς χαμένους στὴν οὐμίχλη ἥρωες τῆς ἀρχαίας ἱστορίας καὶ τοὺς φῆνταστικὸς ἥρωες τῶν μυθιστορημάτων. Τώρα μπροστά τους στέκοταν ὁ ἕνας καὶ μοναδικὸς τους ἥρωας ποὺ θὰ τὸν ἀκολουθοῦσαν στὸ κύλισμα τῶν χρόνων κι' ὡς τὰ βαθεῖα γεράματα. Αὐτὸς μιλοῦσε στὸν Πλάτωνα γιὰ τὴν ἀγάπη καὶ τὴ δικαιοσύνη. Αὐτὸς ἔδινε στὸν Ἀχιλλέα τὸ σπαθὶ καὶ τὴ φωτιά, τὴ φωτιά ποὺ κάνει χρυσάφι καθαρὸ τίς καρδιές καὶ τὸ σπαθὶ ποὺ κόβει ἄλους τοὺς ἀχρηστους καὶ κλισημένους δεσμούς τοῦ ἐγωῦσμοῦ. Κι' αὐτὸς ἦταν ποὺ μιλοῦσε στὸν Ὀμηρο γιὰ τὴν ἀδρότητα τῆς καλωσύνης καὶ τὴν ὠραιότητα μιᾶς ζωῆς σὰν τὴν ζωὴ τῶν κρίνων τοῦ ἀγροῦ καὶ τῶν πουλιῶν. Ξαφνικά, τ' ἀγόρια κύτταξαν τὴν ἑδελφὴ τους. Γιὰ πρώτη φορὰ εἶδε πόσο καθαρὰ καὶ γεμάτα φῶς ἦταν τὰ μάτια τους.

—Ἐσὺ, τὴ ρώτησαν, τί θὰ εἶσαι τώρα;

—Ἐγώ, ἀπάντησε, θὰ εἶμαι ἡ ὄρντι-
νάτσα σας.

Αὐτὸ, ἦταν τὸ πιὸ καταπληκτικό. Ὁ-
χι τόσο γιὰ τὸ λάθος ποὺ ἔκανε ἡ Ρο-
δούλα καὶ ξεχνούσε πὼς οἱ ἄπλοοι στρα-
τιῶτες δὲν ἔχουν ὄρντινάτσες ἀλλὰ γιὰ
καὶ ἄλλο. Θυμᾶστε πόσο περήφανη ἦ-
ταν κι' ὅτι τῆς ἄρεσε νὰ στέκη πάντα
πάνω ἀπ' ὄλους καὶ νὰ δίνει διαταγές;
Μπροστά στὴν ἐκπληξῆ τῶν ἀγοριῶν, τὰ
μάτια τῆς γέμισαν ἀπὸ χαρὰ.

—Ὅποιος θέλει νὰ γίνη πρῶτος,
μπαίνει τελευταῖος στὴ σειρά, ἐξήγησε.

ΕΛΕΝΗ ΚΑΡΙΤΑ

ΝΦΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

ΜΙΑ ΝΥΧΤΑ

(Χριστουγεννιάτικο)

Στρατιῆς λαμπροδρόμης
Φεγγαγιόματα ξένα
Ἀγγελλίασ τρισυράνια
Ἰστορίας θ' ἔλεξ

Βῆθλασεμίτες ποιμένες
Ἦ' ἀργυροῦν, ξαφνιασμένοι
Ὅλο βλέπουν κι' ἀκοῦνε
Δόξα νᾶχει ὁ Θεός!

Ἀπὸ στόματα μύρια
Φωτεινὸς βγαίνει ὁ αἶνος
Ἀρμονία ἀπὸ τόνους
Ἀλκαῶγμος μουσικὸς

Ἄγια ἤχουνε καρπάνες
Γοργὰ τρέχουν ἀγγέλοι
Καὶ μὲ σάλπιγγες γῆρας
τάχα τί διαλαλοῦνε;

Ποῖο χαρούμενο ἡ φωτονίχτα
Κρυφομήνιμα γιὰ τὸν κόσμο
Ἔτσι ἀπλᾶ φέρνει ἀπόψε
Γῆς καὶ οὐράνια ποῦ λές γελοῦνε!

Σταματοῦν ἡ πορείας
Καὶ ἀφουγκραζονται οἱ ὄρνοι
Τῶν ἀνθρώπων... πάντα τὸ ἴδιον
Τὸ τρανὸ γεγονός.

—Γιὰ μᾶς τώρα στὴ Γῆ,
Γεννιέται ὁ Χριστός!

A. ΑΓ.

ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΜΑΣ

Τό γενικό πανεπιστημιακό πρόβλημα δόξυνθηκε τόσο πολύ τά τελευταία χρόνια μέ τίς χιλιάδες τών φοιτητῶν καί τήν έλλειψη αντίστοιχῶν διδακτικῶν μέσων στό Πανεπιστήμιό μας, ὥστε νά καταντήση ν' ἀκούεται ἀπό μερικούς τό ἐρώτημα, μήπως θάταν καλύτερο νά ἔκλεινε γιά κάμποσο καιρό τό πανεπιστήμιο μιά και, ἔτσι κι' ἄλλοῶς, δίδει στήν κοινωνία πτυχιούχους μόναχα, χωρίς νά δίνη καταρτισμένους ἐπιστήμονες. (Αὐτό γιά τās Ἀθήνας, ἀλλά ἰσχύει καί γιά τό Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης).

Τί εἶδους κατάρτιση π. χ. εἶναι δυνατό νά ἀποκτήσουν οἱ χημικοί μέ τήν ἀσύλληπτη στενότητα χώρου καί χρόνου πού διατίθεται γιά τήν ἐργαστηριακή τους ἐξάσκηση σέ μιά ἐπιστήμη καθαρᾶ πειραματική καί ἐργαστηριακή; "Ἡ τί νά πῆ κανεῖς γιά τήν ἱατρική σχολή ὅπου ὑπάρχουν τεταρτοετείς καί πεμπτοετείς φοιτηταί χωρίς καμιά κλινική πείρα; Καί στίς θεωρητικές ἐπιστήμες, τί εἶδους φροντιστηριακή κατάρτιση θά γίνῃ μέ τίς χιλιάδες τῶν φοιτητῶν τῆς νομικῆς;

Τό ἀδιέξοδο πού βρισκόμαστε ἀπαιτεῖ πρώτα ἀπ' ὅλα νά κατανοηθῆ ἀπό τό κράτος καί ἀπό τό ὄστημα τοῦ νά βοηθήση οικονομικά τά Ἀνώτατα ἐκπαιδευτικά ἱδρύματα. Γιατί μέ τή σημερινή οικονομική ἐγκατάλειψη καί τήν ἀνεπάρκεια ὀλικῶν διδακτικῶν μέσων, τά ἱδρύματα αὐτά δέν εἶναι σέ θέση νά ἐκπληρώσουν τόν προορισμό τους. Καί πρέπει νά κατανοηθῆ αὐτό.

ΜΙΑ ΠΡΟΤΑΣΙΣ

Σχετικά μέ τά παραπάνω, θά ἔπρεπε νά μὴν ξεχασθῆ, ὅτι ὑπάρχει ἡ διεθνῆς ὀργάνωσις τῶν Ἠνωμ. Ἐθνῶν γιά τήν ἐκπαίδευσι, τήν ἐπιστήμη καί τήν πνευματική καλλιέργεια, ἡ UNESCO, πού δημιουργεῖ πολλές προσδο-

κίες καί ἐλπίδες. Εἰς τό πρώτο ἀρθρο τοῦ καταστατικοῦ τῆς ἡ ὀργάνωσις αὐτῆ ὑπόσχεται «τὴν παροχή βοήθειας εἰς τά Κράτη-Μέλη διά τὴν ἀνάπτυξι τῆς ἐκπαιδευτικῆς τῶν δράσεως» καί προσθέτει ὅτι «ἐνθαρρύνει τὴν ἀνταλλαγὴν μεταξὺ ἄλλων καί «ὀλικῶν ἐργαστηρίων». Νομίζομε ὅτι ἡ χώρα μας πού καταλέγεται στό ἱδρυτικά μέλη τῆς ὀργάνωσεως, δικαιοῦται σήμερα, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη χώρα, νά ζητήσῃ κάθε δυνατὴ ἐνίσχυσι σὲ μέσα τῆς ἐπιστημονικῆς μορφώσεως. Ὁ Γενικός Διευθυντῆς τῆς UNESCO, ἐτόνιζε ὅτι ἡ ὀργάνωσις τοῦ ἀποτελεῖ ἕνα εἶδος «πνευματικῆς UNRRA». "Ἀς κινηθοῦν λοιπὸν μέ ἑλληνικὴ ἀξιοπρέπεια καί σοβαρότητα οἱ Ἀνώτατες Σχολές, ἄς παρῶσι αὐτοῦσιν συγκεκριμένα στοιχεῖα μέ τὴ βásiμη ἐλπίδα ὅτι θά ὑπάρξῃ μιά ἱκανοποίησι τῆς δικαίας αὐτῆς αἰτήσεως.

ΦΙΛΟΣΟΦ'ΚΑ

Ἄκουγεται κάπως συχνά καί εἰκολε ἀπὸ μερικές ἔδρες ὅτι «οἱ φοιτηταί δέν εἶναι ἀνθρώποι, ἀν πάρουν λίγη ἔλευθερία σὲ χέρια τους, θά τὴν χρησιμοποιοῦσιν σὲ σινεμά καί σὲ θέατρα». Πρώτα ἀπ' ὅλα εἶναι βέβαια κάπως συζητήσιμη ἡ «μείζων πρότασις», πού κάνει καί τὴν διαπίστωσι, ἔπειτα θά μπορούσαμε νά ἀναρωτηθῶμε ἀν μαζί μέ τίς κτυπητῆς αὐτῆς διαπιστώσεις ὑπάρχει καί ἡ θετικότερη προσφορά τῶν βασιμῶν ἀρχῶν τοῦ πραγματικοῦ ἀνθρωπισμοῦ. Μά οἱ κλασσικὲς καί ἀνθρωπιστικὲς σπουδῆς πού παρέχονται; Δέν θά ἔπρεπε νά μᾶς διαφυγῇ ὁ ὀφιστάμενος κίνδυνος τῆς ἀσημαντολογίας, τοῦ τυπικοῦ μέρους, πού, ἐρηρὸ ὅπως εἶναι, χάνει τίς ζωντανῆς κατευθύνσεις καί γραμμές, τό νόημα, κάθε κλασσικῆς σπουδῆς. Ἐπειτα ἡ διακόσμησι μερικῶν κλασσικῶν καί ἀνθρωπιστικῶν παραδόσεων μέ... πνεύμα σέ βάρος ἀξιών πού ἔχουν στενώ-

τατη σχέση με τον «άνθρωπισμό»;

Αυτά τὰ ἐρωτήματα εἶναι φυσικό νὰ γεννῶνται κάπως αὐθόρμητα σὲ κάθε σπουδαστὴ καὶ σπουδαστριά τῆς Φιλοσοφικῆς σχολῆς ποὺ σκέπτεται, καὶ ἀσφαλῶς χωρὶς νὰ σκεπτεθῆ γι' αὐτό. Καὶ τὸ συμπέρασμα; Ἄπλως κάτι τὸ καινούργιο καὶ διαφορετικὸ ζητοῦν ἐπιμονὰ ἀπ' ὅλους οἱ καιροὶ μας καὶ πρέπει νὰ τοὺς τὸ δώσουμε ὅλοι ὁπωσδήποτε.

ΟΙ ΤΙΜΕΣ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Οἱ μεγάλες δυσχέρειες, ποὺ παρουσιάζονται στὸν σημερινὸ σπουδαστὴ, αὐξάνονται καταθλιπτικά ἀπὸ τὶς ὑπερογκές καὶ ἀστρονομικὲς τιμὲς πολλῶν ἀπαραιτήτων συγγραμμάτων. Οἱ περισσότεροι συνάδελφοι βρίσκονται σὲ παντελῆ ἀδυναμία νὰ συνεχίσουν τὶς σπουδὲς των ἢ νὰ σχηματίσουν μιὰ στοιχειώδη ἐπισημονικὴ βιβλιοθήκη. Ἴσως νὰ μὴν εἶναι ἀκόμη καιρὸς γιὰ νὰ ἰδρυθῆ ἕνας ὄργανισμὸς ἐκδόσεως τῶν πανεπιστημιακῶν βιβλίων, μὲ ἀνάλογη ἐπέκταση καὶ στὶς ἄλλες σχολές, ὅπως εἶναι ὁ Ο.Ε.Σ.Β. γιὰ τὰ σχολικὰ βιβλία. Κἀτι ὅμως πρέπει νὰ γίνῃ. Γιατὶ δὲν εἶναι ἀνεκτὸ νὰ ἀναγκάζεται ὁ φοιτητὴς νὰ ἀγοράσῃ τὸ τυπογραφικὸ φύλλο μὲ 3.500 καὶ 4.000 δραχμὲς.

ΟΙ ΚΕΝΕΣ ὈΡΕΣ

Ἐνα ζήτημα ποὺ ἔχει μονιμοποιηθῆ καὶ γίνεται ἀφορμὴ γιὰ δικαίαια καὶ δικαίη παράπονα ἀπὸ τὸ μέρος τῶν φοιτητῶν εἶναι ἡ ἀσυνεχὴς κατανομὴ τῶν ὀρῶν διδασκαλίας. Ἀποτέλεσμα εἶναι νὰ δημιουργοῦνται ἀναριθμητὲς κενὲς ὄρες, ἀχρηστὲς γιὰ ἐπισημονικὴ μελέτη ἢ μιὰ ἄλλη ὁποιαδήποτε θετικὴ ἐργασία. Βέβαια τὸ ζήτημα δὲν εἶναι τὸ βασικότερο ποὺ ἔχει νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἕνας σπουδαστὴς. Ἄν ὅμως μὲ τὴν καλὴ θέλησι ὅλων ἐρχοῖται ἡ διόρθωσις αὐτῆς, τῶν λεπτομερειῶν, τότε θὰ προχωρήσωμε εὐκολώτερα στὴ λύσι τῶν πιὸ γενικῶν καὶ πολυπλόκων προβλημάτων μας.

ΚΕΝΕΣ ΓΑΡΣΕΣ

Ἡ πρωτοβουλία τῆς Πανεπιστημιακῆς Λέσχης Ἀθηνῶν νὰ ὀργανώσῃ ἐλεύθερες ὄρες διδασκαλίας ξένων γλωσσῶν εἶναι ἀξιόπαινη. Εἶναι μιὰ

καλὴ ἀρχὴ ποὺ θὰ ἀπαιτήσῃ καὶ καλὴ συνέχεις καὶ μεγαλύτερη συστηματικοποίησι. Τὰ διδάκτρα ὅμως ποὺ ὀρίσθηκα, γιὰ τοὺς πολλοὺς φοιτητὰς ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι ὑπερβολικά. Πρέπει νὰ ἐπιδιωχθῆ ἀπὸ τοὺς ἀρμοδίους ἢ ταχεῖα ἐλάττωσι τοὺς ἢ ἡ καταβολὴ τοὺς μὲ δόσεις γιὰτὶ ὅπως ἔχουν τὰ πράγματα δὲν ἐξυπηρετεῖται καθόλου τὸ σύνολο τῶν φοιτητῶν.

ΦΟΙΤΗΤΑΙ..

Γιὰ νὰ εἶμαστε εὐλικρινεῖς, ἢ στήλῃ αὐτῇ δὲν ἔχει διάθεσι νὰ ἀσχοληθῆ μετὰ τὸ σημερινὸ ἐλαφρὸ θέατρο. Μιὰ διασκευὴ ὅμως τοῦ γνωστοῦ ἔργου τοῦ Ξενοπούλου «Φοιτηταί» ποὺ ἀνεβῆσθηκε ἐδῶ καὶ λίγο καιρὸ σ' ἕνα θέατρο τῆς πρωτεύουσας δὲν ἦταν δυνατό νὰ μὴ ἀφίσῃ ἀδιάφορος. Εἶναι ἴσως πιθανόν, ὅτι ὁ Βάσος Βλήτος, ὁ Θάναος Σπαχῆς καὶ ὁ Τάσος Λούτζης, οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ φοιτητικοῦ κόμμου στὴ στενὴ ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ποὺ γράφθηκε τὸ ἔργο νὰ ἦσαν ἴσως ἡ ἀπήχησι μιᾶς μικρῆς καὶ ἀσημαντῆς πραγματικότητος ὄχι βέβαια καὶ τοσο ὕψηλης. Σήμερα ὅμως μᾶσα σ' ἕνα περιβάλλον καὶ μιὰ ἀτμόσφαιρα ἀγῶνων καὶ πάλης ὀλοκλήρου τοῦ κόσμου καὶ ἰδιαιτέρως τῶν σπουδαστῶν γιὰ ἕνα καλύτερο μέλλον τί ἔχει ἢ μᾶς προσφέρει ἢ φθνήϊ καὶ νοσηρὴ ρομαντικότητος τοῦ ἔργου τοῦ Ξενοπούλου; Δὲν ἔχομε οὐτε τὴν πρόθεσι οὐτε τὸν ἀπαιτούμενο χῶρο γιὰ μιὰ ἐκτενὴ κριτικὴ τοῦ ἔργου. Κυττάζομε μόνον ἀπ' τὴ μιὰ μεριά τὸ ρηχὸ περιεχόμενον τῶν «Φοιτητῶν» καὶ ἀπ' τὴν ἄλλη τὴν εἰκόνα τοῦ σύγχρονου φοιτητῆ, ποὺ ἐργάζεται, δουλεῖ γιὰ νὰ ζῆσῃ καὶ σπουδάζει, ἀντιμετωπίζοντας μὲ χίλιες δυὸ δυσκολίες τὸ ἐπισημονικὸ του μέλλον. Καὶ ἡ διαπίστωσι βγαίνει μόνη τῆς γιὰ τὴ θλιθερῆ ἔλλειψι ἐπαφῆς μερικῶν ἀνθρώπων τοῦ «πνεύματος» μὲ τὴ ζωὴ, ἀλλὰ καὶ τὴν πνευματικὴ ἔνδεια τοῦ θεάτρου μας ποὺ ἀναγκάζεται ν' ἀναμασσᾷ, σὲ τέτοιους χρόνους, τέτοιο παρελθόν...

ΑΤΟΠΟ

Ἦταν γενικὴ ἡ ἀφοθῆ καὶ δικαιολογημένη ἡ ἐντύπωσι ποὺ προκάλεσε στοὺς πνευματικοὺς μας κύκλους ἡ δῆλωσι τῶν κορυφῶν τῆς ἐπιστήμης. Δὲν

ήταν δυνατό όμως να λείψουν και μερικές παραφωνίες. Έτσι άκουστηκε από Πανεπιστημιακή Έδρα πώς «τα περιοδικά που άκτινοβολούν ύπνουούνται χαριέντως οι «Ακτίνες»-διαφθείρουν και είναι κόπος χαμένος να αναγινώσκει τις αυτές». Και το γιατί; Γιατί δεν είναι γραμμένα εις άρχαίζουσαν! Περιττεύουν, βέβαια, τὰ σχόλια.

Η ΑΝΩΤΑΤΗ ΓΕΩΠΟΝΙΚΗ

Κάτι που έχουν καταλάβει καλά όλοι οι σπουδασταί της Σχολής μας, θα πρέπει να τὸ καταλάβει και ἡ κοινω- νία μας γενικώτερα είναι ἡ σημασία τῆς γεωπονικῆς ἐπιστῆμης γιὰ τὴν πα- τρίδα μας. Γιατί σὲ μίᾶ χώρα καθαρά γεωργική, ὅπως εἶναι ἡ Ἑλλάς, δὲν χρειάζεται πολλὴ σκέψις γιὰ νὰ κατα- λάβουμε τί σημασία ἔχει ἡ ἐπιστημονι- κὴ καλλιέργεια τῆς φτωχῆς μας γῆς, ὄχι μόνον γιὰ τὴ διατροφή, ἀλλὰ καὶ τὴν οἰκονομικὴ, πολιτικὴ καὶ δημογρα- φικὴ κατάστασι τοῦ τόπου μας.

Ἡ ἐμφάνισι τῆς γεωπονικῆς ἐπιστῆ- μης στὴν πατρίδα μας ἔγινε κάπως ἀρ- γὰ καὶ παρ' ὅλες τὶς δυσκολίας πού εἶχε νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἀπ' τὴν ἀρχή, καὶ ἰδίως στὴν ἐποχὴ τῆς κατοχῆς, σῆ- μερα τὰ πρώτα μεταπολεμικὰ χρόνια γίνεται καλὴ δουλειά. Ἐξακολουθοῦν ὁμως καὶ τώρα νὰ ὑπάρχουν μερικὰ προσκόμματα, ὅπως εἶναι ἡ χρησιμο- ποιήσι πολλῶν πειραματικῶν ἀγρῶν καὶ κτιρίων τῆς Σχολῆς ἀπὸ ξένες γεωρ- γικὲς ὑπηρεσίες πού στέκονται ἐμπόδιο ἀκόμα καὶ σ' αὐτὴ τὴ παρακολούθησι τῶν μαθημάτων. Ἐλπίζομε πὼς ὑπάρ- χει πρόβλεψις γιὰ σύντομὴ ἐξάλειψι καὶ τῶν δυσκολιῶν αὐτῶν.

Ἐκεῖνο ὁμως πού κάνει τὴ Σχολὴ μας ἀληθινὰ προοδευτικὴ καὶ τῆς δί- νει ἕνα ἰδιαίτερο χρώμα εἶναι τὸ διά- χυτο πνεῦμα συνεργασίας καὶ ψυχικῆς ἐπαφῆς πού ἐπικρατεῖ ἀνάμεσα στοὺς σπουδαστές, πραγματικότης πού μᾶς βοηθεῖ νὰ ὑπερπηδάμε κάθε δυσκολία πού παρουσιάζεται στὶς σπουδές μας, σὸ σусοσίτιο, στὴν ἔκδοσι σημειώσεων, κλπ. Ἐδῶ μὲ κάποια εὐχάριστη ἱκα- νοποιήσι διαπιστώνομε τὴ συμβολὴ καὶ τῆς δικῆς μας συντροφιάς, τῶν σπουδαστῶν τῆς Χριστιανικῆς Φοιτητι- κῆς Ἐνώσεως.

Εἰδικῶς ἰσχύει αὐτὸ γιὰ τὴ λειτουρ- γία τοῦ συσσιτίου. Τὸ συσσίτιο αὐτὸ

εἶναι μίᾶ πολύτιμη βοήθεια· γιὰ τοὺς ἐπαρχιώτες σπουδαστές πού βρίσκον- ται μακριὰ ἀπὸ τὰ σπιτία τους. Ἀκό- μη ὁμως δὲν ἐξευρέθηκε μίᾶ αἴθουσα ἔστιατόριο καὶ γιὰ τραπέζια χρησιμοῦ- ουν συνήθως τὰ... τρακτέρ.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΤΕΛΕΙΟΦΟΙΤΟΥΣ ΚΑΙ ΜΙΟΦΟΙΤΟΥΣ ΤΗΣ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΓΕΩΠΟΝΙΚΗΣ

Ὁ ἀριθμὸς τῶν σπουδαστῶν πού κά- θε χρόνο παίρνουν τὸ δίπλωμά τους εἶ- ναι σχετικὰ μικρὸς, ἐνῶ οἱ ἀνάγκες καλῶν γεωπόνων εἶναι μεγάλες. Αὐτὸ ὁμως βοηθεῖ στὴν εὐκολὴ καὶ γρήγορῃ ἐπαγγελματικὴ ἀποκατάστασι τῶν πτυ- χιούχων, ὅπως ἐθεβάζωμε πρὸ ὀλίγου καιροῦ καὶ ὁ κ. Πρῶτανις. Καὶ μίᾶ κ' ἔγινε λόγος γιὰ τοὺς ἀποφοίτους τῆς Σχολῆς μας, ἀς λεχθῶν δύο λόγια ἀ- κόμα γι' αὐτοὺς. Εἶναι γεγονὸς πὼς οἱ γεωπόνοι πού ἐργάζονται σήμερα σ' ὀ- λόκληρῃ τὴν Ἑλλάδα μέσα στὶς διά- φορες κρατικὲς ἢ ἰδιωτικὲς ὑπηρεσίες ἔχουν ἀρκετὰ ὡς τώρα συμβάλει στὴν ἀνάπτυξι καὶ τὴν πρόοδο τοῦ γεωργι- κοῦ ἐπιπέδου τῆς χώρας μας, στὴν πρό- οδο τοῦ ἀγρότη καὶ τῆς παραγωγῆς. Ἐν τούτοις πολὺ δύσκολα θὰ μπορού- σαμε νὰ ἰσχυρισθῶμε πὼς δὲν μένει ἀκόμη πολὺ νὰ γίνῃ. Δὲν ἀμφισβητεῖ βέβαια κανεὶς τὶς σημαντικὲς δυσκολί- ες πού συναντᾷ ἕνας γεωπόνος στὴν πρώτη του ἐπαφῇ μὲ τὸ ἑλληνικὸ ὑπαί- θρο, τὶς οἰκονομικὲς δυσχέρειες πού ἀν- τιμετωπίζει μὲ τὸν ἀναιμικὸ πάντα μι- σθὸ τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου, τὴν ἔλ- λειψι καλῆς ὀργανώσεως τῆς κρατικῆς γεωπονικῆς ὑπηρεσίας, τὴν ἔλλειψι ἐμ- πιστοσύνης ἐκ μέρους τῶν γεωργῶν στὴν ἐπιστημονικὴ του ἀξία, γιὰτί ἐέ- ρομε ὅλοι πόσο δύσκολα ἀνταλλάσσει ὁ ἀγρότης τὴν πείρα του μὲ τὰ πορί- ματα τῆς ἐπιστῆμης, καὶ τόσες ἄλλες τεχνικὲς ἢ ἄλλης φύσεως δυσκολίες. Δὲν εἶναι δυνατό ὁμως νὰ ἀρνηθῶμε καὶ τὸ γεγονὸς πὼς παρ' ὅλα αὐτὰ μένουν καὶ μπορούν νὰ γίνουν πολλὰ, μὰ πάρα πολλὰ, ἀρκεῖ μόνον ὁ κά- θε γεωπόνος μας νὰ ἐξῆ ὑπ' ὄψει του μερικὰ πράγματα πολὺ βασικά. Ἄρ- κει ὁ γεωπόνος πού θὰ βγῆ ἔξω σὸ χωριὸ νὰ εἶναι ἐκεῖ ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς ἐπιστῆμης, τοῦ πολιτισμοῦ, νοιώθον- τας πὼς ἀπ' αὐτὸν ἐξαρτᾶται ἡ ὕλικὴ καὶ ἡ πνευματικὴ ἀκόμα ἀνάπτυξι καὶ εὐημερία τῶν ἀγροτῶν καὶ μαζί τους,

όλοκληρου του λαού μας. Ο γεωπόνος μας πρέπει να ξέρη πώς απ' αυτόν εξαρτάται να άποκτηση σύντομα την έμπιστοσύνη των γεωργών κι' αυτό θα γίνει άμα οι γεωργοί δοϋν στο πρόσωπο του γεωπόνου τόν άνώτερο άνωθρωπο. Θα χρειασθί πολλές φορές ό γεωπόνος να θυσιάση τό συμφέρον του τό άτομικό, την άνάπαυσί του, πρόκειμένου να έξυπηρετηθί τό συμφέρον του συνόλου. Και μετά, πόσο εύκολα θα μπορέση να προχωρήση στην έμπρακτη έκδήλωσι μιάς φωτισμένης άτομικής πρωτοβουλίας! Στην διοργάνωσι μιάς άγροτικής λέσχης, μιάς άγροτικής βιβλιοθήκης, μιάς όγιους ψυχαγωγίας. Πόσο θα μπορούσε να συμπάλη στην έπαγγελματική μόρφωσι των γεωργών, στόν προσανατολισμό των νέων, στό κτύπημα της άστυφιλίας, στην άναπτύξι του συνεταιριστικού πνεύματος, της ιδέας του κοινού έργου, σέ μιά γενική έκπολιτιστική προσπάθεια της έλληνικής έπαρχίας!

Και έκτός από τά χωράφια και τά δένδρα της έλληνικής γής πόσες ψυχές-οί άγνες στό βάθος τους έλληνικές ψυχές-θα μπορούν να βροϋν σ' αυτόν τό φωτεινό έργάτη, τόν καλλιεργητή του πνεύματος που θα κτίζη μαζί τους μιά άνώτερη ζωή, έναν άληθινό Χριστιανικό Πολιτισμό. Μά για να γίνουν όλα αυτά χρειάζεται πρώτα μιά σωστή κατεύθυνσι. Ένας ψυχικός προσανατολισμός αυτού του ίδιου του σπουδαστή της Γεωπονικής Σχολής. Χρειάζεται μιά άνώτερη ζωή που προϋποθέτει την άμειωση και σοβαρή αντιμετώπισι της θέσεως, που θα παρη άπέναντι στην πηγή κάθε άνωτέρας δημιουργίας, άπέναντι στό Χριστιανισμό. Μόνο μ' αυτό τόν τρόπο θα βρεθούν οι βάσεις μιάς άλύγιστης αίσιοδοξίας και άνεξάντλητης έμπνεύσεως, των κλειδιών δηλαδή της έπιτυχίας.

ΣΠΟΥΔΑΣΤΙΚΑ ΝΕΑ ΑΠΟ ΠΑΝΤΟΥ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΙΣ

Τά νέα που φθάνουν από την πρωτεύουσα του Έθρου για την Ζαρίφειο Παιδ άγωγική Άκαδημία, μάς μιλούν για ένα πλήθος από έλλείψεις και έμπόδια που αντιμετώπιζουν οι 167 σπουδασταί της.

Η Παιδαγωγική αυτή Άκαδημία Ι-

δρύθηκε τό 1922, μετά την καταστροφή, σάν συνέχεια και αναπλήρωσι εκείνων που λειτουργούσαν στη Φιλιππούπολι και τούς Έπιβάτας. Με τό χρόνο και την υπερνίκησι άφθόνων δυσκολιών είχε κατορθωθί ν' αναδειχθί ένα συγχρονισμένο διδασκαλείο. Όλα όμως, βιβλιοθήκη, μουσειό, εργαστήρια, όργανα Χημείας και Φυσικής, τό οικότροφείο, κατεστράφησαν με την κατοχή. Και τώρα λειτουργεί σέ γυμνούς τοίχους και με 4 καθηγητές αντί των 10 που προβλέπονται.

Πολύ φυσικό είναι με τέτοιες συνθήκες, ή έκπαιδευσι και ή μόρφωσι των σπουδαστών να ύστερη πολύ και μαζί μ' αυτή θα χαλαινή άργότερα και ή έκπαιδευσι των χιλιάδων εκείνων των παιδιών της ΒΑ. Έλλάδος που θα περάσουν από τά χέρια των άποφίτων της Άκαδημίας. Είναι γεγονός όμως ότι και οι σπουδασταί καταβάλλουν κάθε προσπάθεια για να αναπληρώσουν με την άτομική τους μελέτη τις μεγάλες αυτές έλλείψεις. Άξίζει να σημειωθί εδώ και ή προσπάθεια που γίνεται για μιά σοβαρότερη έρευνα της Χριστιανικής κοσμοθεωρίας, με πρωτοβουλία κυρίως σπουδαστών της Άκαδημίας. Χρειάζεται όμως ή εργασία αυτή κάποια μεγαλύτερη κατανόησι και συστηματοποίηση. Γιατί ξέρουν καλά οι σπουδαστές και οι σπουδάστριες ότι εκεί πάνω στό άκρο της Έλλάδος ή Άκαδημία τους είναι ένας φάρος της Χριστιανικής Πίστεως και του Έλληνικού πνεύματος. Όσο για τις τεχνικές έλλείψεις είναι καθήκον έπειγον κι' έπιτακτικό των άρμοδιών να φροντισούν για την σύντομη αναπλήρωσι τους.

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Τις άρχές του περασμένου μήνα ή Χριστιανική κίνησι Θεσσαλονίκης διωργάνωσε μιά τελετή για τούς νέους φοιτητές και τούς σπουδαστάς που είχαν την προέλευσί τους από τά Κατηχητικά σχολεία.

Τη γιορτή παρηκολούθησαν και 20 περίπου καθηγηταί του Πανεπιστημίου, της Άκαδημίας και άλλων Σχολών. Στη γιορτή παρευρέθηκε και ό Άγγλος καθηγητής κ. Μόργκαν, ό όποιος είχε διατελέσει πρώτανις σέ δυό Πανεπιστήμια και ήτο ύπουργός της Έργασίας στην πολεμική κυβέρνησι της Πατρί-

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

Σε μία διύλεξι που έγινε, εδώ και μερικούς μήνες, στην Ελλάδα: η Κοι όητα Λωζάνης, ο όμιλητής: κ. Γεώργιος Παναγιωτίδης, φιλόλογος, παρουσίασε μίαν άρκετά έκτενη περίληψι των άντιλήψεων που είχαν για την Πολιτεία και την όθρονασώι της δύο μεγάλοι εκπρόσωποι του άρχαιου έλλη εκ ή πνεύματος, ο Θεοκωδίδης δηλαδή και ο Πλάτων.

Ο όμιλητής: βρισκει πως στην ιδεολογική κρίσι της εποχής μας, στο χάος που δημιουργήθηκε όπο τη σύγκρουσι τόσων άντιθ των άπόψεων, όσοι κάτω από την πίεσι των γεγονότων και των περιστάσεων δέν έχασαν την έλπίδα, από τό ένα μέρος πρέπει να στραφούν προς τόν Θεό για να

βρούν τα μέσα για την άναδημιουργία ένός καλύτερου κόσμου: από το άλλο μέρος, θά πρέπει να ζητήσουν να βοηθηθούν από τη μελέτη της Ιστορίας.

Με αυτή την προθεσι παρουσιάζει μίαν εποχή της άρχαιας ελληνικής Ιστορίας, την εποχή των Πελοποννησιακών πολέμων, που έχει άντιστοιχίες προς τη σύγχρονη: Έτσι και τότε ο πολέμος και η κρίσι που έδημιούργησε, ένόνισαν τό προ βλήμα της πολιτείας, τη σημασία που έχει η σωστή όργανωσί της, πρόβλημα που δόθηκεται η άφορη ή τό ζεταόσων ο Θεοκωδίδης και ο Πλάτων.

Στην έκθεσι των θεωριών που ακολουθεί, τονίζεται η σημασία που έχει, και κάτω τους δύο αυτούς κλισιούς, η ήθικη προοσωπική της των άρχόντων, όποιωδήποτε κι' άν είναι τό ούστημα της όργανώσεως της πολιτείας και η άνάγκη να άνα-

δος του. Παραθέτουμε μία πολύ σύντομη περίληψι αυτών που είπε ύστερα από παράκλησι των φοιτητών. «Έχω γυρίσει, είπε, πάρα πολλές χώρες και συνωμίλησα με πολλούς νέους των Πανεπιστημιών των χωρών αυτών. Έκείνο που διαπίστωσα είναι ότι όλοι οι νέοι κατά βάθος είναι ίδιοι, και όλοι ποθούν την ειρήνη. Δυστυχώς έμεις οι μεγάλοι δέν έχουμε να σάς δώσωμε, παρά ένα κόμο σαν αυτό που σάς δίνομε. Γι' αυτό βέβαια έχουμε έμεις ευθύνη. Σεις πρέπει να τόν διορθώσετε, κι' έχετε και σεις ευθύνη γι' αυτό, γιατί είστε οι έκλεκτοι της κοινωνίας. Όμως σάς δίνομε ένα μεγάλο θησαυρό: την πείρα που θά διδαχθήτε κι' έσεις μέσα στα θησαυροφυλάκια αυτά που λέγονται Πανεπιστήμια. Τό Πανεπιστήμιο της Όξφόρδης έχει ως έμβλημα: «Deus illuminatio mea». Σας εύχομαι, ο Θεός να σάς εύλογη.

Η γιορτή αυτή, ο λόγος του Μητροπολίτου, το άντιπροσώπου του πρωτανεως και τό όλο πρόγραμμα της άφησαν σε όλους, καθηγητάς και σπουδαστάς, τις καλύτερες έντυπώσεις. Άπετέλεσε μία ωραία άρχή για τό έπιστημονικό μέλλον τόσων νεαρών φοιτητών.

ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ

Τό χρόνο που πέρασε, η Χριστιανική Φοιτητική κίνησης της Αυστραλίας γιόρτασε τα 50 της χρόνια. Ξεκίνησε τό 1896 σαν μία άσημαντη κίνηση και σήμερα με τό μέγεθος της εργασίας και τόν άριθμό των εργατών της, αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα τμήματα της Παγκοσμίου Χριστιανικής Φοιτητικής Όμοσπονδίας. Της εύχόμαστε... να τα χιλιάση.

Ο «ΕΝΤΕΤΑΛΜΕΝΟΣ»

ΦΟΙΤΗΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Οι δύο έκδόσεις που σημείωσε μέσα σε δύο μήνες, τό πρώτο μουσικό βιβλίο της Χριστιανικής Φοιτητικής Ένώσεως «Με τό τραγούδι και τό γέλιο», έβελξαν καθαρά την άγάπη με την όποία τό περιέβαλλαν οι φίλοι της μουσικής σ' όλη την Ελλάδα. Άς σημειωθή ότι όχι μόνο πολλά από τα τραγούδια του βλέπουν τό φώς της δημοσιότητας για πρώτη φορά, αλλά και οι περισσότερες μουσικές συνθέσεις του είναι έντελώς πρωτότυπες.

ζητήσουμε διδάγματα, έμεις οι Έλληνες ίδίως, στην Ιστορία μας, όπου έδοκιμασθηκαν στην πράξι όλες σχεδόν οι ιδέες κι' όλες οι θεωρίες.

*
 'Η πνευματική άνησυχία τών καιρών μας, πήρε μιάν καινούργια εκδήλωσή της, πη τις «Rencontres internationales», που έγιναν τόν περασμένο Σεπτέμβριο στη Γενεύη. Πολλοί από τούς κορυφαίους της ευρωπαϊκής διανοήσεως, που εκπροσωπούν διάφορα σύγχρονα ρεύματα, προσπάθησαν στις συγκεντρώσεις αυτές με όμιλεις ή και με έλεύθερη ανταλλαγή γνώμων να καθορίσουν τή βαθύτερη σημασία τής σημερινής ιστορικής καμπής καθώς και τις βαθύτερες ζυμώσεις και άναζητήσεις που τήν χαρακτηρίζουν.

'Ανάμεσα στα διάφορα όνματα που εκπροσώπησαν ένα πλήθος από άποψεις ξεχώρισε τό όνομα του Γερμανού, μι άπαγκόσμια γνώστού, φιλοσόφου K. Jaspers, που είναι κι' άλλος γνωστός στους άναγνώστες τών «Ακτίων». 'Ο Jaspers, διανοούμενος με στάσι άδιάφορη όπέναντι στο Χριστιανισμό, αίσθάνθηκε, παρ' όλο αυτό, τήν άνάγκη νά μιλήσει στο πολυπληθέστατο άκροατήριό του γιά τή χριστιανική κοσμοθεωρία, σάν βάση και όρητήριο του ευρωπαϊκού πολιτισμού. Ειδικά μιλώντας γιά τή Βίβλο ο Jaspers τόνισε πώς είναι «ένα βασική σημασίας βιβλίο γιά τήν Εύρώπη. Χωρίς τό βιβλίο αυτό» είπε «δέν θά είμαστε εκείνο που έγίναμε, και αυτή τήν ιστορική άπαρηγή δέν μπορούμε με κανένα λόγο νά τήν άρνηθούμε».... Τήν αντίθεση του Χριστιανισμού και του σύμμαχού, θεωρεί ο Jaspers ξεπερασιμένη. 'Ο άνθρωπος του είκοστού αιώνας, ζητάει πέρα από τήν έπιστημονική κατάκτησι και τις τεχνικές εφαρμογές, τήν άποκατάστασι τής ίδιας του αξίας, μέσα στο φωτεινό πλαίσιο που δημιουργεί ή αγάπη και ή προσέγγισι πρós τόν πλησίον. Τό ξεκαινούργωμα τής βιβλικής θρησκείας είναι τό ζωτικό πρόβλημα τής εποχής. 'Ενα ξεκαινούργωμα πρόδου, που βρίσκεται, όπως παρατηρεί ο Jaspers, μέσα στο ίδιο τό πνεύμα τής Γραφής, πνεύμα προοδευτικής εξέλιξεως μέσα στο πλαίσιο μιās ύπεριστορικής ιστορικότητας.

Πριν από τόν Jaspers είχε μιλήσει

μέσα στην αίθουσα, που άλλοτε συνεδρίαζε ή Κ.Τ.Ε., άσφυκτικά γεμάτη, ό επίσης γνωστός στους άναγνώστες τών «Ακτίων» Γάλλος χριστιανός διανοούμενος Georges Bernanos. Σέ μιάν άσπληρότατη κριτική ό Γάλλος συγγραφέας έδωσε με δυνατές γραμμές τά χαρακτηριστικά του ευρωπαϊκού πνεύματος, καθώς και τά αίτια τής σημερινής του χρωκοπίας. 'Αποστασία από τό Θεό, άποστασία από τό πνεύμα. Νά οι πηγές από τις οποίες βγήκε κάθε τι τό φρικτό και άσπληρο, νά ό λόγος που κάνει όποτε τό πών νά βρίσκεται σήμερα σε κατάρρευσι και διάλυσι. Αυτή τή διάλυσι ζωγραφίζει ό Β. με ζωηρότατα χρώματα. 'Ο σημερινός άνθρωπος δέν ξέρει πιά τίποτα άλλο εκτός από τήν άνησυχία. Τά χέρια του δέν ύψώνονται πιά γιά προσευχή. 'Αποθεί συστηματικά τις μεταφυσικές άνέγκες τής προσωπικότητός του. Τό συναισθημα τής εθύνης τόν έχει έγκαταλείψει. Καί ή στάσι τής μεγάλης μερίδος τών ανθρώπων, που έφτασαν στο σημείο νά έχουν τέτοια ψυχοσύνθεσι, ματαιώνει τήν πνευματική επανάστασι, τή μόνη που μπορεί νά σώσει τόν ευρωπαϊκό πολιτισμό.

*
 Τό περιοδικό The Pulpit δημοσιεύει άρθρο του Charles L. Copenhagen με τίτλο «ή οικογένεια πηγαινει στην εκκλησία», τό όποιον άναφέρεται στο ρόλο που παίζει ή ή οικογένεια σάν βάση τής ήθικής ζωής του έθνους. 'Η έπίδρασι του σπιτιού στο παιδί είναι βαθύτερη και διαρκεί περισσότερο από κάθε άλλη. Κατόπιν ό συγγραφέας εξέτάζει τούς παράγοντας που είχανε δυσμενή έπίδρασι στη σύγχρονη συγκρότησι τής οικογένειας, καλεί τούς γονείς νά άναγνωρίσουν τήν εθύνη τους γιά τήν πνευματική ανάπτυξι τής ανθρωπίνης προσωπικότητας και ζητάει απ' αυτούς νά βοηθήσουν τήν εκκλησία στο έργο της και νά αναλάβουν τις ύποχρεώσεις τους.

*
 Στο Daily Telegraph δημοσιεύεται ένδιαφέρουσα κριτική που άποδίδει τήν αύξησι τών διαζυγίων στη χαλάρωσι τής σοβαρότητος τής ύποσχέσεως του γάμου. Αυτή ή χαλάρωσι είναι ένα μέρος τής άσκοπής ζωής του είκοστού αιώνας.

Ο κριτικός παραδέχεται ότι, αν δεν δίνει τό σχολείο ή ή εκκλησία κανόνες ζωής, ό κινήματογράφος διδάσκει τόν κόσμο σέ τί πρέπει νά υπακούη και έ- ται δημιουργείται μία φιλοσοφία του Hollywood πού, όπως λέει ένας σύγχρο- νος κριτικός, ό C. Dixon, πολύ άργά ανέκαλυψε τόν Freud.

Η πολιτική από τό άλλο μέρος σφε- τερίστηκε τή θέσι τής θρησκείας και οι πολλοί έχουν τήν ψευδαίσθησι πώς με ένα νόμο μπορεί νά γίνη ένας καλύτε- ρος κόσμος. Η αλήθεια είναι πώς ό γάμος παίρνει τή θέσι του μόνο όταν αλλάξη ή καρδιά, όπως συμβαίνει μο- νάχα στόν χριστιανικό γάμο.

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Roger Millieux. A l' école du peuple Grec 1940-1944. Les éditions Du Beffroi (1946).

Τελειώνοντας τό διάβασμα του βιβλί- ου τούτου ό "Ελληνας αναγνώστης, μία λέξη έχει για συμπέρασμα. "Ένα, θερ- μότατο «ευχαριστώ» στόν διαλεχτό Γά- λλο λόγο, πού δέν ζή μόνο μέσα στήν 'Ελλάδα, χρόνια τώρα είναι γενικός γραμματέας του Γαλλικού 'Ινστιτού- του—μά και τήν αγαπά σ' αλήθεια. Κι' ή αγάπη αυτή ξεχύνεται στις σελί- δες πού έχουμε τώρα μπροστά μας, αυ- τή είναι τό κύριο νόημά τους, ή δύνα- μη τους, τό νεύρο τους. "Αγάπη όχι μό- νο πρós τήν αρχαία 'Ελλάδα, μά αγά- πη στήν 'Ελλάδα τή σημερινή και πά- νω από όλα στήν 'Ελλάδα του ήρωϊκού αγώνα, πού ζήσαμε από τήν 28 'Οκτω- θρίου 1940 και πέρα.

Τόν αγώνα αυτόν έρχεται τώρα νά όμνήση ό κ. Millieux μ' ένα βιβλίο πού είναι τραγούδι και σοφή πραγματεία μαζί. Κεντρική σκέψη, ή ευγνωμοσύνη πού χρωστά κάθε ελεύθερος λαός στήν ήρωϊκήν 'Ελλάδα κι' ή ανάγκη νά μα- θητεύση ό κόσμος στά πόδια του ήρω- ικού αυτού "Εθνους για νά μάθη τί θά πη αγώνας και ήρωϊσμός και ψυχική δύναμη.

Ο κ. Millieux τόν έζησε και πρέπει νά προσθέσω τόν αγωνίσθηκε μαζί με τόν αγώνα αυτόν. Κι' έπειδή τόν έζησε γι' αυτό τόν περιγράφει με τόση πληρό-

τητα, με τόσο πλούτο ύλικού, σέ σελί- δες τόσο γεμάτες μά και τόσο διορ- φες! "Από τό «όχι» εκείνο τό αξέχαστο, ως τόν άλθανικό πόλεμο, ως τόν λιμό στόν φοβερόν εκείνο χειμώνα «ce la mort sans pardon», ως τήν ήρωϊκή ά- ντίσταση του έλληνικού λαού—με ειδικώ- τερο ένδιαφέρον για ό,τι σχετίζεται με τά γράμματα και τις επιστήμες—ως τις έκδηλώσεις του πνευματικού δεσμού με τή Γαλλία. Βήμα πρós βήμα ό σ. παρα- κολουθεϊ τόν αγωνιζόμενο λαό με θαυ- μασμό, με αγάπη, με χτυποκάρδι, χαί- ρων μετά χαϊρόντων και κλαίων μετά κλαϊόντων, με τήν μοναδικήν άηπουχία, μήπως ξεχάση ή Εύρώπη τί όφείλει στήν 'Ελλάδα, μήπως στό τέλος ή ά- χαριστία φέρη τήν έπογοήτευση.

Γιά τό γαλλικό κοινό γράστηκε τό βιβλίο τούτο και δέν άμφιβάλλομε πώς οι Γάλλοι άναγνώστες του θά έκτιμή- σουν, όπως του αξίζει, τό περιεχόμε- νό του. Οι "Ελληνες, κι' αν ίσως δια- φωνήσουν σέ τούτο ή εκείνο τό σημείο, όμως τό ξαναλέω—θά ευχαριστήσουν θερ- μότατα τόν καλόν αυτόν κήρυκα τής αγάπης, τής αγάπης πού όφείλεται σ' ένα λαόν πού, αλήθεια, ήγάπησε πολύ. Ευχαριστεί-τολμώ νά πώ—αυτή ή 'Ελ- λάδα, ή αγωνιστική, πού είναι πριν ά- πό όλα ή χριστιανική 'Ελλάδα. Αυτή ή χριστιανική 'Ελλάδα δέν άγνοήθηκε στό βιβλίο τούτο και δέν είναι, βέβαια, αυτό τό μικρότερο πλεονέκτημά του. "Όμως ή χριστιανική 'Ελλάδα περιμένει τή συνέχεια. Περιμένει σέ καμμιάν άλ- λην έργασία του κ. Millieux νά φαίνεται ακόμα πιο δυνατά ή αλήθεια, πώς ό αγώνας ό ελληνικός στό βάθος του ή- ταν τής χριστιανικής 'Ελλάδας αγώνας. Και πώς τά τέσσερα θαύματα τής σύγχρονης 'Ελλάδας, πού τόσο επιτυ- γημένα περιγράφει ό σ., ζήγησή τους έχουν τό ένα και βασικό θαύμα. Τήν πίστη εκείνη πού σάν πρώτα έτσι και τώρα ένίκησε εκείνους πού πήγαιναν νά νικήσουν τόν κόσμον όλο, κατέθα- σε άπ' τόν ούρανό τόν "Αρτο τής Ζω- ής, όταν ό βάρβαρος έπαυρνε από τό στόμα του λαού και τό ξυλόψωμο ακό- μα και θά ίκανοποιήσ—αυτή μονάχα— τήν τόσο ευγενική έπιθυμία του εύγε- νικού μας φίλου: Νά μὴν πάη χαμένος ένας τέτοιος αγώνας!

Λυπούμεθα διότι, λόγω πληθώρας ὕλης, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ ἀναβάλλωμεν τὴν δημοσίευσιν τῶν ὑπολοίπων βιβλιοκρισιῶν διὰ τὸ ἐπόμενον φύλλον.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

κ. Β. Παπ. Ἐνταῦθα. Ἐλπίζομεν προσεχῶς νὰ δημοσιευθῇ κάτι σχετικόν μὲ τὸ ζήτημα πού σας ἀπασχολεῖ.—δ. Μ. Α. Δεσλφῆ. Ἐνταῦθα. Γνωρίζατέ μας τὴν διούθυνσιν σας διὰ τὰς ἡμετέρας γραφῶν.—κ. Α. Γ. Ν. Μ. Πετραῖα. Εὐχαριστοῦμεν. Πολὺ σωστὰ ὅσα γράφετε. Δὲν δημοσιεύομεν τὴν ἐπιστολὴν σας, διότι ἐξαντλεῖται τὸ θέμις μὲ ἄφρον μαζ, αἷς συγχίρομεν ὁμῶς καὶ διὰ τὴν ὀρθότητά καὶ διὰ τὴν διαύγειαν τῶν ἀκρίβων.—κ. Φ. Λογ. Ζάκυνθος, Νικ. Χρ. Μεσολόγγιον, Ἄγ. Τασάλα. Ἄνδρίτσαινα, Ἰεροδιάκονον Θεόφ. Καν. Ἰερὰ Μονὴ Καστροῦ, Ἄ. Βαλ. Πετραῖα. Σὰς ἐγράψαμεν ἰδιαιτέρως.—κ. Στέφ. Νάθαν. Τρίπολιν, Θ. Κουγ. Ἐνταῦθα, Κ. Μιχ. Ἀδρίσαν. Ἐλάδομεν τὸ σταλὲν. Θὰ ἐπανέλθωμεν.—κ. Τ. Χατζ. Ἐνταῦθα. Περὶ τῶν Ἀκασιθεβείων δταν ἀντικρίζετε τὸν μοναδικὸν δρόμον τῆς λυτρώσεως; Ἀπλούστατα, βεβίστε τον καὶ θὰ συναντήσετε τὴν χαρὰν. Εἰς τὸ ποιημὰ σας εἰκρινόμεν ἀκριτὰ στοιχεῖα, πού παῖθον διὰ τὰς ζωστὰς καὶ καλόν. Ἐργασθῆτε!—κ. Στ. Γιαν. Θεσσαλονίκην. Πολὺ ἐνδιαφέρον τὸ γράμμα σας. Ἐχετε δυνατότητα νὰ προσέδωτε. Πίστις καὶ ἐργασία θὰ εἶναι ἀναβαίξουσιν καὶ εἰς τὴν τέχνην, ὅπως καὶ ἄλλοι.—κ. Ν. Α. Μ. Ἐνταῦθα. Δὲν εἶναι μόνον οἱ δίκαιοι μουσικῆ! Ἐχετε ὁμῶς τὴν εὐκαιρίαν σήμερον νὰ ἐργασθῆτε θετικῶς διὰ τὴν πνευματικὴν ἀνοικοδόμησιν. Η «Διακλήρυξις» τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων ὀδηγεῖ καθὲς ἀγνόν καὶ δημογραφικόν Ἕλληνα.—δ. Ἀγνή. Κριεῖν. Ἐνταῦθα. Αἰσθημα καὶ εἰλικρινεῖα ὑπάρχουσιν. Ἀπομένει ἡ τεχνικὴ τῶρα. Διαδίστα ποιητὰς

μὲ πνευματικὸν προσανατολισμόν.—κ. Β. Τραγ. Μυτιλήνην. Τὸ κρατοῦμεν. Θὰ χρησιμοποιοῦθῃ.—κ. Κ. Δημόπουλον. Τρίπολιν. Συνεργασίαι ἐλήφθησαν. Σὰς στέλλομεν ἐπιστολὴν.—κ. Θ. Μ. Ἐνταῦθα. Σὰς συγχίρομεν δι' ὅσα γράφετε. Δὲν μᾶς ἐκπλήττει ἡ πνευματικὴ ὑγεία καὶ ζωντανία ἐνὸς σημερινοῦ νέου, οὔτε ἡ ἀπληρωμένη εὐτυχὴς σήμερον-νοσηρὰ ἀντίληψις τοῦ καθ' ἡμέραντος σας περὶ σεξουαλικῆς ἀουδοσίας κλπ. κλπ. Ἐκείνη πού μᾶς ἐκπλήσσει εἶναι ἡ ἀνοχὴ παρομοίαν ἀπὸ καθήκους παραληρημάτων.—Τὰ κτικὸν ἀναγνώσθη. Ἐνταῦθα. Δὲν εἶναι μόναι αἱ λέξεις εἰς ἕνα ἄφρον ἢ εἰς τὸ λογοτέχνημα. Διὰ τὰς ἰδέας τοῦ συγκακριμένου ἄφρονος ἐκείνου τύπου; Ἐπὶ τοῦ ζητήματος θὰ ἔχετε, ὡς τακτικῶς ἀναγνώστη; ὕπ' ὄψιν σας ὅσα ἐγράψαμεν σχετικῶς εἰς τὸ περιοδικόν.—κ. Χρ. Ντεθ. Πύργον Ἡλείας. Τὰ χειρόγραφα σας θὰ ἡμυροῦσαν νὰ χρησιμοποιηθῶν εἰς παιδικὸν περιοδικόν. Τὰ ἐστείλαμεν εἰς τὴν «Ζωὴν τοῦ παιδιοῦ».—κ. Ι. Β. Μ. Πετραῖα. Διατί ἔχει; Πολὺ καλὴ ἡ ἰδέα σας. Ὅταν εὐκαιρήσεται περὰς ἀπὸ τὰ γράμματα μας.—κ. Α. α. Μ. Βουλγαρ. Ἀδρίσαν. Πολὺ ἐνδιαφέροντα ὅσα μᾶς στέλλετε. Τὰ κρατοῦμεν. Συνεχίστε τὸν ὄρατον καὶ χαροῦμενον δρόμον σας μαζί μὲ τοὺς ἄλλους πιστοὺς νέους τῆς Ἑλλάδος. Εἶθε ἢ ἐλπίς ἐνὸς καλλιτέρου αὔριου.—κ. Θ. Στςφ. Ἀδρίσαν. Εὐχαριστοῦμεν διὰ τὰ καλὰ σας λόγια. Αἱ «Ἀκτίνες» δὲν ἐπηρεάζονται εἰς τὴν κρίσιν των ἀπὸ ὀνόματα. Τὰ ποιήματά σας εἶναι πλούσια εἰς αἰσθημα καὶ φαντασίαν. Θὰ βελτιώσετε τὴν τεχνικὴν σας μὲ περισσότεραν μελέτην.—κ. Ν. Σκλ. Γεωργικὴν Σχολὴν. Πάτρας. Σὰς στέλλομεν ἐπιστολὴν.—κ. Γ. Ν. Ἀγγέλην. Ἐλάδομεν τὴν μελέτην σας. Σὰς γράφομεν ἰδιαιτέρως.—κ. Σπ. Παπαστ. Κυπαρισσίου. Ὅταν τὸ κράτος δὲν κατορθῶναι νὰ ἰκανοποιῇ στοιχειώδεις βλικὰς ἀνάγκας τῶν ὑπαλλήλων του, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἐμφανισθῇ καὶ ὡς πνευματικὸς ὀδηγός; Μία εἶναι ἡ δόξα, ἡ σύνθεσις ἀτομικῆς πρωτοδοξίας, θυσίας τοῦ ἐγὼ καὶ εἰλικρινεῖς συνεργασίας ὅλων

Περιοδικόν «Ἀκτίνες», ὄργανον τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων»—Γραφεῖα: δόξ. Κερότου 14, Ἀθήναι (1) Τηλ. 35 023.—Θεσσαλονίκης: Ἀγίας Σοφίας 38.—Πειραιῶς: Κολοκοτρώνη καὶ Τσαμαδοῦ 67.—Παύθνορος, ἐπιστολαὶ καὶ χρηματικὰ ἐμβόματα: Α. Γ. Στεμάρης.—Ἐτησίαι συνδρομῆ ἐργ. 1000.—Πρωτοτομνος τυπογραφίου: Α. Παπακωνσταντινοῦ, μικρομηχανὴ 170.—Χειρόγραφα, δημοσιεύματα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.